

onder copyright

VILLA DES ROSES

Opnieuw uitgegeven door Atelier De Ganzenweide te Uithoorn
in het jaar 2013

www.ganzenweide.nl

onder copyright

LINOSNEDE DOOR HENRI VAN STRATEN, 1944

VILLA DES ROSES

DOOR

WILLEM ELSSCHOT

UITGEGEVEN DOOR C. A. J. VAN DISHOECK
TE BUSSUM, IN HET JAAR 1913

onder copyright

IN DANKBARE OPDRACHT AAN MEJ.
ANNA CHRISTINA VAN DER TAK,
MIJN TROUWE VRIENDIN.

ROTTERDAM, 1 SEPTEMBER 1910.

I.

MIJNHEER EN MADAME BRULOT.

De „Villa des Roses”, waarin het echtpaar Brulot te eten gaf en kamers verhuurde, stond in de rue d'Armaillé, een straat van weinig aanzien in het overigens breed aangelegde „Quartier des Ternes”. En zooals de straat was, zoo was ook het huis, dat slechts één enkele verdieping had, terwijl de buurt heinde en verre volgebouwd was met huizen van vijf en zes verdiepingen, welke aan weerszijden torenhoog boven de „Villa” uitstaken. Hierdoor deed het pension wel eenigszins aan een gewezen landhuis denken, belegerd en ingesloten door den stuwenden vloed der groote stad, doch voor de nadere omschrijving welke opgesloten lag in de toevoeging „des Roses” had nooit iemand een gangbare verklaring weten op te duiken. Wel was er een tuin aan het huis, wat in Parijs toch reeds een zeldzaamheid is, doch sedert mijnheer en mevrouw Brulot de

woning betrokken hadden — en zij woonden er nu al meer dan zestien jaar — was er geen zorgzame hand meer naar uitgestoken, zoodat alle rozen en andere bloemen reeds lang tot het verleden behoorden. Ook kwam er maar weinig zon, omdat de naburige huizen met hunne reusachtige schaduwen het gansche terrein der Villa bestreken. Alleen het gras had het onder die omstandigheden weten uit te houden, het gras dat weliger tiert naar gelang men er minder naar omkijkt en dat een vriend is van vergeten steenen en bouwvallen in wording.

In verband met den toestand zooals die nu eenmaal was, had madame Brulot spoedig besloten kippen te houden, waarvan er een dertigtal in het „park” der Villa rondscharrelden. En alsof Parijs niet bestond en de zon in hun rijk niet onderging, legden die beestjes daar waarachtig eieren, welke door mevrouw in de stad verkocht werden à 20 centimes per stuk. Voor het garnizoen der Villa kocht zij er dan Italiaansche voor de helft van dien prijs, legde die 's morgens hier en daar in den tuin te vinden, waarna zij overdag in triomf naar de keuken werden gebracht. Werd er dan ook al eens geklaagd over vleeschschotels of koffie, omtrent de eieren waren alle dames en heeren het eens: de weerga ervan was kort en goed in de heele stad niet te vinden.

Op den voorgevel der Villa, naast de straatdeur, was een zwart bord aangebracht, waarop in gouden letters te lezen stond:

<p>VILLA DES ROSES Maison C.A. BRULOT Pension de famille de premier ordre Tout le confort moderne Grand parc pour enfants Prix divers et à convenir Déjeuners et dîners au cachet ENGLISH SPOKEN.</p>
--

„Pension de famille de premier ordre” was wel een beetje overdreven.

Wat het „confort moderne” betreft, dat bestond voornamelijk hierin, dat men dadelijk een huis-sleutel kreeg en dus ook bij nacht vrij gaan en komen kon zonder iemand te moeten opbellen. Electriche verlichting en een badgelegenheid daarentegen, hield men er niet op na. Werd er al eens naar gevraagd door een nieuweling die zich na een week of zoo onrein begon te gevoelen, of door een die er alles van weten wilde voor hij begon, dan maakte madame Brulot hem duidelijk dat zij van beide nieuwigheden afgezien had wegens het daaraan

verbonden gevaar. Het afbranden van den Bazar de la Charité, waarbij een paar honderd menschen het leven verloren, was volgens madame Brulot veroorzaakt door kortsluiting in de electriche geleiding, en schuin over de Villa was er eens een deurwaarder van nog geen veertig jaar in zijn bad gestikt, zonder dat de bureu ook maar één kreet vernomen hadden.

Door „dêjeuners et dîners au cachet” werd bedoeld dat men ook 's middags of 's avonds kon komen eten zonder dat men in de Villa zijn intrek behoefde te nemen, waardoor het aantal monden nogal afwisselde.

Het „English spoken” dagteekende uit een tijd toen er onder de kostgangers der Villa een heer was, die in Londen had gewoond en daarom opsneed met zijn Engelsch. Nog steeds kende madame Brulot een woord of vijf zooals yes, no, money, room en dinner.

Laat ons Cesar geven wat hem toekomt. Het dient ter eere van madame Brulot gezegd dat het eten, een paar artikelen van ondergeschikt belang en dan die eieren ter zijde gelaten, heusch zoo slecht niet was. De grondstoffen kocht zij in eigen persoon en het toebereiden er van werd overgelaten aan de zorgen van een keukenmeid, bijgestaan door

een kamermeisje, dat gewoonlijk óók wel iets van koken afwist. De spijzen, althans die welke genuttigd werden op de twee groote gemeenschappelijke maaltijden, welke respectievelijk 's middags om twaalf en 's avonds om zeven uur aanvingen, waren voor alle kostgangers dezelfde. Maar toch werden zeer uiteenloopende prijzen betaald. Hierop hadden verscheidene factoren een meer of minder overwegenden invloed, en wel in de eerste plaats de grootte, ligging en meubileering der kamer welke men betrok, de hoeveelheid voedsel welke men gebruikte, de financieele reputatie van het land waar men vandaan kwam (Amerikanen bijvoorbeeld betaalden in den regel meer dan Polen of Armeniërs), eindelijk de gezondheid en de ouderdom der kostgangers in verband met den meer of minderen last door ieder van hen veroorzaakt. Men werd dan ook nooit anders dan op proef aangenomen, hetzij voor een week, hetzij voor een maand, al naar gelang van den indruk dien men bij het eerste onderhoud op madame Brulot maakte, waarbij ook rekening gehouden werd met het gewicht en den kubiekinhoud van het meegebrachte reisgoed. Dit laatste was echter bij de beoordeeling gaandeweg minder overwegend geworden, sedert madame Brulot allertreurigste ondervindingen opgedaan had met een paar reusachtige koffers.

Madame Brulot beoordeelde hare nieuwelingen nog dikwijls zeer verkeerd, al had zij tijd genoeg gehad om zich in den loop der jaren te volmaken in een studie, welke toch rechtstreeks tot haar vak behoorde. Zoo kon zij zich niet geheel losmaken van het vooroordeel, dat dikke menschen altijd veel en magere gewoonlijk weinig spijs en drank gebruiken, zonder te bedenken dat zwaarlijvigen dikwijls matigheid moeten betrachten, terwijl magere kerels vaak met een lintworm rondlopen, wat natuurlijk een ramp is voor een kosthuis. Ook bleef zij voortgaan af en toe een of meer niet-betalers op te nemen, hoewel zij telkens zwoer, bij God en al zijn Heiligen, dat zij er niet meer in zou loopen. Nu was het ook geen gemakkelijk werk schurftige schapen te weren uit een inrichting, waarvan men den goeden naam hoog wilde houden door nooit vooruit te doen betalen, want zooals dat in zaken steeds het geval is, stond ook de firma Brulot voortdurend bloot aan allerlei listen en lagen en achterbaksche praktijken van gewetenlooze concurrenten.

Om maar eens een voorbeeld aan te halen. Stel je voor dat madame Durand, die in dezelfde buurt het kosthuis „Sweet Home” hield, eens een delegatie van vier Servische heeren had opgenomen, die

door de regeering van hun land naar Parijs gezonden waren, om daar een grondige studie te maken van het nieuwste op het gebied van brandweer en onderricht aan achterlijke kinderen. Men gaf hun het beste van wat er te krijgen was, daar alles toch voor rekening der Servische Legatie kwam, waarvan zij den drogman zelfs ten eten noodigden om hem voor te stellen aan madame Durand, die zich zeer vereerd gevoelde door deze vriendelijke attentie. Tot er op zekeren dag een Brusselaar in Sweet Home afstapte die, toen hij de heeren met elkander hoorde praten, in hen vier stadgenooten herkende. De wanhoop van madame Durand was groot, vooral ook omdat overeengekomen was een maand te voren op te zeggen, zoodat de delegatie nu ook nog het recht had eerst over een-en-dertig dagen te vertrekken. Na veel over en weder gepraat werd echter een voor beide partijen bevredigend vergelijk getroffen. De heeren stemden er in toe Sweet Home op staanden voet te verlaten, op voorwaarde dat madame Durand harerzijds zich op haar eerewoord verbond de politie niet in de zaak te moeien, en aan de leden der delegatie een net pension aan te wijzen, waar zij hunne werkzaamheden konden voortzetten. Een en ander werd stipt nageleefd, en zoo kwam het dat de vier Serviërs in de

Villa des Roses belandden, waar zij vijf maanden gewoond hebben.

Men moet dus erkennen dat de vijf-en-veertigjarige madame Brulot voor een zware taak stond, vooral als men bedenkt, dat haar echtgenoot zich weinig met de zaken inliet, en dat mevrouw ook nog inspectrice was bij het armbestuur der stad Parijs. Dit baantje bestond in het om den anderen dag bezoeken van armlastige kraamvrouwen, en daaraan verdiende zij nog 250 frank per maand.

Madame Brulot hield de kas van het pension zorgvuldig gescheiden van het geld dat zij bij het armbestuur verdiende, en wanneer zij, na een geval als dat met de Serviërs, haren privé-spaarpot moest aanspreken, dan liet zij nooit na mijnheer Brulot te vragen of hij nu zag — ja of neen — dat zij er haar eigen geld bij inschoot.

Het gerucht liep dat mevrouw eigenlijk veel meer dan 250 frank per maand van het armbestuur mee naar huis bracht, en dat zij onder de bijzondere bescherming stond van den directeur harer afdeeling. Dit heette dan ook de ware reden te zijn waarom zij reeds tweemaal gedecoreerd en éénmaal gediplomeerd was. Het diploma hing in de „feestzaal” aan den muur, en hare decoraties speldde zij op wanneer zij hare tochten ondernam.

Hoe het ook zij, zeker is het dat er dikwijls zogenoemde „petits-bleus” voor mevrouw kwamen, dat wil zeggen briefjes welke binnen de grenzen der stad in alle richtingen door pijpen geblazen worden, en den geadresseerde gewoonlijk binnen het uur bereiken, wat in elk geval geen goed teeken was. Maar zij was natuurlijk oud en wijs genoeg om te weten wat zij doen en laten moest.

De verschijning van madame Brulot maakte geen ongunstigen indruk, hoewel het haar aan distinctie ontbrak, doordat haar neus te vleezig was en op het Bourbon-type geleek, zooals honden uit achterbuurten wel eens aan volbloed fox-terriers doen denken. Zij leed namelijk aan een ziekte welke zich in hoofdzaak kenmerkte door jeuken en opzwellen van neus en mondvliezen, bij het eten van zekere vruchten en groenten, vooral van aardbeien en bananen, en door het vele wrijven om het jeuken te verzachten, had haar neus zich uitgezet en vertoonde een paar eigenaardige plooiën, waardoor zij er was gaan uitzien alsof zij steeds verongelijkt werd. Madame Brulot was gezet, echter niet overdreven voor haren ouderdom; zij had een gouden hart, maakte hare hoeden zelf en zag er met een paar goedkoope spullen werkelijk nog al aardig uit.

De heer C. A. Brulot was twintig jaar ouder dan

zijn vrouw, dus zoo wat vijf en zestig, en scheen van beroep notaris geweest te zijn op een dorp. Madame Brulot had hem indertijd een zoontje geschonken, dat op zesjarigen leeftijd gestorven was en op het dorpskerkhof begraven werd. Dit was eene der weinige gebeurtenissen, welke vermocht hadden den heer Brulot te ontroeren; doch vooral madame Brulot had veel geweend, en weken lang had zij elken avond, wanneer het kerkhof reeds gesloten was, voor de traliepoort gestaan, omdat zij van daar uit een boompje zien kon dat op het graf groeide. Volgens den heer Brulot was dit afsterven de voornaamste reden geweest, waarom hij zijne notariszaak had overgedaan, om in Parijs de Villa des Roses te komen exploiteeren. Hij had gehoopt dat zijn vrouw in de hoofdstad meer afleiding zou vinden, en wat dat betreft ten minste was hij in zijn verwachtingen niet bedrogen. Zijn opvolger had hem echter slechts gedeeltelijk betaald, of op eenige andere wijze leelijk in de luren gelegd, want nu, na zestien volle jaren, scheen de heer Brulot nog steeds processen te voeren om zijn rechten te doen gelden. Hiervoor moest hij jaarlijks drie of viermaal beroep doen op de centen van zijn vrouw, die hem telkens weer de plechtige verzekering gaf dat het nu de laatste maal was.

Mijnheer Brulot had een kale kruin, omlijst met lang grijs haar en hij droeg steeds een zwart mutsje, het eenige voorwerp dat hij uit zijn notariszaak had overgehouden. Hij was verder soldaat geweest in 1870 en door de Duitschers gevangen genomen, reden waarom hij nog steeds een tamelijk krijgshaftige snor droeg en een puntbaardje. 's Namiddags, wanneer borden en glazen opgeruimd waren, kon men hem in de zoogenaamde „feestzaal” zien zitten, tot over de ooren begraven in de dossiers van zijn proces en wanneer madame Brulot verscheen mompelde hij: „ik zal hem wel krijgen, den schurk”. Mijnheer Brulot leed afwisselend aan jicht, verkoudheid in het hoofd en op de borst, gal, lever en suikerziekte, doch zonder te sterven, en wanneer hij te bed lag en mevrouw afwezig was, dan dorsten de dienstmeisjes niet goed op zijn kamer te komen, wanneer hij een van haar riep om hem medicijnen toe te dienen. Zij hadden dan ook niet den minsten eerbied voor zijn grijze haren, en ontzagen zich niet om tegen zijn voeten aan te schrobben, wanneer zij den vloer der feestzaal kwamen schoonmaken.

Sedert jaren had mevrouw een kleine aap, een „ouistiti”, dien zij „mon fils” noemde en die haar een weinig troostte in hare kinderloosheid. Wanneer zij uit wandelen ging en het weder niet te guur was,

stak zij het beest, dat zonder den langen staart nog geen vuist groot was, tusschen haar japon en haar mantel, waar men zijn kop niet eens onderscheiden kon, zoo goed versmolt hij met hare goedkoope bontjes.

„Chico”, want zoo heette hij, mocht aan tafel zitten met de groote menschen, en was vooral in den zeven-den hemel, wanneer mevrouw hem uit haren mond liet eten. Dan glinsterden zijn oogjes en stiet hij een geluid uit dat aan het getjilp van een musch en tevens aan het gegrinnik van een mensch deed denken. Chico sliep tusschen mijnheer en madame Brulot en was jaloersch op al de heeren van de Villa, behalve op den ouden notaris. Mevrouw was innig aan hem verknocht, en toen zij eens te kiezen had tusschen Chico en een zeer net Engelsch paar dat goed betaalde, doch niet met hem aan tafel verkoos te zitten, had zij niet gearzeld de Engelschen zuchtend prijs te geven en den aap te behouden. Chico hield dan ook veel van zijn meesteres. Wanneer de koude niet toeliet dat ze hem medenam, begroette hij hare thuiskomst met kreten en vreemde gebaren, maar soms was hij koppig en dan nam hij van haar geen eten aan.

II.

MADAME GENDRON.

Sedert lang was de twee-en-negentigjarige madame Gendron de financieele steunpilaar van de Villa des Roses. Waar toch het minimum kostgeld bij madame Brulot, slapen inbegrepen, slechts vijf frank per dag bedroeg, betaalde deze dame achttien frank per dag, ongerekend de talrijke bijverdiensten welke haar verblijf in de Villa medebracht. Ook zij had een goedkooperen tijd gekend, toen zij een jaar of tien jonger was en zich nog alleen kon wasschen, doch madame Brulot had haar maandgeld geregeld verhoogd naar gelang de oude sukkelachtiger werd, tot eindelijk het reeds genoemde cijfer bereikt was. Het tarief van vijf en twintig frank per dag zou eerst in werking treden na het vieren van haren honderdsten verjaardag, indien de Heer haar 't leven liet.

Men beweerde dat Mevrouw Gendron rijk was,

doch de meeningen omtrent de grootte van haar fortuin liepen nogal uiteen. Pessimisten spraken van slechts vijfmaal honderdduizend frank, optimisten van drie millioen. Dat geld beheerde zij echter niet meer zelf, sedert zij niet langer in staat was het beheer te voeren over haar eigen vleesch en beenderen. Hiermede was de heer Garousse belast, een Parijsch zakenman die als bemiddelaar optrad in de betrekkingen tusschen madame Gendron en haren zoon, een dokter te Duinkerken. Om een of andere reden kon dokter Gendron zijn moeder onmogelijk bij zich in huis nemen. Trouwens, naar hij verzekerde, was maatje bijzonder op Parijs gesteld, al werd in deze nooit naar hare meening gevraagd. Och, misschien zou het mensch ook bevestigd hebben dat zij werkelijk veel van de hoofdstad hield, zooals zij hield van alles wat men maar wilde.

Op aandringen van dokter Gendron had de heer Garousse in den beginne wel eens aanmerkingen gemaakt op de maandelijksche rekeningen van madame Brulot en een paar jaar geleden had men moeder Gendron zelfs tijdelijk overgeplaatst naar een ander kosthuis, alleen maar om madame Brulot eens op de vingers te tikken. Spoedig echter had men de oude maar weer teruggebracht, want de financieele uitslag was er niet beter op geworden. Toch had

de waarschuwing, welke in de tijdelijke afwezigheid van den deken harer kostgangers opgesloten lag, een zekeren wrok bij madame Brulot achtergelaten, en daar zij nu begreep dat men met de oude nergens goedkooper terecht kon dan in de Villa des Roses, liet zij nooit na, wanneer het haar bij het Armbestuur niet voor den wind ging, madame Gendron schamper te vragen „of zij soms niet weer van plan was weg te loopen”.

Bij den eersten oogopslag zag madame Gendron er uit als een nette, bejaarde dame, doch bij nadere beschouwing werd zij wel degelijk een heel, heel oude vrouw.

Zij was lang van gestalte en hield zich vervaarlijk recht, want zij was nu eenmaal te stijf om nog krom te *kunnen* groeien.

Veel vleesch zat er niet meer aan, en hare handen beefden zóó, dat zij met een stuk brood wel eens bij een van haar ooren terecht kwam, als zij het in haren mond wilde steken. Zij kon nog zonder iemands hulp de trap afkomen, wanneer gebeld werd voor het eten, als zij maar eenmaal de leuning goed beet had. Toch stak de heer Brulot haar wel eens een hand toe, en leidde hij haar zelfs aan den arm de feestzaal binnen tot op hare plaats aan de gemeenschappelijke tafel. „Men moet galant zijn voor

dames” beweerde hij dan. Maar vooral wanneer zij sprak kreeg men een indruk van ontzaglijken ouderdom. Schor was hare stem niet; zij scheen veeleer de intonatie te hebben weergevonden, waarmede zij als kind hare lessen van vaderlandsche geschiedenis moet opgezegd hebben. Zij sprak op éénen toon, geraakte soms van de wijs en gebruikte zinwendingen uit het verleden. Zij liep met behoedzamen stap, als vertrouwde zij den grond niet goed, en zeker zou zij de kostgangers door hare plotselinge verschijning dikwijls hebben gestoord of doen schrikken, indien zij niet voortdurend een zacht kuchen had uitgestooten, waardoor zij hare nadering aankondigde, zooals weleer pestlijders deden die bellen moesten wanneer zij de straat opliepen.

In den prijs van achttien frank was begrepen dat madame Gendron elken dag gewasschen, gekamd en grondig schoongemaakt moest worden. Met dit werk waren de dienstmeisjes belast, die er een pretje van maakten en het wasschen tot tweemaal in de week hadden teruggebracht. Er huisde op de kamer van madame Gendron een leger wandluizen, die zich, wonderlijk genoeg, niet verder door de Villa verspreidden. Iederen Zaterdag werd op het ongedierte jacht gemaakt, maar het was een hope-looze strijd, dien men tóch niet dorst op te geven,

omdat de localiseering van het kwaad aan de wekelijksche slachting werd toegeschreven. Dit was echter onjuist, want toen men de oude eens tijdelijk naar een andere kamer had overgeplaatst, was de heele zwerm met haar meegetrokken.

Na het middageten stond madame Gendron een oogenblik vroeger dan de anderen van tafel op, haar kopje koffie desnoods in den steek latend, om een bezoek te gaan brengen aan al de kamers van hare verdieping. Overal nam zij wat weg, al was het maar een krant of een aschbakje en stopte alles zorgvuldig in den ledigen reiskoffer, die sedert jaren als een wachtende doodkist op hare kamer stond. Twee of driemaal in de week werd een en ander er door de meisjes weder uitgehaald en aan de rechtmatige eigenaars teruggegeven.

Voor madame Gendron was het telkens een smartelijk oogenblik. Zij schold de meisjes uit voor „sales filles”, maar begon ’s anderendaags toch weer opnieuw, zonder ooit den moed te verliezen. De kostgangers lieten haar begaan en deden alsof zij er inliepen. En de oude verkneukelde zich als een der heeren haar vragen kwam of zij niets van zijn kleeborstel afwist, of van eenig ander voorwerp dat spoorloos verdwenen was.

Het arme mensch hield trouwens veel van de Elsschot, Villa des Roses.

heeren en zij was zoo blij als een kind wanneer een hunner, om het gezelschap aan 't lachen te maken, haar aan tafel bediende. Als er een op de trap voor haar uitliep dan riep zij hem na en trof zij een nieuweling voor het eerst boven alleen, dan noemde zij hem „mijn schat” en trachtte hem beet te pakken.

Zij hield ook nog van opschik, want op hare waschtafel stond een eau-de-cologne-flesch en een poudre-de-riz-doos, waarvan zij nooit vergat zich te bedienen vóór zij hare kamer verliet. Aangezien haar reukorgaan echter zeer verzwakt was, werd de flesch op order van madame Brulot met water gevuld en de poudre-de-riz-doos met aardappelmeel.

De heer Brulot verklaarde haar wel eens in 't openbaar zijn liefde, een mop die altijd veel bijval vond. Maar van hem wilde de oude toch niets weten, hoe weinig kieschkeurig zij anders ook was, want zij vreesde den notaris en vertrouwde hem niet. Zij had hem een paar maal bezig gezien in de stukken van zijn proces en den indruk gekregen dat de heer Brulot haar testament gereed maakte.

Ieder jaar, met Paschen en Allerheiligen, moest madame Brulot haar een nieuw kleed koopen, waarvoor zij dan telkens van den heer Garousse honderd frank ontving en honderd vijftig in rekening moest brengen. Madame Brulot die wel iets van naaien af-

wist, kocht dan de stof en maakte het kleed zelf, zoo goed en kwaad als het ging. Zij koos altijd zwart, dat het best tegen vuil bestand is. In den zomer lichte en in den winter zware stof. De meisjes hielpen bij het aanpassen, dat in de feestzaal geschiedde, en moedigden madame Gendron aan door te beweren dat de geliefde, wanneer het nieuwe kleed eenmaal gereed was, wel spoedig komen zou, terwijl madame Brulot, met spelden in den mond, de stof om de oude leden paste.

De heer Garousse had aan madame Brulot gezegd „dat zij zonder in buitensporigheden te vervallen, zoo nu en dan met madame Gendron maar eens een rijtochtje moest maken.” Madame Brulot had hem goed begrepen. Zij ging iederen zomer tweemaal met de oude uit rijden en bracht twee en vijftig tochtjes in rekening waarvan de heer Garousse er twaalf betaalde. Het waren trouwens geen prettige uitstapjes, want zoo lang het rijden duurde hield madame Gendron niet op nijldige blikken te werpen naar den rug van den koetsier en te beweren dat anderen mooi weer speelden van haar geld.

Met ongeregelde tusschenpoozen, gewoonlijk om de zes of zeven maanden, kwam haar zoon naar Parijs om enkele zaken in de hoofdstad in orde te maken. Hij deed dan tevens inkoopjes voor zijn vrouw en

maakte van de gelegenheid gebruik om ook zijn moeder een bezoek te brengen. Hij vroeg aan madame Brulot „of alles in orde was” en gaf Ma twee zonen, één bij het komen en één bij het gaan. Hij informeerde terloops naar den staat van hare gezondheid en vond altijd dat zij er goed uitzag. Soms bleef hij bijna een uur lang, maar miste toch nooit den trein die hem weer naar huis moest brengen.

Madame Gendron was te oud om nog te ontbijten. Zij bleef te bed liggen tot men voor het middagmaal aan tafel ging. Rond half twee trok zij weer naar boven, bracht haar dagelijksch bezoek aan de heele verdieping en ging dan naar hare kamer waar men haar zitten liet tot de bel klonk voor het avondeten, dat om zeven uur aanving en rond half negen eindigde. Daarna werd zij in bed geholpen, waar zij liggen bleef tot den volgenden middag.

Maar juist daardoor werd zij zoo oud, want niets is beter voor de gezondheid dan een geregeld leven.

III.

DE ANDERE KOSTGANGERS.

Na madame Gendron was mevrouw Dumoulin de oudste der kostgangers. Zij was een kleine, magere weduwe van omstreeks vijftig jaar, die acht frank per dag betaalde. Hare kamer was de ruimste van de heele Villa en haar bed was van eikenhout. Zij stelde belang in den politieken toestand, omdat haar man, toen hij nog leefde, verbonden was geweest aan het Fransche gezantschap te Teheran. Zij had te zijner tijd lang getwijfeld of zij hem nemen zou, maar had het ten slotte toch maar gedaan. Van de Perzische hoofdstad, waar zij verscheidene jaren had gewoond, wist zij nog te vertellen dat het er vreeselijk warm was en dat er eens een opstand was uitgebroken waarbij geweren en dergelijke te pas waren gekomen. Verder had haar echtgenoot haar spoedig bedrogen en van dat oogenblik af was het nooit meer geweest zooals vroeger, nooit meer. Ja, in die diplomatieke

kringen kan men wat beleven en men mag niet eens alles vertellen. Hoe het zich verder had toegedragen, daar wist niemand het fijne van, maar zeker was het dat haar man het tegen haar had moeten afleggen en dat zij nu een flink pensioen genoot. Van de drie frank welke zij dagelijks boven het minimum betaalde, kon er hoogstens één voor de mooiere kamer gelden, en men moest dus wel aannemen dat haar bij het ontbijt, dat ieder op zijn eigen kamer gebruikte, bijzondere dingen werden voorgezet. Iederen morgen en iederen namiddag, zonder één minuut vroeger of later te vertrekken, ging zij een paar uur in de „Bibliothèque Nationale” doorbrengen waar zij haar borduurwerk voortzette, omringd door miljoenen boeken uit alle tijden en van alle volkeren. Nu en dan las zij een beetje in een of ander tijdschrift, wat haar in staat stelde bijna elken dag een nieuw onderwerp aan tafel te berde te brengen. Gewoonlijk behandelde zij geschiedkundige vraagstukken of ontgroef gestorven dichters en andere groote mannen. Na de gebruikelijke wederzijdsche begroeting en een woord over het weer of de soep, beweerde zij bijvoorbeeld „dat die Madame de Pompadour toch óók een vreemde vrouw geweest was,” of „dat zij zóó iets nooit van Lamartine gedacht zou hebben.” De heer Brulot, die begreep dat hij toch óók wat voor

de zaken doen moest, antwoordde dan tegemoetkomend „wát zegt u?” waarop madame Dumoulin begon met „stel je voor.” Er volgde dan naar omstandigheden een meer of minder levendig gesprek, waarbij men van het eene onderwerp op het andere overging naarmate men met eten vorderde. Madame Dumoulin bleef dan nog tot tien uur zitten borduren want dát kon zij goed. Zij betaalde zeer regelmatig.

Eén kostganger nog betaalde boven het minimum en dat was een Noor, met name Aasgaard, dertig jaar oud en advocaat te Christiania, welke een jaar te Parijs kwam doorbrengen om Fransch te leeren.

De heer Aasgaard had blond haar, een blonde snor en blauwe oogen, wat wel erg ordinaar is voor een Noor. Hij was sterk van leden, goed geleerd en 'n zeer vriendelijke en hartelijke man. Wanneer hij betalen moest stond hij een uur vroeger op om toch vooral niet te laat te komen met zijn geld. Vóór hij wat zeggen ging begon hij hevig te blozen en wanneer men hem toesprak werd hij zóó ontroerd dat hij met het hoofd neen schudde terwijl hij ja antwoordde. De heer Colbert, een grappenmaker die in de Villa slechts dineerde, leerde hem voor allerlei onschuldige dingen de gemeenste woorden, welke Aasgaard ijverig noteerde en later op zijn kamer in 't net overschreef. Hij was de incarnatie van Skandinavië en wanneer

hij binnentrad met zijn helderen blik en zijn kinderlijken glimlach, dan woei er door de mufte feestzaal een wind uit de fjorden die den thermometer dalen deed.

Naast den Noor zat aan tafel de heer Martin, een zakenman uit Nantes, van acht en veertig jaar met krulhaar en een gouden bril. Geen pince-nez, maar een echte bril die achter zijn ooren vastzat, zooals bij Duitsche professors op grappige plaatjes. Hij was weduwnaar of van zijn vrouw gescheiden. Zoo wat een jaar vroeger had hij reeds een paar weken op de Villa doorgebracht en bij alle heeren en dames, en ook bij madame Brulot, een uitstekenden indruk achtergelaten. Toen was hij vertrokken om zes maanden later voor goed terug te keeren, doch niet langer alleen. Hij had nu een dikke Poolsche vrouw van bij de vijftig en ook de moeder dezer laatste medegebracht. Nadat de vreugde van het wederzien een weinig tot bedaren gekomen was, had hij drie maanden vooruit betaald, niet alleen voor zichzelf maar ook voor de twee dames, ad veertien frank per dag in totaal, want madame Brulot berekende voor moeder en dochter samen slechts negen frank. Hij had tevens een paar stille woorden gewisseld met madame Brulot, die, met een zijdelingschen blik op de Poolsche dochter, geantwoord had: „Ja natuurlijk. Wel neen, dat geeft niets.”

„U zult trouwens zien dat zij beiden zeer sympathiek zijn,” had Martin gezegd, en toen hadden zij met hun drieën twee bedden betrokken op ééne groote kamer. Zij verbleven nu reeds zeven maanden op de Villa, doch hadden na die drie eerste vette maanden niets meer betaald, wat natuurlijk vervelend was, zoo wel voor henzelf als voor madame Brulot. Voor de moeder was het minder erg, maar Martin en de dochter zaten er leelijk tusschen. Hij toch was in rechten de verantwoordelijke persoon, die de twee anderen had meegebracht, en zij was waarschijnlijk de schuld van alles. De vierde en ook de vijfde maand had Martin zich nog nuttig weten te maken, door zijn zakenkennis ter beschikking te stellen van den heer Brulot, en dezen in zijn proces met advies te dienen; doch van de zesde maand af was de stemming te gedrukt om zulks nog langer te kunnen doen. De heer Martin mengde zich aan tafel weinig in de gesprekken; hij droogde nu en dan het zweet van zijn voorhoofd en ontweek zooveel mogelijk den blik van den heer Brulot, waarin reeds te lezen stond, „kerel, ik heb jou in de gaten.” Ook de Poolsche dochter, die Marie heette en toegesproken werd als mevrouw Martin, voelde duidelijk het onbehaaglijke dezer overgangperiode. Had madame Brulot nu maar met zekerheid geweten dat het werkelijk niet meer tot be-

talen komen zou, dan was het ergste achter den rug en de toestand duidelijk geweest. Maar nu was het bedroevend. En toch kon zij met den besten wil onmogelijk op de toekomst vooruitloopen door madame Brulot te gaan vertellen hoe de vork in den steel zat, want dat moest deze toch zelf merken. Maar intusschen deed het haar pijnlijk aan te zien hoe het aangezicht van madame Brulot afwisselend hoop en vertwijfeling uitdrukte en hoe de berusting in het vol-dongen feit geheel scheen uit te blijven. Ja, die Pool-sche was in den grond zeer goedhartig en zij zou gaarne alles gedaan hebben om madame Brulot verlichting te brengen. Zij had er zelfs over gedacht van pension te veranderen om het kwaad niet erger te maken, maar de heer Martin wilde daar niet van hooren, omdat men zich dan nog meer menschen op den hals haalde, en daarbij kwam nog de last van het verhuizen. De moeder nam een onzijdige houding aan, verschool zich achter hare beknopte kennis der Fransche taal, en gebaarde alsof zij voortdurend aan tandpijn leed, om zodoende, met het oog op de nakende ontkenning, maar vast medelijden op te wekken. En madame Brulot ging als een heilige voort elke boterham en elk stuk zeep achter hun voorgangers op de hopelooze rekening te plaatsen.

De kamer naast die van den heer Martin werd

bewoond door drie jonge dames uit Buda-Pest, drie zusters waarvan de namen niet uit te spreken waren. Het waren knappe meisjes, vooral de jongste die groot was en bleek zag en altijd een rooden strik droeg in 't zwarte haar dat zij in het midden scheidde, zoodat een blanke streep van haar voorhoofd uit naar achter liep. Elken dag gingen zij uit wandelen, ontvingen veel brieven en aten meer chocolade dan vleesch en brood. Zij betaalden moeizaam, nu eens een dag te vroeg en dan weer een week te laat, maar zij betaalden toch en wel met munt uit de meest verschillende landen. In hoofdzaak echter met Amerikaansch bankpapier en Engelsche ponden.

Naast madame Dumoulin zat aan tafel de heer Knidelius, een mannetje dat er ongeveer zestig jaar uitzag, maar ook jonger of ouder kon zijn. Dit heertje was Hollander van geboorte en had dertig jaar onafgebroken op Java doorgebracht. Maar nu, op zijn ouden dag, had de lust hem zeker bekropen om zijn vaderland nog eens weer te zien vóór hij zich uitstrekken zou te midden zijner rijstvelden, het aangezicht toegekeerd naar de blakende zon der tropen. Hij was in een haven der Middellandsche Zee aan wal gestapt, want hij wilde de gelegenheid te baat nemen om nu ook den Eiffeltoren te aanschouwen en het graf van Napoleon. En zoo woonde hij nu reeds drie

volle maanden op de Villa, zonder blijk te geven van eenig verlangen om de laatste vierhonderd kilometers af te leggen die hem scheidden van de plaats waar hij geboren was. Deze en andere eigenaardigheden in het doen en laten van den heer Knidelius, hadden ten gevolge dat de dames een zekere vrees voor hem gevoelden. Zoo had hij zich eens aan een vinger gekwetst en bloedde hevig, maar toch was hij voortgegaan zijn laarzen dicht te rijgen, zonder er over te denken eerst het bloed te stelpen, waarna hij den vinger eenvoudig in den mond stak. En al liep hij steeds op sloffen en al sprak hij met een hoog stemmetje, het was dien heer Knidelius toch wel aan te zien, dat hij lang gewoond had in 'n land waar groote spinnekoppen kruipen en waar men 's nachts de stemmen hoort van tijgers die in den maneschijn met elkander overleggen. Hij had talrijke voornamen, want op zijn brieven stond geschreven „Den Weledelen Heer J. A. D. Knidelius Czn.” Vooral die Czn. intrigeerde het keukenmeisje in hooge mate. Madame Brulot dacht ten onrechte dat hij een beetje doof was, zoodat zij altijd luid tegen hem riep of met gebaren sprak, al was zijn gehoor zoo scherp als dat van een wildstrooper.

Op de Villa verbleef ook nog een meisje dat be-
weerde in Bretanje geboren te zijn en met muziek-

lessen haar brood te verdienen. Haar naam was Jeanne de Kerros. Zij was op een laten avond gekomen, zoodat men enkel gezien had dat zij mank liep, maar verder had niemand iets bijzonders aan haar gemerkt. Doch toen 's anderendaags de zon scheen, bleek het dat haar hals witte vlekken vertoonde en dat haar achterhoofd eenigszins op den bast van een kokosnoot geleek, doordat het haar zoo vreemd gegroeid was en er uitzag alsof het als saffraan tusschen de vingers tot stof gewreven kon worden. Ook nam zij vóór het eten altijd pillen in en het gevolg van een en ander was dat niemand naast haar aan tafel zitten wou. Ten einde raad plaatste madame Brulot haar tusschen Aasgaard, die tóch niet durfde reclameeren, en een ledigen stoel waarvoor echter een couvert werd geplaatst, zoodat het de eerste dagen den indruk maken moest alsof men nog iemand verwachtte. Later zou alles wel wennen. Haar tusschen twee onbezette stoelen te plaatsens, dat was niet te doen.

De twaalfde en laatste kostganger voor dag en nacht was een jonge Duitscher met name Grünwald, die ergens op een kantoor was en weinig manieren had. Zoo begon hij bijvoorbeeld aan tafel te fluiten wanneer het eene gerecht niet snel genoeg op het andere volgde. Ook sneed hij vooraf al zijn vleesch

aan stukjes om het daarna zonder oponthoud te kunnen verorberen en dronk veel wijn, witte en roode, alles door elkaar. Men moet weten dat de wijn niet afzonderlijk betaald werd en dat ieder er zooveel van gebruiken mocht als men lustte. Madame Brulot deed hem op in vaten, één vat roode en één vat witte, welke naast elkander in den kelder lagen. Hij kwam haar op niet meer dan vijftig centimes per liter te staan. Wanneer zij aan een aspirant-kostganger inlichtingen verstrekke omtrent de prijzen welke in de Villa des Roses berekend werden, dan vergat zij nooit de toevoeging „Vin à discrétion”. De heer Brulot beweerde echter dat veel witte wijn zeer nadeelig op de zenuwen werkte en dat een overmatig gebruik van rooden al net zoo gevaarlijk was. „Le rouge ne vaut guère mieux, va.” Hijzelf dronk één derde wijn met twee derden water, en de kostgangers volgden zijn voorbeeld na, deels uit valsche schaamte en deels omdat zij werkelijk een beetje bijgeloovig waren. Alleen Grünewald dronk wijn zonder water, 's middags een liter en 's avonds een en hij scheen stalen zenuwen te hebben ook. De oude notaris trachtte nog al eens met sarcasme op zijn gemoed te werken.

„Passez donc le vin à monsieur Grünewald,” zei Brulot, wanneer er reeds een paar flesschen in de onmiddellijke nabijheid van den Duitscher stonden.

In den beginne had deze wel eens gearzeld en er werd toen nog zichtbaar in hem slag geleverd tusschen netheid en trek in wijn, waarbij de wijn echter telkens de overhand behaald had. En nu scheen hij er zich voor goed over heengezet te hebben. Het was wel vreemd dat madame Brulot het hem minder kwalijk scheen te nemen. Hij bleef althans slechts vijf frank per dag betalen, zonder in dat feit ook maar een oogenblik stof tot overweging te vinden.

Buiten den heer Colbert, den grappenmaker die den Noor zoo leelijk voor den mal hield en in de Villa des Roses alleen maar dineerde, was er nog een lange, bleeke man die Brizard heette, en 's middags en 's avonds eten kwam. Hij was een beste kerel, doch leed aan zwaarmoedigheid. Zijn vak was architect. Den ganschen dag werkte hij bij het licht van electriche gloeilampen en naar hij vertelde schold zijn patroon hem uit voor ezel en snotneus, hoewel hij een langen zwarten baard droeg. Misschien was hij ook wel verliefd en kwam het dáárdoor, of wellicht had hij liever bij zijn moeder gewoond in de Vogezen, waar hij vandaan was. Hij logeerde nog steeds tegenover het station waar hij afgestapt was bij zijn aankomst in Parijs, nu al jaren geleden, en men kon hem gelukkig maken door 's avonds met hem mee te loopen tot aan zijn woning.

Onderweg praatte hij dan van zijn geboortestreek en vroeg of men die kende. En daar iedereen ontkenkend antwoordde, vergat hij nooit zijn gezelschap van een oogenblik den raad te geven bij de eerste gelegenheid Moyemoutier te gaan bezoeken, dat hij het mooiste dorp van de wereld noemde.

IV.

DE KEUKEN.

Het eten voor al die menschen werd natuurlijk klaar gemaakt in de keuken, die gelijkvloers en aan den kant der straat was gelegen, waar zij op uitzag door een venster dat altijd openstond, en waar de dienstmeisjes voor kwamen staan om te luisteren als er buiten een liedjeszanger voorbijtrok, en waar doorheen ook pakjes werden aangenomen en bedelaars bediend. Drie dezer laatsten had madame Brulot officieel erkend, en aan hen moest dus gegeven worden wat er aan eten overschoot en niet meer gebruikt kon worden voor den volgenden dag. Maar er kwamen ook „outsiders” of ongeregelde bedelaars, die slechts aanklopten wanneer andere zaken hen in de buurt brachten. Nooit werd er een afgescheept, en wanneer al het eten uitgedeeld was, dan trokken de meisjes strootje wie van haar beiden een stuiver geven zou. Zij die won was blij, en die verloor

troostte zich met de gedachte dat ongeluk in het spel geluk in de liefde beteekent.

Iederen avond, nadat het diner was opgeruimd, mochten de meisjes uitgaan, en zij moesten pas 's morgens om zeven uur weder op haren post wezen, om met het klaarmaken van het ontbijt te beginnen, zoodat beiden tijd in overvloed hadden om hare privé aangelegenheden rustig buiten de Villa te behandelen. Waar en hoe zij den nacht doorbrachten, dat was hare zaak. En ook het feit dat zij op de Villa een kamer hadden deed aan deze vrijheid geen afbreuk. Hiervoor gold de opvatting dat beiden gedeeltelijk betaald werden met eene slaapgelegenheid, waarvan zij naar verkiezen gebruik mochten maken of niet. Wat dat betreft waren de toestanden dus veel democratischer en werd op de Villa des Roses veel meer persoonlijke vrijheid genoten dan in onze noordelijke streken.

Met kamermeisjes had madame Brulot in den laatsten tijd nogal gesukkeld, doch met Aline, het jonge keukenmeisje, ging zij vertrouwelijk om. Nooit trok zij er voor het armbestuur op uit, zonder eerst even in de keuken aan te loopen om aan Aline te vragen of zij er goed uitzag. Zij keerde zich dan langzaam om, en Aline wierp op haar een op en neergaanden kennersblik, welke alles in zich opnam: de hakken der

schoenen, de plooiën in het kleed, den hoed, het haar en het poeder. Met een zacht gladstrijkend gebaar en een paar korte woorden retoucheerde Aline hier en daar een kleinigheid, waarna madame Brulot nog even in den spiegel keek met het aangezicht heel dicht tegen het glas. Zij vertrok dan haren neus, deed hare wenkbrauwen op en neer gaan, en beweerde dat zij oud begon te worden en rimpels kreeg, waarop Aline antwoordde dat er toch maar lekker niets van te zien was. Madame Brulot bracht dan haar voilet in orde, nam haar taschje op, lichtte met de andere hand eventjes haar kleed van den grond, zoodat een weinig witte kant zichtbaar werd, en trad besloten naar buiten in het volle daglicht, voorzichtig de plassen mijdend wanneer zij de straat moest oversteken. „Vieille tomate,” zei Aline, haar door het venster nakijkend.

In de keuken werden ook alle brieven bezorgd. Voor den heer Knidelius kwamen er brieven met een volledig adres en waar nooit port voor te betalen was; voor de Hongaarsche jonge dames kwamen er rose en blauwe briefjes, voor Martin aangeeekende en voor madame Gendron heelemaal geen brieven. De vroegpost werd door het kamermeisje met het ontbijt aan ieders bed gebracht, en wie overdag nog nieuws verwachtte, kwam even in de keuken

aanloopen om te vragen of er niets voor hem was. Hij die er op gesteld was zijn brieven steeds op tijd te ontvangen, moest vooral niet vergeten de meisjes op het einde der maand een fooi te geven, wat de meeste kostgangers dan ook deden. Alleen mevrouw Dumoulin en madame Gendron gaven nooit iets, de eerste uit principe en de laatste om een drievoudige reden: zij was te gierig, zooals reeds gezegd ontving zij geen brieven en ten slotte wist zij niet wanneer de oude maand om was en de nieuwe begon. Zij had alle notie van tijd verloren en op hare kamer, boven den grooten koffer, hing een vergeten kalender uit het jaar waarin men madame Gendron op de Villa des Roses als nieuweling had begroet.

V.

LOUISE.

Er was een nieuw kamermeisje gekomen dat Louise heette en zwarte kleeven droeg. Nooit liet zij madame Gendron een dag ongewassen, en met hare indiensttreding brak voor de wandluizen een nare tijd aan. Veel leven maakte zij niet, maar aan den klank van hare stem kon men hooren dat zij alles ernstig opnam.

VI.

DE KLOPJACHT.

Zooals zulks gebeurde met elke nieuwe meid, waren al de heeren van het pension, met uitzondering van den Noor, op Louise afgekomen als een zwerm vliegen op een pot met jam. En aangezien zij allen verschillend aangelegd waren, hield ook ieder er zijn eigen manier op na.

De heer Brulot, die al ver in de zestig was en die begreep dat onstuimigheid niet langer bij zijn jaren paste, had aan de vaderlijke methode de voorkeur gegeven. Hij bleef een halven dag te bed en toen madame Brulot naar het armbestuur was, riep hij Louise tot zich om hem een medicijntje toe te dienen. Hij had haar hartelijk op het hoofd getikt en gezegd dat zij veel aanleg had om een knappe verpleegster te worden, er bijvoegend dat zij verduiveld aardig uit haar donkere oogen keek. Doch toen hij haar een compres op zijn maag wilde doen leggen, was zij

heengegaan, hem zonder meer aan zijn lot overlatend.

De heer Martin, die op zijn kamer gehinderd werd door de voortdurende aanwezigheid van zijn twee Poolschen, had haar in de feestzaal aangesproken terwijl zij de tafel dekte, en gevraagd, zonder van zijn krant op te kijken, waar en wanneer hij haar „ontmoeten” kon om tusschen vier oogen over hoogst belangrijke zaken te spreken. Louise had geen antwoord gegeven en toen op dat oogenblik madame Dumoulin binnenkwam had Martin onverstooraar gezegd, „ja juffrouw Louise, ik zal op mijn oude plaats blijven zitten. Geef u verder maar geen moeite.”

De heer J. A. D. Knidelius Czn. had zijn hoop gebouwd op de macht van het geld, en evenals de heer Brulot, had ook hij zijn legerstede gekozen als zijnde het meest geschikte terrein. Op zekeren morgen dus had Louise op zijn nachttafeltje, toen zij hem het ontbijt bracht, een vijf frankstuk gevonden. Opdat het kopje niet scheef zou staan, had zij het geldstuk opgenomen en boven op het blad gelegd. De heer Knidelius had zich intusschen gehouden alsof hij sliep, doch toen zij de kamer wilde verlaten had hij plotseling de oogen geopend en een zijner magere armen, zooals hij die had meegebracht uit de koloniën,

van onder de dekens uitgetrokken. In de hand hield hij een reserve vijf frankstuk, dat hij bij het eerste op het blad legde, en tevens had hij plaats voor haar gemaakt, en in hare richting geglimlacht met een gezicht dat bleek zag van verwachting. Maar Louise was heengegaan, met het hoofd neen schuddend. Arme man, dacht zij. Zij kon het hem niet kwalijk nemen, want hij had zich netjes gedragen, veel netter dan de meeste heeren gewoon waren. En zij dacht terug aan haar vorige betrekking, waar een oude zee kapitein haar op een morgen achter de kamerdeur had opgewacht, en toen, kruipend op handen en voeten, vastbesloten op haar was afgekomen. Den volgenden morgen had zij het ontbijt van Knidelius bovengebracht alsof er niets was voorgevallen, en toen de maand om was weigerde zij niet eens uit zijn handen de gebruikelijke fooi aan te nemen, die hij ditmaal verdubbeld had en die hij haar toestak zonder haar te durven aankijken.

Na Brulot, Martin en Knidelius kwam Grünwald aan de beurt, die geen vast meisje had en zich alleen verveelde. De Duitscher had op de drie oude heeren het dubbele voordeel dat hij jong en knap was, en ook veel bescheidener te werk ging, omdat hij veel minder had meegemaakt. Na het diner kwam hij nog al eens in de keuken zitten praten en Aline, die hem

graag mocht lijden omdat hij trots alles aan tafel zoo veel wijn bleef drinken, schonk hem dan nog een paar glazen in en vertelde wat zij dacht over den handel en wandel van madame Brulot en van iederen kostganger. Daar werd overwogen hoeveel kans er bestond dat de heer Martin nog betalen zou, hoeveel de directie der Villa nu eigenlijk per maand wel aan mevrouw Gendron verdiende, aan welke ziekte meijuffer de Kerros toch lijden mocht, en hoe of madame Brulot aan hare diploma's gekomen was. Louise mengde zich weinig in die gesprekken, doch wanneer Aline, op de grappig gemeene manier die haar eigen was, over de versch gelegde eieren begon of over den heer Brulot en het armbestuur, dan lachte zij toch mee met een frisschen lach die nooit in geschater overging.

Eens, op een avond in de lente, toen het weder bijzonder zacht en het diner vroegtijdig opgeruimd was, moest Aline de stad in om een nieuw kleed aan te passen. Zij vroeg aan Louise of zij medeging, en deze wilde niet weigeren omdat zij voorkomend van aard was. Waarop Grünwald vroeg of hij de dames mocht vergezellen. De wijn had hem vroolijk gemaakt en hij wilde met alle geweld tracteeren. Zoo gingen zij dan samen op weg, Grünwald tusschen de meisjes in, zonder haar echter den arm te mogen

geven, want dat durfde Aline niet te doen, omdat zij voor de gevolgen vreesde indien zij haren vrijer ontmoeten mocht, terwijl Louise beleefd maar beslist weigerde zonder in verdere beschouwingen te treden.

Het duurde bij de naaister een heelen tijd en intusschen wandelde Grünewald met Louise de straat op en neer. En telkens wanneer zij rechtsomkeert maakten, keek hij haar van ter zijde aan.

„Waar blijft Aline toch?” vroeg Louise eindelijk.

„Zeker bij die naaister,” zei Grünewald. „Hoe bevalt het u op de Villa? Voelt u zich niet een beetje eenzaam?”

„Zij mocht zich wel wat meer haasten.”

„Ja, maar u weet hoe 't gaat bij 't aanpassen van een kleet. Ik ken hier niemand in Parijs behalve een paar leden van de Deutsche Club en die beginnen mij óók te vervelen.”

„Ik kon wel eens gaan vragen of zij nog niet haast klaar is.”

„Doe dat maar liever niet, zij zal immers dadelijk terug zijn. Men is hier over 't algemeen weinig op Duitschers gesteld. Ik zou anders wel kennis willen maken met een aardig meisje.”

„Dat is nu toch zoo moeilijk niet,” lachte Louise. „Waarom praat u niet eens met een der drie Hongaarsche jonge dames? U hebt maar te kiezen.”

„Neen,” zei Grünewald, „dat genre bevalt mij niet. Met al haar vreemd geld. Je hoeft niet te vragen hoe zij er aan komen. Maar uzelf, juffrouw Louise, hebt u al een vrijertje?”

„Ik heb genoeg aan mijn zoontje, mijnheer Grünewald.”

„Zoontje? Heb jij dan kinderen?”

Louise werd rood omdat hij in haar moederschap aanleiding vond haar zoo opeens te tutoyeeren.

„Een maar,” sprak zij. „Hij is zeven jaar geworden op 1 Mei. En mijn man verjaarde op 30 April. Een dag verschil maar. Hij woont niet bij mijn ouders in Chevreuse, maar bij een oom in Rambouillet, een broer van mijn moeder, die zelf geen kinderen heeft. En die laat hem naar een goede school gaan. Verleden jaar was hij de eerste van zijn klas, maar dit jaar zal het niet gemakkelijk gaan, want er is een nieuwe leerling bijgekomen die erg knap moet zijn.”

„Maar dan bent u een weduwtje.”

„Al meer dan vier jaar, mijnheer. Hij is op Hemelvaartsdag gestorven.”

Daar werd een deur dichtgeslagen en Aline kwam toeloopen. Zij begon dadelijk van haar nieuw kleet een technische beschrijving te geven, welke zij onderbrak om Grünewald te herinneren aan zijn belofte dat hij tracteeren zou. Zij gingen dus een café binnen.

Grüneward dronk een groot glas wijn, Aline een klein glaasje triple-sec, de duurste borrel die op de kaart stond, en Louise wou niets gebruiken omdat ze geen dorst had. Wat Aline vreeselijk flauw vond, want men hoeft toch geen dorst te hebben om een glaasje likeur te drinken. Waarop Louise óók een glaasje triple-sec nam dat zij niet uitdronk, want het bleek dat zij het niet lustte. Toen dronk Aline het maar uit en plaatste haar eerste glaasje, dat ledig was, zoo lang voor Louise. „Drinken jullie er maar op los, hoor, als je nog trek hebt,” zei de Duitscher, die op dat tracteren zijn laatste hoop had gebouwd. Daarna keerden zij terug naar de Villa des Roses en gingen slapen. Grüneward keek de meisjes wanhopig aan toen zij hem alleen lieten. Hij vond het niet eerlijk dat hij alleen naar bed moest, nadat zij hem die triple-secs hadden laten betalen.

VII.

BRIZARD EN MADAME GENDRON.

Het was Zaterdag namiddag en het regende. Madame Brulot maakte zich gereed om uit te gaan en haar echtgenoot zat in de feestzaal zijn dossiers te doorbladeren. In de kamer van Martin werd in 't Poolsch ruzie gemaakt, met gedempte stem omdat het zoo stil was in de Villa.

Daar trad de heer Brizard binnen. Hij schudde de regendroppels van zich af en stak even het hoofd door de keukendeur om de meisjes te groeten.

„Hoe maakt het mijn beste mijnheer Brizard en hoe gaat het met de liefde?” vroeg Aline, met de keerzijde der hand een lok van haar voorhoofd strikend.

Brizard glimlachte.

„Dank u Aline, met mij gaat het goed, maar ik vrees dat het niet lang meer duren zal.”

„Ik geloof dat die man niet gelukkig is,” merkte Louise op.

„Hij ziet er tenminste treurig uit,” vond Aline. „Kijk nu toch eens wat een schandelijk lendenstuk,” vervolgde zij, het vleesch voor het diner met een verachtelijken duw in de kast opbergend.

„Bonjour!” riep madame Brulot van uit hare kamer, toen zij de stem van Brizard herkende.

Deze ging een oogenblik in het spreekkamertje, ontdeed zich van hoed en jas en wandelde toen den tuin in.

Pang. Daar klonk een doffe knal, gevolgd door helsch gekakel en vleugelgeklapper der kippen, die om het slechte weder in 't hok opgesloten zaten.

Madame Brulot schrok zoo hevig, dat zij haar poerdoos bijna liet vallen, en kwam naar de keuken gesneld, bleek en geheel ontdaan.

De heer Brulot nam zijn pince-nez af en keek ondervragend op, terwijl in de kamer van Martin, waar zeker gevreesd werd dat dit het begin was der ontknooping, de deur van binnen op slot werd gedraaid.

Wat was dat? Niemand dorst gaan zien.

„Ik wil weten wat er gebeurd is,” sprak de heer Brulot en liep de trap op om boven te gaan kijken, hoewel iedereen duidelijk gehoord had dat het uit den tuin kwam.

Intusschen volgde er geen tweede knal, zoodat

madame Brulot het eindelijk waagde tot aan de glazen deur te loopen om naar buiten te kijken. Bij het kippenhok zag zij iets liggen dat in den tuin niet thuis hoorde. Zou dat Brizard soms wezen? Het kon bijna niet anders. Van boven klonk de stem van den heer Brulot die „potverdomme” zei, zeker omdat hij niets vond. Madame Brulot vloog naar de trap en schreeuwde „Casimir, Casimir, kom gauw, het is Brizard die zich schijnt voor den kop geschoten te hebben.” Voor het eerst sedert drie jaar noemde zij haren echtgenoot bij zijn naam. Casimir kwam naar beneden en vroeg of men gek was. „Maar als ik je nou toch zeg,” en madame Brulot duwde haren man den tuin in, gevolgd door Aline en de Poolsche dochter, die intusschen begrepen had dat het niets met de achterstallige rekeningen te maken had.

Brizard lag op de zijde. Hij was in 't gras gevallen, zoodat hij wel nat was maar niet beslijkt.

„Farceur,” zei de heer Brulot terwijl hij zich bukte, want hij wilde er niet inloopen en had nog een flauwe hoop dat het misschien maar een grap was, vooral omdat Brizard een gezicht trok alsof hij zijn best deed om niet te lachen. Maar het was geen grap, want nu zag men dat er bloed uit zijn mond kwam.

„Vooruit,” beval Brulot de drie dames, „help hem

binnen dragen.” En tot Louise, die in de tuin deur stond: „loop jij om een dokter.”

Mijnheer en madame Brulot pakten ieder een been, Aline en de Poolsche dochter ieder een arm beet en alle vijf zagen bleek. Halfweg werd Brizard een oogenblik neergelegd, want de Poolsche kon niet meer en had haren arm losgelaten.

„Vooruit zeg ik u,” beval Brulot opnieuw, „het is een schande voor de bureu.” Hier en daar werd werkelijk een venster opengedaan en kwam een hoofd kijken. Brizard werd weer opgenomen en ditmaal geraakte men tot in de feestzaal.

„Op de oude sofa,” commandeerde mijnheer Brulot, „daar zit hij zachter.” Chico vluchtte onder de kleerkast.

„Even vasthouden.” Brulot ontdeed zich van zijn jas, stroopte zijn hemdsmouwen op tot boven zijn ellebogen, en liet Brizard op de sofa zakken, zóó dat hij niet anders dan naar rechts kon overhellen, waar de muur hem tegenhouden moest.

Brizard bleef zonder iemands hulp zitten.

„Hij is niet dood,” zei de heer Brulot. „Hortense, geef gauw wat ammoniak. — Zóó zal je pension wel een goede reputatie krijgen,” voegde hij er bitter aan toe, met een nijdigen blik op madame Brulot die met het gevraagde kwam aansnellen. „Aline ga bij de

straatdeur staan en laat niemand binnen behalve den dokter.”

Hij hield de flesch onder den neus van Brizard, terwijl madame diens boordje losmaakte. Opeens bewoog Brizard de lippen, blies een paar maal als een kikker en zakte toen plotseling in elkaar als een sneeuwman waar men kokend water over giet. Hij viel naar rechts, en de muur hield hem tegen, zooals de heer Brulot had voorzien. Madame Brulot trad ontsteld een stap terug.

Daar verscheen de dokter. Hij trok zijn handschoenen uit en vroeg aan Brulot, met een beweging van het hoofd in de richting van Brizard, „of het voor dien heer was.”

„Om u te dienen, dokter,” antwoordde de heer Brulot. „Ik geloof dat hij zich een kogel in den mond heeft geschoten.”

De dokter voelde den pols en luisterde aan het hart. Toen trok hij den mond open en keek naar binnen. Eindelijk wierp hij nog een blik op het ensemble van Brizard en vroeg aan den heer Brulot of 't zijn zoon was.

„Neen dokter, maar wel een mijner kostgangers.”

„Hij is dood,” sprak de man. „Ik zal de declaratie opmaken en aan de politie zenden.”

De omstanders bleven een oogenblik sprakeloos

en de moeder van Marie kwam nu ook naderbij. De dokter ging heen en mijnheer Brulot zond Louise naar de politie om deze te verzoeken het lijk zoo mogelijk nog vóór het diner weg te halen. „Waar zullen wij intusschen met hem blijven?” vroeg Brulot aan zijn vrouw toen zij alleen waren. „In geen geval kunnen wij hem hier in de feestzaal laten liggen. En als hij nu eens niet vóór morgen gehaald wordt? Er is volstrekt geen staat op te maken. En morgen is het Zondag, zoodat het best tot Maandag kan aanloopen. Het ziet er mooi uit.”

„Mon Dieu,” zuchtte madame Brulot „het is ontzettend. En ik heb geen enkel bed beschikbaar. De stakker was mij ook nog achttien diners en achttien déjeuners schuldig. Het beste zal wel zijn dat je om die twee en zeventig frank eens aan zijn ouders schrijft in Moyennoutier. Maar niet zoo dadelijk.”

„Je hebt gelijk,” zei Brulot, „blijf maar krediet geven. Wij zullen hem voorloopig in de kamer der meisjes op een paar dekens leggen.”

Madame Brulot haalde de schouders op.

„Dat kan je denken. Alsof Aline daarmee gediend zou zijn. Dan durft zij nooit meer in die kamer te slapen.”

„Er valt hier niet gediend te zijn,” zei mijnheer Brulot. „Of moeten wij ons misschien de les laten

lezen door dat kreng van een keukenmeid?”

„Och man, je bent gek. Denk je nou soms dat ik voor jouw plezier mijn heele bediening ga ontredderen? Maar weet je wat we konden doen? Hem voorloopig op de kamer van madame Gendron leggen. Zij zal denken dat hij slaapt. En wordt hij vóór het diner niet meer gehaald, dan zullen wij van avond zien wat ons verder te doen staat.”

Dáár had de heer Brulot niet aan gedacht en hij keurde het voorstel dadelijk goed.

Geholpen door Aline en de Poolsche dochter, namen zij Brizard weder op en droegen hem naar boven.

Madame Gendron zat in een rieten leunstoel op etenstijd te wachten, en toen zij den optocht zag binnenkomen maakte zij de opmerking dat men immers nog niet gebeld had?

„Natuurlijk niet,” stelde madame Brulot haar gerust, „het diner is pas over een uur klaar. Kijk, madame Gendron, hier is mijnheer Brizard. Die mag zeker wel wat op uw bed liggen tot na het eten?”

„Waarom niet,” antwoordde madame Gendron. „Ga uw gang, mijnheer Brizard.”

„Wij konden eigenlijk wel een gebruikt laken onder het lichaam leggen en een tweede er over heen. Dat staat toch netter,” meende madame Brulot.

Aline ging om twee lakens, welke gereed lagen voor de wasvrouw en spreidde een er van op het bed uit. Daar werd Brizard op neergelegd en met het tweede laken toegedekt.

„Gaat u mee naar beneden, madame Gendron?” vroeg Brulot.

„Neen,” sprak de oude, „ik dank u. Ik kom als het eten gereed is.”

Brulot keek zijn vrouw ondervragend aan.

„Laat ze maar hier,” sprak deze, „ik geloof niet dat het kwaad kan. Aline, ga aan je werk, of je komt van avond nooit met je diner klaar. Arme man, en wat een vreeselijke slag voor zijn ouders.”

Alle vier verlieten de kamer. Aline voorop, gevolgd door de Poolsche, die zich weer naar hare moeder begaf, want zij durfde met het echtpaar Brulot niet alleen blijven, omdat zij vreesde dat de notaris anders over dat betalen beginnen zou.

De oude bleef bij den doode achter. In de kamer, waar één hart reeds zweeg en het andere ternauwernood nog tikte, werd het stil.

Eindelijk rees madame Gendron uit haren stoel op, ging bij de waschtabel staan, wreef zich de wangen in met aardappelmeel en trad op het bed toe. Zij beefde als op dien avond toen zij voor het eerst met een man alleen was geweest, heel lang geleden.

„Zeg,” fluisterde zij.

Daar Brizard geen antwoord gaf, trok zij met omslachtige bewegingen het doek van het lijk, zoodat het licht, dat eerst het laken had beschenen, nu op het witte gelaat viel en op den zwarten baard. De oogen stonden open.

Toen Brizard werd binnengebracht had zij hem niet goed kunnen zien en het noemen van zijn naam had tot haar niet gesproken, want andere namen dan Brulot en Gendron kende zij niet. Maar nu zij zoo vlak vóór hem stond en in zijn aangezicht staarde, herinnerde zij zich hem reeds aan tafel te hebben ontmoet.

„Ben jij het niet die altijd twee keer vleesch neemt?” vroeg zij vriendelijk.

Brizard zweeg.

„Dadelijk, hoor,” hernam de oude.

Zonder om te vallen slaagde zij er in op ééne knie te zakken en probeerde hare sloffen uit te doen, die met een gesp sloten voor 't gemak van de meisjes. Tevergeefs duwde en trok zij aan de sluiting, die niet los wilde gaan, en van 't vooroverzitten puilden op hare slapen twee aders uit.

Toen zij overtuigd was dat haar zwoegen niet baten zou, greep zij de dekens vast en kwam zoo weer overeind.

„Ik weet niet wat er aan scheelt, maar ik kan die dingen niet loskrijgen,” bekende zij, „wil je mij even helpen?”

Ditmaal viel het haar toch op hoe halsstarrig hij zwijgen bleef. Zij bekeek aandachtig zijn handen, die vreedzaam aan zijn zijde lagen.

Hij ziet er vreemd uit vandaag, dacht zij, en wilde maar weer in haren stoel gaan zitten, want zij werd ongerust zonder te beseffen hoe of waarom, zooals Chico soms angstig werd als er een vlieg op tafel kwam zitten, terwijl hij bij andere gelegenheden de gruwelijkste insecten met smaak levend opat.

Het bed was zóó geplaatst dat het hoofd van Brizard bij het venster rustte, waardoor het licht toegang vond, terwijl zijn beenen gestrekt lagen in de richting der schaduwzijde. Toen zij bij haren stoel kwam, die aan het voeteneind stond, keek zij dus tegen het licht in, en opeens zag zij bij het onderlijf van den doode een zonnetje schitteren. Madame Gendron kon haar oogen van het lichtende punt niet afwenden en in plaats van te gaan zitten keerde zij aarzelend op hare stappen terug en boog zich over Brizard heen, om beter te kunnen zien.

Het was een lange gouden ketting die door een knoopsgat liep en in twee vestzakjes uitkwam.

Zij trok eraan, eerst heel voorzichtig, want zij was

nog niet zeker hoe het nu eigenlijk gesteld was met dien liggenden mensch, van wien zij reeds wist dat hij zich niet verroerde, en daarna met een ruk zoodat de knoop losschoot. Uit het eene zakje kwam een gouden horloge en uit het andere een zilveren potloodje te voorschijn. De oude schrikte ervan en hield zich een oogenblik stil om te luisteren. Toen trok zij ketting en potlood door het knoopsgat heen en hield het horloge met toebehooren in de hand.

Zoo vlug als hare beenen vermochten liep zij naar den grooten koffer, maakte hem open en stopte den buit erin.

Nu bedacht zij dat het misschien toch beter was het laken maar weer op zijn plaats te leggen.

Zij nam het op en spreidde het uit over het lijk, waarvan alleen de schoenen zichtbaar bleven.

En door de Villa klonk de bel die de kostgangers ter tafel noodigde.

VIII.

SAMEN WAKEN.

Aline had in het spreekkamertje, naast den hoed van Brizard, een brief gevonden die aan madame Brulot gericht was. Deze scheurde hem aarzelend open, want nu hij die déjeuners en diners schuldig was gebleven, vertrouwde zij zijn laatste beschikkingen maar half. In het omslag zat een beschreven vel papier en een bankbiljet, waarvan madame Brulot vluchtig een hoek omplooide om het cijfer te zien dat de waarde aangeeft. Toen las zij den brief die als volgt luidde, terwijl zij het bankbiljet in de hand verfrommelde om het aan onbescheiden blikken te onttrekken:

„Beste Vrienden,

„Nu ik sterven ga, voel ik mij verplicht u allen nog eens kort maar hartelijk vaarwel te zeggen. Vrienden, het leven is een hel en wij, proletariërs, moeten

„voor alles boeten. Daarom maak ik er ook een einde aan, doch spreek tevens de hoop uit dat gij allen rozen op uw pad moogt vinden. Want haten doe ik niemand en ik heb mijn oude moeder om vergeving gevraagd.

„Gij allen, die zoo dikwijls met mij aan dezelfde tafel hebt gezeten, vaarwel.”

„En wanneer gij vanavond wederom vereenigd zijt en gezellig met elkander zit te praten, denkt dan nog eens aan uw trouwen

GUSTAVE BRIZARD.

„P.S. Madame Brulot, ik ben u nog twee en zeventig frank schuldig. Ik steek in dezen brief een bankbiljet van honderd frank en hoop dat u twintig frank van mij zult willen aannemen als schadeloosstelling voor den last. Die acht frank die overblijven verzoek ik u in mijn naam aan uw armbestuur te schenken. Ik heb ook een brief geschreven aan den commissaris van politie om hem te verzoeken mijn lichaam naar Moyennoutier te zenden, waar ik geboren ben en ook begraven wensch te worden. Vaarwel.”

Tranen welden in de oogen van madame Brulot toen zij las, „ik heb mijn oude moeder om vergeving gevraagd”, doch toen zij gekomen was tot waar Brizard de leden van het gezelschap verzocht om

toch nog eens aan hem te denken, toen dropen zij zoo maar langs hare wangen, tot op den brief. Misschien dacht zij wel aan haar zoontje, dat óók op een dorpskerkhof begraven lag. Zooals zij altijd deed wanneer haar iets overkwam dat haar gemoed in beroering bracht, riep zij Chico tot zich die dadelijk op haren schouder sprong, en het bankbiljet bijna te pakken kreeg.

„Wil je wel eens zoet zijn, kleine schelm,” berispte madame Brulot den aap met een stem die zwaar was van ontroering, „dat komt van mijnheer Brizard en daar moet jij afblijven.”

Zij stak nu het bankbiljet voorzichtigshalve bij zich en ging den brief toonen aan haar echtgenoot.

„Faites voir,” zei Brulot ernstig. „Dat is waarachtig een testament. En was het ook werkelijk ingesloten?”

„Zeker,” antwoordde madame, terwijl zij op haren zak klopte. „Hoe goed van hem om nog aan die enkele franks te denken, vindt je niet? Het was werkelijk zóó al erg genoeg.”

„Dat zal wel waar wezen,” erkende Brulot. „Maar toch verwondert het mij maar half want hij was een door en door nette man. Geloof maar gerust dat je van Martin zóó iets niet hoeft te verwachten. Die is trouwens te laf om zelfmoord te plegen.”

„Straks moet je hem aan tafel eens voorlezen,” vond madame. „’t Is de moeite waard. Ik zou niet kunnen. Het post-scriptum echter moet je maar verzwijgen, want daar hoeft niemand zijn neus in te steken.”

„Maar nadat de brief opgelezen is, moet ik hem immers tóch laten rondgaan. Begrijp je dan niet dat iedereen hem eens in handen zal willen nemen? En wat schiet je dan op met je verzwijgen? Zoo maak je de lui maar achterdochtig.”

„Knip het post-scriptum er dan af,” zei madame Brulot.

De notaris nam een schaar, knipte den brief in twee, waarna hij het bovenste stuk van Brizard’s afscheidsgroet in zijn binnenzak stopte.

„Je moet hem niet zoo dadelijk lezen hoor,” besloot mevrouw. „Die Hongaarschen komen nog al eens te laat. Doe het liever na de soep, als allen aanwezig zijn.”

Louise was teruggekeerd met het bericht dat het lijk den volgenden morgen weggehaald zou worden,

en kort daarop meldde de commissaris van politie zich aan, die mijnheer en madame Brulot persoonlijk kende en daarom een en ander zoo vlug en eenvoudig mogelijk afhandelde. Hij ondervroeg de getuigen, zijnde mijnheer en madame Brulot voornoemd, Aline,

Louise en de Poolsche, van wie nu bleek dat zij Anna Krupinski heette, en de diverse verklaringen werden door een secretaris opgeschreven. Waarna beiden heengingen, den revolver medenemend.

De kostgangers kwamen intusschen een voor een thuis, en vernamen het nieuws met meer of minder ontzetting. De Hongaarsche dametjes waren nog het diepst getroffen en bleven het geval een tijd lang in hare vreemde taal levendig bespreken. Wat den Noor betreft, dien kon men onmogelijk met woorden duidelijk maken wat er eigenlijk gebeurd was. Hij verwachtte ook zoo weinig een zelfmoord en geraakte in de war met het Fransche „mort” en het Engelsche „more”, want hij was nu ook nog Engelsch aan ’t leeren. Madame Brulot slaagde er eindelijk toch in hem de zaak te verklaren, door de hand aan de kin te brengen, haar te laten zakken tot halfweg hare borst en tevens te zeggen „monsieur”. Zij maakte daarbij het gebaar van een doofstomme die honger heeft en eten verlangt, en wees de plaats aan welke Brizard aan tafel had ingenomen. Dat moest betee-kenen: „die heer met zijn langen baard die altijd in de Villa kwam eten en hier op deze plaats zat.” Daarna balde zij de vuist, hield den duim tegen haren rechterslaap en riep „boem”. Wat zeggen wilde „die heeft zich doodgeschoten”. Ten slotte schudde zij

het hoofd heen en weer en klapte meewarig met de tong. Aasgaard begreep alles uitstekend en vroeg of het hier in huis gebeurd was, waarop madame Brulot hem den tuin wees. Hij gaf toen uiting aan zijn gevoelens door te zeggen: „c’est très triste, il a très tort”. En hij meende het, want die Noor meende alles.

Zooals met zijn vrouw overeengekomen stond de heer Brulot op na de soep, kuchte en sprak als volgt, terwijl Louise op de teenen liep en veel stiller dan gewoonlijk de borden ruilde.

„Dames en heeren. Neem mij niet kwalijk dat ik het diner een oogenblik onderbreek, want op mij rust de plicht u een laatsten groet te brengen van iemand die drie jaar lang een der trouwste gasten geweest is aan de tafel van onze Villa. U weet natuurlijk reeds allen, dames en heeren, dat ik den heer Brizard bedoel, die heden namiddag, in den bloei zijner jeugd, in den tuin der Villa zelfmoord gepleegd heeft door zich een kogel in den mond te schieten. Het lijkt, dames en heeren, rust voorloopig op de kamer van madame Gendron (deze neeg bij ’t hooren van haren naam) en zal morgen vroeg weggehaald worden indien er zich geen onvoorziene bezwaren voordoen. De heer Brizard, die uw aller vriend was, heeft ook vóór hij sterven ging nog aan u gedacht, het-

geen blijkt uit het volgende briefje dat door hem is achtergelaten. Beste vrienden. Nu ik sterven ga voel ik mij verplicht u allen nog eens kort maar hartelijk vaarwel te zeggen. Vrienden, het leven is een hel, en wij proletariërs, moeten voor alles boeten. Daarom maak ik er ook een einde aan, doch spreek tevens de hoop uit dat gij allen rozen op uw pad moogt vinden. Want haten doe ik niemand en ik heb mijn oude moeder om vergeving gevraagd. Gij allen, die zoo dikwijls met mij aan dezelfde tafel hebt gezeten, vaarwel. En wanneer gij van avond wederom vereenigd zijt en gezellig met elkander zit te praten, denkt dan nog eens aan uw trouwen Gustave Brizard. Ik heb gezegd."

Er volgde een oogenblik stilte. Mijnheer Brulot zette zich neer en Louise, die vol ontzag bij de deur was blijven staan, diende nu een schotel op. Allen waren diep getroffen, ook zij die maar de helft begrepen hadden, want nu men wist dat Brizard dood was, kon men ook zoo aan alles zien dat er een lijkrede werd uitgesproken. Mejuffer de Kerros pinkte een traan weg en keek den Noor van ter zijde aan als wilde zij zeggen, „begin jij maar nooit zoo iets."

Wie het eerst sprak was madame Dumoulin. Zij maakte de opmerking „dat het verbazend was hoe

het aantal zelfmoorden maar steeds bleef toenemen, vooral in de groote steden."

„Ja," zei de Poolsche dochter, die begreep dat zij spreken mocht omdat het plechtige van het oogenblik de oude veten deed vergeten, „het is verbazend, zooals u terecht opmerkt." Madame Dumoulin stond goed aangeschreven en het kon nooit kwaad haar te vriend te houden. „En toch is de zelfmoord zoo oud als de wereld," voegde de Poolsche er nog aarzelend aan toe.

„Zeker," bevestigde madame Dumoulin, „je hoeft de geschiedenis maar na te gaan. In de vroegste tijden begint het reeds. Daar heb je bij voorbeeld Sokrates, die zichzelf vergiftigd heeft."

„Dat was echter geen zelfmoord in den letterlijken zin van het woord," wees Colbert terecht, die zich de toedracht toevallig herinnerde. „Als ik mij niet vergis dan was hij veroordeeld. Maar er waren zeker verzachtende omstandigheden en daarom werd hem toegestaan de straf zelf te voltrekken."

„Die eenige Colbert toch," lachte mijnheer Brulot, terwijl hij voor madame Gendron een aardappeltje prakte, „laat u door hem maar niet beetnemen, mevrouw."

„Il n'y a pas de danger," zei madame Dumoulin, „je connais mon petit Colbert. Alsof dat nu niet op

't zelfde neerkomt. Hij heeft den giftbeker toch leeggedronken en dus wel degelijk zelfmoord gepleegd. Trouwens, denk maar aan dien Romein die zich in 't bad de polsaders had doorgesneden en zich zoo maar kalmpjes liet doodbloeden. Was dat misschien óók geen zelfmoord, mijnheer Colbert?" vroeg zij schamper.

„Ja die, dat zal ik niet ontkennen.”

„Nu, wat praat u dan van Sokrates!”

Al dien tijd had mejuffer de Kerros den Noor bekommerd aangekeken, maar toen men van dien man vertelde met zijn gruwelijke polsaders, kon zij zich niet langer bedwingen en trapte hem op den voet, waarop Aasgaard zijn stoel achteruitschoof om te zien wat er onder de tafel aan de hand was. Chico die op den schouder van zijn meesteres zat, trachtte bij het haar van madame Gendron te komen.

„Het is ontzettend,” vond madame Brulot. „Hoe kan nu toch iemand zichzelf zien doodbloeden zonder om hulp te roepen. Het is barbaarsch. Nee hoor, dan neem ik voor mijn part nog liever een revolver zooals die arme Brizard gedaan heeft.”

„Een revolver, een goede revolver wel te verstaan, is de kortste en zekerste weg,” verzekerde de heer Brulot met al de autoriteit van een oud-strijder van 1870.

„Een revolver verminkt,” merkte een der Hongaarsche dametjes op, „mij dunkt dat ik mij nog liever zou gaan verdrinken.”

„Alsof water óók niet verminkt,” zei Colbert. „Ja, ik wil nog wel een stukje, Louise. Ik heb eens een vrouw uit de Seine zien ophalen die zich óók verdrongen had en die zóó dik was van 't water.”

„Jasses, mijnheer Colbert, zwijg toch asjeblijft aan tafel over dergelijke akeligheden,” verzocht madame Brulot, „'t is om iemand ziek te maken.”

„Al die dingen,” resumeerde madame Dumoulin, „zijn even bedroevend. Denk maar aan de talloze terechtstellingen tijdens de groote revolutie. Die arme Marie Antoinette, wat die geleden moet hebben.”

„Maar die had het dubbel en dwars verdiend!” waagde de heer Brulot, want hij was socialistische beginselen toegedaan, omdat hij in de Villa zoo weinig in te brengen had.

„Zoo. Vindt u?” antwoordde madame Dumoulin koud. „Welnu, ik beschouw het als een schandelijke lafheid dat gij, mannen, zóó iets hebt laten voltrekken zonder ook maar een hand tot redding uwer Koningin uit te steken. En ik geef u de plechtige verzekering dat men met opinies als die van den heer Brulot in diplomatieke kringen een bijzonder slecht onthaal zou vinden.”

De kaas was op en het diner afgelopen. Madame Dumoulin nam haar borduurwerk ter hand, de Hongaarsche dametjes gingen nog een luchtje scheppen, Colbert vertrok zooals altijd en de andere kostgangers begaven zich naar hunne kamers, behalve Grünwald die naar de keuken ging en madame Gendron die voorloopig beneden bleef, want nu moest er voor haar of Brizard een nachtverblijf gevonden worden.

In de keuken kreeg Grünwald van Aline nog eens een volledig relaas te hooren, van wat er was voorgevallen op dien gedenkwaardigen dag.

„Maar waar zal men nu met het lijk blijven?” vroeg Louise. „Het kan toch onmogelijk met madame Gendron op ééne kamer den nacht doorbrengen.”

„Wel zeker,” zei Aline, „de eene is heelemaal dood en de andere reeds half, zoodat die twee geen ruzie zullen maken.”

Dat was hare manier om protest aan te teekenen tegen het régime waaraan de oude onderworpen werd.

Toch kon Louise het niet goed aanhooren.

„Zwijg Aline,” waarschuwde zij met een blik op de deur, „hoe kan je nu zóó iets zeggen.”

„Ja, dat is nu maar gekheid,” stemde Grünwald met Louise in. „Maar ik heb er niets tegen mijn kamer voor één nacht af te staan,” vervolgde hij. „En men

kan het lichaam ook bezwaarlijk alleen laten. Er zou eigenlijk bij gewaakt moeten worden, vindt u niet? Ten minste, bij ons is dat de gewoonte. Indien een van jullie tot een uur of twee bij den doode wil blijven, dan ga ik zoo lang naar een café-chantant en kom daarna de bewaakster aflossen. Het is Zaterdag en ik hoef dus morgen tóch niet te werken. Wie doet er mede?”

„Ik durf niet,” bekende Aline.

„En jij, Louise? Het is echt iets voor jou.”

„Ik durf wel,” zei Louise, „en ik wil het gaarne doen óók. Mijnheer Grünwald heeft gelijk, men moet dien man voor dien éénen nacht niet alleen laten, hoewel wij geen familieleden van hem zijn.”

„Dat is dus afgesproken,” sloeg Grünwald toe. „Ik kom Louise om twee uur aflossen. En Aline moet dan maar zorgen dat de koffie wat vroeger klaar komt, want zoodra het licht is kan hij wel alleen blijven.”

Het voorstel was voor het echtpaar Brulot een heele uitkomst, en de gewezen notaris klopte Grünwald op den schouder, terwijl hij hem goedkeurend toevoegde: „flink gesproken, jonge man.” Men ging nu den Noor halen en met diens hulp werd Gustave Brizard naar de kamer van den Duitscher overgebracht. Louise ontkleedde madame Gendron, hielp haar in bed en dekte haar toe. Daarop ging zij naast

het lijk zitten, met pen en inkt, want zij wilde den tijd korten door een brief aan haar zoontje te schrijven.

Het werd nu zeer stil in de Villa, waar alleen Louise nog waakte en haar best deed om niet in slaap te vallen. Af en toe keek zij eens naar den doode die haar deed denken aan haren man, want die had ook een baard gedragen, maar niet zoo'n langen. Zij dacht ook aan haar dorp en hoe of zij den dag die aanbrak door zou brengen. Want het was hare beurt om uit te gaan en na het middageten was zij dus vrij. Een paar maal dacht zij ook aan Grünewald en aan diens besluit den doode niet alleen te laten en hem zijn bed af te staan.

Omstreeks half twee werd de stilte verstoord door het ratelen van een rijtuig, gevolgd door ruzie met den koetsier en zenuwachtig getik van een paar wandelstokken op de straatsteen. Nu reed het rijtuig weg en werd het gemompel vernomen van half luide gesprekken die nog een tijd bleven aanhouden al zat de sleutel reeds in het slot. Eindelijk trokken de wandelstokken de straat uit, de deur werd dicht gedaan en beneden in de gang klonk onderdrukt gelach van meisjesstemmen. Toen niets meer. Louise ging bij het venster staan en lichtte het gordijn op. Zij zag de gaslantaarns die in twee rijen te branden stonden. In de heele straat was geen levende ziel te bespeuren. Op

den hoek stond een kapel met een torentje waarvan de klok twee slagen liet hooren. Half twee of twee uur, dat was niet duidelijk. Louise twijfelde nochtans geen oogenblik of het moest half twee zijn. Zij putte deze zekerheid uit de overtuiging dat mijnheer Grünewald vóór zijn tijd komen zou en hij was er nog niet. En zoo gebeurde het ook, want kort daarop vernam zij een haastigen stap die de straat inkwam en bij de Villa stilhield. Louise die aan de waschtafel stond en zich het gelaat verfrischte met Grünewald's handdoek, waarvan zij niet vies bleek te zijn, trad vlug op het bed toe en ging weer bij het lijk zitten. Heel even bedacht zij dat lichtzinnige meisjes in hare plaats nu zeker zouden doen alsof zij sliepen. Daar werd de deur zachtjes opengedaan en Grünewald trad binnen. Louise stond op.

„Wel,” vroeg hij fluisterend, „hoe gaat het met onzen doode?”

„Er is niets bijzonders voorgevallen.”

„Heb je niet geslapen?”

„Nee, ik heb een brief aan Lucien geschreven. Aan mijn zoontje,” lichtte zij toe, „die in Rambouillet woont, bij een broer van mijn moeder.” En met het puntje van hare tong likte zij aan een hoek van het omslag dat niet goed dicht wilde blijven. „Vindt u niet dat hij prachtig schrijft voor een jongen van pas

zeven jaar? Naar die inktvlek moet u niet kijken, die heeft hij per ongeluk gemaakt." En zij toonde hem de briefkaart die werkelijk netjes geschreven was, vooral de datum en Chère Maman.

„Nou en of," zei Grünewald. „Wie dat geschreven heeft, daar groeit vast een advocaat uit. Maar hij is ook een flinke jongen. Verleden jaar was hij immers de eerste van zijn klas?"

„Hoe weet u dat?" vroeg Louise, die zich niet bewust was dat zij elken dag van haren zoon vertelde.

„Maar dit jaar zal het niet gemakkelijk gaan," vervolgde de Duitscher, „want er is een nieuwe leerling bijgekomen die erg knap moet zijn."

Louise keek hem met verstomming aan.

„O jee, ik weet nog een heele boel meer. Maar eerst een kus," zei Grünewald, een arm uitstekend naar haar middel als in kinderlijk stoeien, om desnoods te kunnen beweren dat hij het zóó niet bedoeld had. Maar hij zag bleek en een zijner mondhoeken was opgetrokken.

„Nee, dát niet. Denk toch om dien man." En zij trad op de deur toe.

„Nu, wees maar niet boos Louise, het was maar gekheid," verzekerde Grünewald met schorre stem. „Ga nu maar gauw slapen want je bent zeker vermoeid." Hij zag dat zij tóch wegging.

Een weinig beschaamd, zond hij haar nog een dwazen groet na terwijl zij de deur dicht trok.

De meisjes zijn hier heel anders dan in Breslau verteld wordt, dacht hij, en het speet hem dat hij zijn bed had afgestaan.

Toen ging hij naast Brizard zitten en viel spoedig in slaap.

Alleen Louise bleef nog een tijd wakker liggen, denkend aan al die dingen en zich vlijend in den schoot van Aline, die niet eens voelde dat er iemand in bed kwam.

IX.

DE WANDELING.

's Morgens om acht uur, toen allen nog sliepen behalve Aline en Grünewald, kwamen er twee mannen met een karretje om Gustave Brizard weg te halen. Aline ging aan de kamerdeur van het echtpaar Brulot kloppen en madame vroeg van uit haar bed wat of zij wenschte. Aline riep, „dat men mijnheer Brizard kwam halen,” waarop madame Brulot antwoordde, „dat het goed was.” Aline ging nu vóór naar de kamer van Grünewald en de mannen legden het lijk in het karretje met de groote wielen. Toen de vracht in veiligheid was, ontbood Aline beiden in de keuken en schonk hun ieder een glas wijn in dat zij uitdronken. De mannen voorspelden een zonnigen dag en gingen heen, het karretje vóór zich uit duwend. En een vreemdeling, hen ontmoetend, moest zich afvragen wat die twee zoo vroeg toch wel verkoopen

mochten, en waarom zij den prijs van hunne waar niet riepen zooals andere venters doen.

's Middags leefde Brizard nog in aller herinnering, want aan tafel werd verbazend veel over hem gesproken. Men vond dat het hem aan slechte eigenschappen niet geheel ontbroken had. Zoo had hij veel te radicale principes en moest altijd gelijk hebben wanneer over politiek gediscuteerd werd. Toch bleken zijn deugden talrijker geweest te zijn en allen waren het ten slotte eens dat hij feitelijk een beste kerel was geweest. Ook de vraag, wat nu eigenlijk wel de reden mocht zijn van zijn noodlottig besluit, werd rijpelijk overwogen. Madame Dumoulin hield het er voor dat het niets anders was dan liefdesverdriet. Madame Brulot daarentegen was van meening dat er iets anders achter schulde, en de heer Brulot vroeg aan madame Gendron, terwijl hij knipoogend om de algemeene aandacht verzocht, „wat of zij er van dacht.” En Louise wierp op Grünewald, toen zij den eersten schotel binnenbracht, een vluchtigen blik die zeggen wilde, „wij met ons beidjes hebben toch erbij gewaakt.” Want zij wist niet dat hij geslapen had.

Daarop verviel men in lange vertoogen betreffende terechtstellingen in 't algemeen, zulks in verband met het guillotineeren van Marie Antoinette, waar men

den vorigen dag reeds over gesproken had en waar madame Dumoulin nu meedoogenloos op terugkwam, omdat zij van meening was dat de heer Brulot niet zwaar genoeg had geboet voor zijn roekelooze woorden. Men wikte en woog het voor en tegen van de diverse in werking zijnde systemen om de doodstraf te voltrekken, en de meesten vonden dat het Chi-neesche gebruik, om iemand zoo maar op een speer te zetten en dan te laten zakken, het meest gruwelijke was. Uit de verhalen van madame Dumoulin bleek echter dat men de Perzen óók niet moest uitvlakken. De Amerikaansche wijze vond veel sympathie omdat er geen bloed bij vergoten werd. Ten slotte verdiepte men zich in de netelige moreele kwestie of de doodstraf in Frankrijk behouden moest blijven dan wel afgeschaft worden. De dames over 't algemeen stemden voor levenslangen dwangarbeid, mijnheer Brulot daarentegen was van meening dat men zoo nu en dan al dat gespuis maar eens flink moest opruimen. Men kwam tot de conclusie dat terechtstellingen in principe afkeuring verdienden als zijnde een afschuwelijk overblijfsel uit barbaarsche tijden, doch dat zij in de praktijk een noodzakelijk kwaad bleken te zijn. En door de vensters viel een gouden zonnestraal op de tafel, want de voorspelling van de mannen met het karretje had zich verwezenlijkt.

Na het eten ging Louise heen. Zij had dan maar besloten een bezoek te brengen aan een half vergeten vriendin, die huisbewaarster was in een der voorsteden, en die zij kende van uit den tijd toen haar man nog leefde. Even voorbij het pension ontmoette zij Grünewald, die voor de uitstalkast van een kruidenierswinkel stond te kijken, en die haar vroeg of hij een eindje met haar mocht oploopen, wat zij goed vond.

Louise had een zwart kleedje aan, zooals altijd, en op haar eerlijk hoofd stond zonder zwier een hoed, die dienst kon doen in ieder jaargetijde. Hoewel de zon scheen, had zij een regenscherm meegenomen en zij hield haar kleed vast zonder het van den grond te lichten, bescheiden en vol kuischheid.

Grünewald zag er nog al netjes uit, doch iedereen kon dadelijk merken dat hij uit streken kwam die minstens even noordelijk moesten liggen als Rijsel, dat van Parijs komend de eerste voelarm is der Germaansch sprekende gemeente. Madame Brulot had herhaaldelijk gepoogd hem te leeren zijn das te strikken zooals het hoort, maar tevergeefs. Zijn kleren waren van goede stof gemaakt, doch werden hem zeker door zijn ouders van uit Breslau toegezonden want al zijn broeken zagen er vreemd uit en zijn jassen sloten in 't midden met één enkele rij stevige

knoopen, wat niemand meer droeg in Parijs. Een feit was, dat hij af en toe groote pakken ontving die weinig wogen, en waarop roode en gele papiertjes geplakt waren, zooals op koffers die door het spoor worden thuisgebracht.

En wie hen samen loopen zag, op stap als twee soldaten, begreep dat die twee voorbestemd waren om elkander de vreeselijkste dingen op den hals te halen.

De vriendin woonde ver, en in den tuin der Tuileries gingen zij op een bank zitten om een oogenblik uit te rusten. De boomen begonnen groen te zien en er speelden knapen en meisjes die bootjes deden varen in een vijver.

Daar naderde een jongen van een jaar of twintig en achter hem aan liep in zijn voetspoor een heel jong meisje met een zuigeling in den arm. Het was niet zoo dadelijk uit te maken of de voorste bij de twee anderen behoorde, want hij liep door zonder om te kijken en deed alsof hij met niemand iets uit te staan had. Hij zette zich neer op de bank waarop Louise en Grünewald zaten, na zich met een blik verzekerd te hebben dat zij een spannetje waren en dat geen enkele bank geheel onbezet was. Het meisje kwam naast hem zitten en het kindje begon te huilen. Het gaf een klagend geluid, dat de maat van 't schokkend sussen volgde.

Louise en Grünewald keken elkander aan en als bij afspraak stonden beiden op en liepen verder. Onder 't heengaan hoorden zij nog dat het meisje tot den jongen begon te spreken. Bij een boom stond een arme vrouw die hen aankeek, en Louise gaf haar een geldstuk om het noodlot zachter voor zich te stemmen en elke kwade hand te weren.

Veel praten deden zij niet. In de buurt gekomen waar de vriendin woonde, vroeg Grünewald of zij dacht dat zij ooit nog een man zou kunnen beminnen, waarop Louise ontkennend antwoordde. Toen scheidden zij en hij bleef staan kijken tot zij met haar regenscherm het huis was binnengetrokken.

In den loop der week die nu volgde, vond Grünewald nog gelegenheid om de meisjes een paar maal te vergezellen en op zekeren avond, toen hij met Louise op weg naar huis door een verlaten straat kwam, bleven beiden staan. Toen zei Grünewald „Louise”, sloeg de armen om haar heen en gaf haar een zoen. Louise weerde hem af, sloot toen de oogen en stotterde „mon Dieu.”

Beiden sleten nu gelukkige dagen. Zij noemde hem niet langer Grünewald maar Richard, en 's avonds gingen zij op verlaten banken elkander zitten omhelzen. Wanneer Louise hem aan tafel bediende, wees zij hem met een blik de beste stukken aan, en liet ook nooit

na, bij 't voorhouden van een schotel, met hare mouw heel eventjes zijn hoofd aan te raken, wat in beiden een zalig gevoel verwekte.

X.

PERRET, 25 RUE SERVETTE, GENÈVE.

Louise was een verstandig meisje en met haren man had zij genoeg ondervinding opgedaan, om zich niet te laten verrassen en met juistheid te kunnen beoordeelen hoe de zaken stonden. Zij zag dan ook niet zonder ontsteltenis in, dat zij wel degelijk smoorlijk verliefd was en dat de voltrekking van het nog ongedane met de vaart van een stormwind op haar aankwam. Zij dacht met onrust aan de toekomst omdat zij zoo weinig van haren Richard af wist. Het was haar alleen bekend dat hij van Breslau kwam en één broer had en drie zusters. Wat had hij met haar voor en hoe lang zou de pret duren? Louise stond verstomd over hare plotselinge zwakheid. En dat haar dit alles overkomen ging, nadat zij vijf jaar lang haren dooden man trouw was gebleven en hem gekust had in haar zootje, dat al een heel ventje werd, en dat zij geheel ontkleedde, en met eigen handen waschte wanneer zij

zonder betrekking was en dan enkele dagen bij haar oom vertoefde.

Op een namiddag, terwijl zij de krant doorliep in dien half bewustend toestand waarin men, tusschen een moord en een reclame der Pinkpillen, met een zalig gevoel aan een ouden misstap terugdenkt of reeds tracht te genieten van een toekomstige zonde, viel haar blik op onderstaande advertentie:

Présages. Avenir.
Amour. Mariages. Fortune. Héritages.
Adresse pour consultations:
PERRET, 25 rue Servette, GENÈVE.

Louise kreeg een kleur van verrassing. Dát was nu wat zij zocht. Dien zelfden avond nog schreef zij aan Perret in stilte den volgenden brief:

„Ik zou u gaarne raadplegen over liefde en wat „mij te wachten staat. Schrijf mij dus wat ik doen „moet en hoeveel het kost.

„Met vriendelijke groeten,

Weduwe LOUISE CRÉTEUR.
71, rue d'Armaillé, Parijs.
(26 jaar oud).”

Per keerende post ontving zij het antwoord, dat zij met kloppend hart openscheurde en dat als volgt luidde:

„Madame Louise,

„Indien u een consultatie wenscht, zend dan twee „vellen papier, elk met een inktvlek. Het papier vou- „wen en er flink op wrijven, zoodat de inkt goed „uitloopt. Zie hier een model. Ook een postwissel van „vijf frank zenden.

„Aanvaard mijn beste groeten.

„PERRET,

„25, rue Servette, Genève.

„P.S. Het adres duidelijk op den postwissel schrij- „ven s.v.p.”

In den brief zat een toegevouwen vel papier, dat bij het openslaan een groote, grillige, doch geheel symmetrische inktvlek vertoonde, welke op een reusachtigen zwarten vlinder geleek. Louise snapte spoedig het procédé, want zij herinnerde zich in hare prille jeugd vliegekoppen tusschen stukjes papier platgedrukt te hebben en dat gaf óók zulke vlekken, maar die zagen rood in plaats van zwart en zij waren natuurlijk veel kleiner.

Uit een van de dossiers van den heer Brulot haalde

Elsschot, Villa des Roses.

zij enkele velletjes papier en maakte er twee klaar volgens de voorschriften van Perret. Zij stonden haar echter niet aan omdat de vlekken te klein waren en nergens eenige gelijkenis mede vertoonden.

Het was nu evenwel de vraag of zij nog meer velletjes bevleken mócht en of niet juist de twee eerste het meest geschikt waren voor de consultatie. Ja misschien zelfs de eenige welke dienen kónden.

Daarentegen vreesde Louise dat Perret, mochten de velletjes onvoldoende blijken omdat de vlekken te karakterloos waren, haar verzoeken zou nieuwe inktvlekken te zenden en tevens een tweeden postwissel. Voor een goede oplossing der kwestie welke haar zoo na aan het hart lag, had zij nu wel tien postwissels over, doch wanneer het met één gedaan kon worden was een tweede overbodig en Louise was spaarzaam aangelegd. Ook bedacht zij dat Perret toch niet vermoeden zou dat zij van meer vlekken de twee beste gekozen had en, alles wel beschouwd, werd dit door de termen van den brief ook niet verboden.

Het derde en het achtste velletje leken haar de meest geschikte toe. De vlek van het eene deed dadelijk denken aan een doorstoken hart met een kroon er boven en die van het andere geleek óók op iets, daar was zij zeker van, maar toch kon zij de figuur

niet goed thuisbrengen. Het had iets van een doods-hoofd en tevens iets van een klaverblaadje, maar het was tóch nog iets anders. Louise scheurde de mislukte velletjes stuk, liet de twee uitverkorene zorgvuldig drogen en zond ze toen aan Perret met het gevraagde geld.

Ditmaal liet het antwoord langer op zich wachten en Louise vermoedde dat het papiertje met de vreemde inktvlek er de schuld van was. Daarover moest Perret zich bepaald het hoofd zitten breken. Maar eindelijk kwam de brief toch en Louise nam hem mede naar de kamer van Richard, die op zijn kantoor was, om hem dáár open te maken. Zij sloot de deur, ging op het bed zitten en las:

„Madame Louise,

„Ik heb het geld goed ontvangen. Uwe inktvlekken heb ik bestudeerd en kan u nu het volgende berichten: Dominus tecum!

„Door uwe geboorte zijt gij in het sterrenbeeld „van den Kreeft geplaatst. In verband hiermede en „tevens met de voorspellingen van den Grooten Beer „en van de Kometen, zeg ik u dat twee mannen zullen „trachten uw hart te veroveren. De eene is bijna „zwart en de andere bijna blond van haar. Een hunner is misschien in Parijs geboren, de andere mis-

„schien niet. Wat uw hart u ook ingeeft, verhoor den „blonde niet, want de zwarte is bestemd om uw „hart te kronen. Met hem is uw fortuin gemaakt en „uw geluk verzekerd, tenzij Venus zich van u af „mocht keeren. Hoed u voor een nachtelijke spoor- „reis en voor de bedelares met het valies.

„Wenscht gij den duur van uw leven te kennen „en tevens de middelen om uwe vijanden te bescha- „men, zend mij dan nog drie inktvlekken en tevens „een postwissel van tien frank.”

Onder den brief stond een P. doch verder was er geen handteekening te zien.

Louise was geheel verslagen. In het sterrenbeeld van den Kreeft! Ja, zij had altijd veel van kreeft gehouden en zag wel eenig verband tusschen haar sterrenbeeld en deze voorliefde. Maar waarom de Grootte Beer en de Kometen zich óók met haar inlieten, dat was haar een raadsel en die Grootte Beer joeg haar schrik aan.

De blonde was natuurlijk Richard die niet in Parijs geboren was, zelfs niet eens in Frankrijk. Maar de zwarte? En dan die nare voorspelling. Waarom was het niet andersom geweest? Hij is toch niet zoo héél blond, dacht zij. Toch moest zij erkennen dat zijn haar alles behalve zwart zag, hoe zij haar best ook

deed om het te verdonkeren. Die zwarte zou haar hart kronen. Ja, dat kwam van die eene vlek die op een gekroond hart geleek. En al het overige kwam van dat ellendige briefje met de raadselachtige figuur. Zij had de eerste velletjes moeten zenden, zooals zij een oogenblik van plan was geweest, ofwel het vijfde dat op een brandende kaars geleek. Maar die waren verscheurd, zie je, en het was nu toch te laat óók. De nachtelijke spoorreis en de bedelares met het valies maakten op haar betrekkelijk weinig indruk, want vóór zij zoo ver met lezen gevorderd was, gevoelde zij zich reeds te diep ongelukkig. In elk geval kon zij die waarschuwingen wel in gedachte houden. De bedelares uit de Tuileries kwam haar even voor den geest, maar die had geen valies bij zich. Een nieuwen postwissel zond zij niet, want hoe oud zij worden zou en wat hare vijanden van plan waren, het kon haar alles niets meer schelen. Hare smart was grievend, maar hare liefde voor Grünewald voelde zij groeien naar gelang de tranen uit hare oogen vielen.

Louise besloot nu een laatste poging te doen om zich te redden, door haar lot openhartig in de handen te plaatsen van den man dien zij beminde en hem te smeeken heen te gaan vóór zij zich geheel aan hem had overgeleverd, indien hij niet zeker was dat zij

de zijne zou mogen blijven zoo lang zij zelf verkiezen zou. Met woorden kon zij het zoo niet zeggen, daartoe was zij niet welbespraakt genoeg, en uit hare blikken scheen hij het niet te kunnen opmaken, al lag dat alles er wel in, met nog veel andere verhalen. Zij wilde hem daarom een brief schrijven en niet meer met hem alleen zijn vóór zij antwoord ontvangen had, want anders ging hij weer aan 't kussen en dan geraakte zij geheel van streek. Zij zou den brief na het avondeten op zijn kamer leggen en hij zou hem dan 's avonds vinden, wanneer hij slapen ging. Voor den volgenden dag vroeg zij verlof om naar Rambouillet te gaan, om haar zoontje te bezoeken die haar een kaart gezonden had waarin hij vroeg of zij soms ziek was, want hij vond dat zij sedert eenigen tijd veel minder schreef dan vroeger. Dat had haar oom zeker opgestookt. Richard zou dan een heelen dag vóór zich hebben om een beslissing te nemen en in Gods naam dan maar.

Haar armzalig plan bracht zij ten uitvoer zooals zij het ontworpen had en toen Grünewald 's avonds laat thuis kwam en licht opstak om zich te ontkleeden, vond hij op zijn oorkussen een mauve briefje liggen, waarvan het omslag vermeldde:

Monsieur Grünewald,
en ville.

De Duitscher voelde zich aangenaam verrast, want hij begreep dadelijk van wie het kwam. Hij nam zijn pennemes, sneed het omslag open en haalde den inhoud er uit. Toen hij den brief ontvouwde viel er iets op den gond. Hij raapte het op en zag dat het een viooltje was. Grünewald bracht de bloem aan den neus en vond het heerlijk, al had zij een kunstviooltje gekozen omdat die niet verleppe. Hij bedekte het geschrevene met de hand en las alleen het eerste en 't laatste woord. En dat waren „Mijnheer” en „liefste”. Richard legde nu den brief ongelezen op het nachttafeltje, ontkleedde zich en ging te bed liggen, want hij was zinnelijk van aard en deed zooals kleine jongens met aardbeien, die de dikste voor den laatsten hap bewaren. Toen las hij:

„Mijnheer,

„Neem mij niet kwalijk dat ik mij verstout heb uwe „kamer binnen te dringen om u dezen brief te bezorgen, want ik moet u schrijven wat mij op het hart „ligt. U zegt mij dat u mij bemint en vraagt mij geheel de uwe te zijn. Maar ik heb er een voor gevoel „van, Richard, dat u mij spoedig verlaten zult. En „dat is ook te begrijpen. U bent op een groot kantoor, kent alle vreemde talen en wie weet wat u nog

„worden zult. En hoe zoudt u dan uw leven kunnen „slijten met een meisje uit mijn stand! Misschien keert „u na eenigen tijd naar uw vaderland terug en dan „moet ik hier alleen blijven, want u zoudt mij niet „durven medenemen. Immers, in uw land zou men „misschien zeggen: wat komt hij hier doen met die „gemeene vrouw. Een dienstmeisje, en die dan nog „met u meeloopt zonder met u getrouwd te zijn. En „toch weet u, Richard, dat ik niet slecht ben zooals „er vele langs de straat loopen. Ik heb mijn echtge- „noot innig lief gehad en nooit heb ik durven den- „ken dat ik nog een anderen man zou kunnen bemin- „nen zooals ik u bemin. Ik heb ook een zoontje en „ik zou liever sterven, dan hem later te hooren zeg- „gen dat hij een slechte moeder heeft gehad. Daar- „om, Richard, vraag ik u mij niet te bedriegen en „liever ver van hier te gaan zonder een woord meer „tot mij te richten, indien u denkt dat ik vroeger of „later toch van u zal moeten scheiden.

„Ik verwacht morgen avond een brief en omhels „u duizendmaal.

„Uw toegenegen vriendin

„LOUISE.

„Morgen ben ik den ganschen dag op mijn dorp, „zoodat je niet naar mij behoeft te zoeken, liefste.”

Grüneward was blij. Hij wist nu dat hij een lief had, een echt lief waar hij mee doen kon wat hij wilde. Hij vond het gewichtig over iemands lot te mogen beschikken, en dat was het ook. Toch werkte de brief eenigszins op zijn geweten en hij bedacht zelfs een oogenblik, dat het misschien niet goed was tranen te doen storten en veel te doen lijden om enkele oogenblikken van pret.

Zoo denkend nam hij een potlood en onderstreepte zeventien schrijffouten. Vier sloeg hij over omdat hij die zelf niet wist. Toen viel hij in slaap en in zijn droomen verzvonden aarzeling, wroeging en alle andere narigheden en niets bleef er over dan een frissche jonge vrouw, die met fonkelende oogen aan zijn zijde lag en wier gloeiende ademtocht een geur had van viooltjes.

Beneden lag Louise.

Zij had zijn stap vernomen toen hij thuiskwam en door al de muren der Villa heen had zij gehoord hoe hij den brief openmaakte. En zij beefde reeds bij de gedachte dat hij misschien aan hare bede gehoor geven en 's anderendaags vertrekken zou, terwijl zij bij hare moeder was die eten klaar maakte of bij haren jongen die alles wel beschouwd toch liever met zijn makkers speelde.

XI.

HET HART VAN LOUISE.

Toen Grünewald wakker werd las hij den brief nog eens door, en terwijl hij zich waschte zong hij met stukken en brokken van „Trinken wir noch ein „Tröpfchen,” want telkens moest hij een oogenblik zwijgen om het water uit zijn mond te houden.

Op de trap ontmoette hij den Noor, die hem toelachte bij wijze van morgengroet.

Aasgaard had een lichtblauw pak aan en een vuurroode das. Hij ging wandelen.

„Spazieren?” vroeg Grünewald.

„Ja, ja,” antwoordde de Noor levendig. „Gaat u mede?”

De Noor en de Duitscher waren zachtjes aan vrienden geworden, waar vooral Aasgaard blij om was, want met al die Franschen kon hij op taalkundig gebied toch maar bitter weinig tot stand brengen. Daarbij kwam nog dat geen enkel kostganger ooit meer

trachtte hem met woorden iets aan het verstand te brengen, en als iemand zich ter wille der wellevendheid verplicht voelde in een of andere kwestie ook het advies van den Noor eens te vragen, dan werd deze zonder meer ondervragend aangekeken en Aasgaard moest dan maar uitmaken of dit beteekende: „Bent u óók conservatief?” of „eet u óók liever asperges dan bloemkool?” Hij antwoordde dan ook steeds door te lachen en met zijn vriendelijken witten kop neen te schudden, waarmede hij beduiden wilde dat hij niet erg goed op de hoogte was. Het Fransch van Grünewald daarentegen, waarin de keelklanken van het Duitsch bleven voortleven, verstond de Noor veel beter, en hij kende zelf nog al aardig wat Duitsch.

Pratend over allerlei dingen, zooals jonge lieden doen, wandelden zij langs de rivier tot waar de hoofdkerk oprees.

„Even binnegaan?” stelde Richard voor.

De Noor vond het goed.

Binnen bij de deur zat geknield op een stoel een kloosterzuster die een schaal vóór zich uit hield, en bij elk geldstuk dat er rinkelend in neerviel iets mompelde dat met het geschuifel der voeten onder de gewelven verloren ging. Aasgaard en Grünewald namen hun hoed af en wandelden op de teenen tot in 't midden van de kerk, waar zij staan bleven. In

lange rijen zaten daar de geloovigen en van het altaar klonk het vragend geroep van een priester die van links naar rechts ging en met de armen gebaren maakte. Op het oksaal zaten mannen en jongens die zingend antwoord gaven, waarop plotseling het orgel inviel en alles overstemde. Het was schemerig in de kerk, als viel de avond reeds.

„Kom,” zei Aasgaard zacht.

En de biddende menigte achter zich latend, gingen zij naar de poort.

Buiten gekomen wandelden zij verder, naast elkan- der en zonder te spreken, doch ieder voor zich trach- tend iets uit het verleden op te delven dat zwaar genoeg woog om het ernstige zwijgen met eere te kunnen verbreken.

„U bent immers niet getrouwd?” vroeg eindelijk de Noor.

„Neen,” zei Grünewald, „getrouwd ben ik niet.”

„Mijn vrouw,” begon Aasgaard weer, „was zeer, zeer mooi. Zij had lang blond haar en kon meester- lijk schaatsenrijden en prachtig piano spelen. Ik was toen officier en al mijn vrienden benijdden mij. Zij had mij innig lief, bijna zoo lief als ik haar. Maar, mijnheer, toen wij nauwlijks zes maanden getrouwd waren . . .”

Grünewald begreep er alles van.

Ja, wat wil je daar aan doen? Waarom ook een vrouw huwen die zoo mooi is dat niemand haar met vrede kan laten?

Hij vatte Aasgaard bij den arm en schudde hem met ontroerd geweld door elkaar.

„Kom nou,” onderbrak hij den Noor, trachtend hem zodoende een bekentenis te besparen die hem zwaar moest wegen, „laat u nu maar niet zoo ter neer slaan. Dat kan aan het innigst verbonden paar over- komen en het is wel weer in orde te maken.”

„Neen,” protesteerde Aasgaard, „want . . .”

„Och man,” verdedigde Grünewald de afwezige, „zij had misschien minder schuld dan u denkt. En heeft Jezus de overspelige vrouw niet tot zich genomen?”

„Neen,” weerde Aasgaard wanhopig af, „u be- grijpt mij niet. Zes maanden na ons huwelijk, mijn- heer, is zij plotseling gestorven,” sprak hij zacht. „En omdat ik haar zoo slecht vergeten kon, ben ik naar hier gekomen om wat verstrooiing te zoeken. En tevens leer ik nu nog Fransch ook,” besloot hij met een glimlach die van zijn oogen kwam en in de hoeken van zijn mond bleef zitten.

Grünewald zocht een waardigen tegenhanger voor de innige confidentie van den Noor, en dadelijk dacht hij aan den brief van Louise die hem in den zak brand- de. Zij waren in den tuin achter de kerk op een bank

gaan zitten. Eerst keek hij Aasgaard nog eens van terzijde aan, maar diens gansche verschijning wekte zóóveel vertrouwen, dat Grünewald niet langer weerstand bood en den brief te voorschijn haalde.

„Lees dat eens,” verzocht hij den Noor, terwijl hij hem het hart van Louise toestak, „dat heb ik van een vrouw ontvangen. Wat zoudt u in mijne plaats doen?” Het viooltje stopte hij in zijn jaszak.

„Dat hoeft niet,” sprak Aasgaard beschaamd. „Ik heb u dat zoo maar verteld.”

„Nee,” drong Grünewald aan, „het hoeft wèl. Het is een gewetenszaakje en ik wilde gaarne uw opinie kennen.”

Aasgaard ontvouwde met zijn groote handen het mauve briefje en begon te lezen. Het was voor hem een heele taak. In de eerste plaats was het schrift van iemand die enkel bij groote gelegenheden en door nood tot het uiterste gedreven een pen ter hand neemt, en dan de fouten die er in waren en de potloodstrepen van Grünewald die het geheel nog onduidelijker maakten. Richard moest hem uitleggen dat door „j'ai un présent timen” bedoeld werd „j'ai un pressentiment,” en pressentiment zelf zocht Aasgaard op in een zakwoordenboek dat hij overal meedroeg, want dat woord kende hij niet, evenmin als het Deutsche „Ahnung”. „Ramasse” dat voorkwam in „pourtant

tu sais bien, Richard, que je ne suis pas une mauvaise femme comme on en ramasse dans la rue”, was óók nog een struikelsteen, omdat het woord in figuurlijken zin gebruikt werd en niets met oprapen te maken had. Toch kwam de Noor in 't eind met lezen klaar en hij vouwde het papier weer dicht met behoedzame bewegingen die blijk gaven van eerbied.

„Wel?” vroeg Grünewald, den brief opbergend, „wat denkt u ervan? Akademisch Fransch zult u er niet uit leeren, is 't wel?” lachte hij.

Aasgaard keek hem aan en draaide aan zijn weemoedige witte snor, die in 't midden zijn mond binnengroeide en waarvan één punt rechttop stond, terwijl de andere hopeloos naar beneden hing.

„Wat bent u van plan later te doen?” vroeg hij eindelijk.

„Ik?” zei Richard, „wel ik zal later waarschijnlijk mijn vader bijstaan die een flinke zaak heeft in olie en vet.”

„Dat bedoelde ik niet,” zei de Noor, „ik wilde enkel weten of u denkt haar te trouwen.”

„Trouwen? nee, dat zal wel niet.”

„Dan mogen wij haar ook niet bedriegen,” zei de Noor, „zij is ongetwijfeld een goed meisje, mijnheer.”

„Ja, een best meisje,” erkende de Duitscher, zonder het te weten den plechtigen toon van den Noor

overnemend, „maar zij is weduwe en moet tijdens haar huwelijk toch reeds een en ander meegemaakt hebben. Daarom heb ik eerst wel een oogenblik getwijfeld en gedacht dat het misschien toch maar weinig kwaad stichten kon.”

„Er zijn vrouwen,” wedervoer Aasgaard, „die opnieuw maagd worden wanneer zij opnieuw beminnen. Maar, mijnheer,” voegde hij er luchtig aan toe, want de stemming was drukkend geworden, „u moet het toch zelf weten, de een zou het doen en de ander zou het laten.”

Dat woord bracht verlichting en beiden gingen heen, want het werd etenstijd. Nog steeds kwamen menschen de kerk uit en drongen anderen naar binnen. Er waren ook Engelschen onder die alleen maar den toren op wilden.

Aasgaard en Grünewald trokken naar huis, waar zij opgewacht werden door mijnheer en mevrouw Brulot, door madame Gendron, door den heer Knidelius Czn., door mevrouw Dumoulin, door de Hongaarsche dametjes, door Martin met zijn Poolsch tweespan, door mejuffrouw de Kerros met het vreemde haar, met één woord door de directie en het complete stel kostgangers van de Villa des Roses, die reeds allen geschaard zaten om de gemeenschappelijke tafel. Alleen Brizard ontbrak.

XII.

HET HUWELIJK.

Louise had het bij haar zoontje niet langer dan tot een uur of vijf kunnen uithouden. Tegen etenstijd verscheen zij weer op de Villa en ging recht naar de keuken om aan Aline te vragen of er niets bijzonders voorgevallen was, waarop deze, zonder zich van haar kookpannen af te wenden, ontkennend antwoordde. Hij was dus nog niet vertrokken. Louise ging even naar hare kamer om zich wat op te frisschen want zij zag er stofferig uit. Toen zij terug in de keuken kwam, had zij voor het eerst sedert haar man overleden was een witte blouse aan en zij had zich het gitzwarte haar met brillantine ingewreven, zoodat het begon te schitteren toen zij bij de tafel onder het gaslicht ging zitten.

Ook wanneer zij vrij waren mochten de meisjes op de Villa komen eten, indien zij zulks verkozen. Zij werden dan in de keuken bediend door hare plaats-

vervangster en konden zich een oogenblik verbeelden dat zij mevrouw geworden waren.

Louise zat met den rug naar de deur opdat hij haar aangezicht niet zien zou indien hij binnenkwam. Zij was te zenuwachtig om goed te kunnen eten en knabbelde verstrooid aan de ribbenkast van een kip die uit de feestzaal was teruggebracht.

Aline wierp op haar een vluchtigen blik, zag de witte blouse en begreep alles.

„Alors ça y est, ma fille?” vroeg zij.

Louise antwoordde niet en las broodkruimels van de tafel. Daar vernam zij de voetstappen van Richard die naar de keuken kwam en een oogenblik bij de deur bleef staan. Zij werd bijna onpasselijk.

„Goeden avond, dames,” groette de Duitscher.

„Wil mijnheer een glas wijn gebruiken?” vroeg Aline, die gaarne het hare bijdroeg tot een spoedige ontkenning, nu zij zag dat alles feitelijk tóch reeds beslist was. Meteen plaatste zij een stoel bij de tafel en wel zóó dat hij dadelijk op de voeten van Louise trappen kon, zonder eerst een serie krijgskundige bewegingen te moeten uitvoeren.

„Prosit,” zei Grünwald, eerst met Aline tikkend, daarna met Bertha die Louise verving en toen pas met Louise zelf. Alle vier dronken. Louise was diep ontroerd. Zij beleefde opnieuw haar bruiloftsfeest

en Aline en Bertha begrepen dat zij de getuigen waren. De ceremonie was nu wel eenvoudiger, maar toch was het een plechtig oogenblik.

„Mejuffrouw Louise,” zei Richard toen de glazen weer op tafel stonden, „u ziet er keurig uit. En ik durf er mijn hoofd op verwedden dat ik weet ter eere van wie. U tracht alles wel geheim te houden, maar ik heb het al lang in de gaten. Ja, die Noren zijn niet te vertrouwen.”

„Nu, mijnheer, zeg het dan maar,” antwoordde Louise zonder Aline of Bertha te durven aankijken.

„Nee,” zei Grünwald, „geheimen mag ik niet verklappen, ook al weet ik dat u op de stilzwijgendheid van Aline en Bertha ten volle vertrouwen kunt. En daarbij komt nog dat ik geen zekerheid heb. Het is feitelijk niets meer dan een veronderstelling, doch ik ben innerlijk overtuigd dat zij juist is. Ik wil het echter wel in uw oor zeggen indien u er op gesteld zijt.” Richard keek naar de deur, of er ook onraad was.

„Laat hooren,” noodigde Louise hem uit, haar hoofd een weinig naar hem toewendend.

Aline ging bij het venster staan en riep Bertha tot zich om in het donker naar iets te kijken.

„Om half tien op den hoek bij de kapel,” fluisterde hij.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer Grünewald,” antwoordde zij sukkelachtig, „maar u hebt het glad mis.”

Bij 't hooren van hare stem kwamen Aline en Bertha weer aan tafel zitten. Louise trachtte te lachen.

„Dan heb ik mij vergist,” troostte zich Grünewald.

„Een aalmoes kinderen,” klonk het buiten en een hand stak een zak door het venster naar binnen. Het was vader Franciscus, de eerste bedelaar van de Villa.

„Ben je daar alweer, ouwe deugniet,” schold Aline hartelijk, den zak aannemend.

„Om u te dienen, mijn schat,” antwoordde de man die buiten stond.

Aline maakte een kast open en kreeg er diverse restanten van eetwaren uit die zij in den zak stopte.

„Niet te veel aardappelen, kindlief,” vermaande de stem van vader Franciscus.

„Eet jij nog?” vroeg Aline op het bord van Louise wijzend.

„Neen, ik heb geen trek van avond.”

„Geef die patrijs dan maar hier,” zei Aline, stak de ribbenkast van de kip bij het overige en reikte den zak weer door het venster den eigenaar toe.

„God zal u loonen,” klonk het buiten en de vilten hoed verdween in de duisternis.

Mejuffrouw de Kerros verliet de feestzaal en kwam door de gang aanhinken, op weg naar hare kamer.

Door het heele huis kon men hooren hoe haar linkerschoen met de dikke zool op den planken vloer stampte. Haar wit gelaat loerde een oogenblik door de glazen deur de keuken binnen, want zij zàg gaarne wat, omdat zij zelf niets doen mocht.

Grünewald stond op, zei goeden avond en ging heen. Het sloeg pas negen uur.

Louise was de twee anderen dankbaar om hare houding. Zij bond daarom een schort voor en terwijl Bertha madame Gendron naar boven bracht, dus het officieele werk verrichtte, hielp Louise bij het afwassen.

Even vóór half tien verliet zij de Villa. Op den hoek, bij de kapel, stond Grünewald reeds te wachten. Toen hij haar naderen zag haalde hij den brief uit zijn zak en liet zich lezend door haar verrassen. Louise zag hem in haren brief verdiept en op haar aangezicht kwam een gelukzalige glimlach. Het antwoord gaf hij mondeling terwijl zij arm in arm door de stille straten liepen. Het bestond in hoofdzaak uit schat, engel, eeuwig en dergelijke. Er werd ook een eed bij afgelegd.

Rond middernacht kwamen zij terug bij de kapel en in een donker hoekje werd voor het laatst het voor en het tegen gewikt en gewogen. Richard sprak en Louise, die dicht tegen hem aan stond, keek hem

de woorden van de lippen. Eindelijk scheen Grünewald alles samen te vatten in een stille vraag waarop geen antwoord kwam. Toen gingen beiden de Villa des Roses binnen en de trap op naar Richard's kamer. De Duitscher liep voorop, zooals het hoort, en Louise kwam achter hem aan, hare stappen afmetend naar de zijne, zoodat mejuffrouw de Kerros, die nog wakker lag en zich omwentelde in haar bed, den indruk kreeg alsof er slechts twee voeten naar boven kwamen.

Grünewald sloot de deur, stak licht op en keek haar aan.

„Je ziet bleek,” constateerde hij, zijn hoed aan den knop van de deur hangend om het sleutelgat te bedekken.

„Ja,” antwoordde zij.

Diep in den nacht kwam Louise alleen de trap af. Zij liep op hare kousen en droeg hare laarsjes in de hand. En haar hart hield op te kloppen toen zij voorbij de deur van de kamer kwam waar mijnheer Brulot, madame Brulot en de aap in zalige rust elkander omstrengeld hielden.

XIII.

IRRIGATIEWERKEN.

Het diner van den tienden Mei werd ieder jaar door madame Brulot tot een feestje gemaakt, ter eere van madame Dumoulin uit Teheran die Antoinette heette en acht frank per dag betaalde. Naamdagen van andere kostgangers werden op de Villa niet gevierd. Alleen mevrouw Gendron had hiervoor nog in aanmerking kunnen komen omdat die nog meer betaalde, doch met haar was het onbegonnen werk want het mensch had immers niets meer aan dergelijke gekheden. Men wist dan ook niet eens dat zij Anne Marguerite Rose de Gendron heette en niemand bedacht dat men haar onder de kin gestreeld en „Meg” genoemd had, in een tijd toen het heeren-geslacht dat nu begraven was en opgegeten, nog in zwarte rokken zat.

Het feest ter eere van madame Dumoulin onderscheidde zich van een gewoon diner in de allereerste

plaats door de servetten, welke niet zoo maar naast de borden lagen, doch in den vorm van sierlijke kardinaalshoeden rechtop stonden. Verder door twee frank bloemen, waarmede de plaats der feestelinge versierd werd en ten slotte door een groote taart, waarop in witte suikerletters „Antoinette” stond met een groote krul er onder. De laatste drie jaar had men zelfs champagne gedronken, dank zij het vernuft van madame Brulot, die een oplossing had weten te vinden voor het lastige vraagstuk, hoe zij het feest nog meer luister zou kunnen bijzetten en er toch wat aan verdienen, als belooning voor hare moeite. Na rijp beraad had zij Colbert, den man die Aasgaard Fransch leerde, in vertrouwen genomen en was met hem als volgt overeengekomen. Zooals ieder jaar zou de heer Brulot een korte maar treffende toespraak houden, onmiddellijk gevolgd door het opdienen der taart. Meegesleept door de algemeene geestdrift welke steeds van een en ander het onvermijdelijke gevolg was, zou Colbert spontaan op een flesch champagne tracteeren, die hij echter niet behoefde te betalen. Madame Brulot nam ze voor hare rekening. De andere heeren waren dan moreel verplicht het voorbeeld van Colbert te volgen en als men eenmaal aan den gang was, dan ging alles als van een leien dakje. De champagne werd door madame Bru-

lot à drie frank per flesch betaald en à zeven frank berekend.

Het eerste jaar nu had men elf flesschen gedronken, waarvan er twee door Colbert en twee door den heer Brulot waren aangeboden. Deze vier flesschen kwamen madame Brulot dus op twaalf frank te staan. De zeven andere daarentegen hadden $7 \times 4 = 28$ frank winst opgeleverd, zoodat de operatie een batig saldo van $28 - 12 = 16$ frank had aangewezen.

Aan het tweede jaar kon madame Brulot niet anders dan met bitter hartzeer terugdenken. De Servische Delegatie was toen pas van Sweet Home naar de Villa des Roses verhuisd en ieder der vier leden had niet minder dan vijf flesschen doen opdienen.

Verleden jaar had madame Brulot er 24 frank aan verdiend, dank zij vooral de vrijgevigheid van een redeloozen Italiaan, doch dit jaar stelde zij er zich maar weinig van voor. In de eerste plaats was Brizard weg, die anders heusch niet op een fleschje gekoken zou hebben. Verder was zij bekommerd om Martin, die nog maar steeds niet over de brug kwam, en een herhaling van het gebeurde met de Serviërs wilde madame Brulot tot elken prijs voorkomen.

De Poolsche vriendin van Martin en de moeder dezer laatste, konden geen kwaad stichten, integen-

deel, want de dames dronken wel, maar zij hoefden niet te tracteeren en het lag voor de hand dat er zoo-veel mogelijk gebruikt moest worden.

De dochter nu kon ongetwijfeld een flink glas verdragen en indien de moeder niet aan tandpijn leed en op dreef kon geraken, dan zou die zich óók wel goed houden, want dat mensch had waarschijnlijk al in jaren geen champagne meer geproefd. Zoo ver dus ging alles goed. Maar Martin zelf, dat was erger. Hem te verzoeken dien avond elders te gaan dineeren, dat was niet te doen, want zóó mooi kon het niet ingekleed worden of het bleef in den grond toch altijd een belediging die Martin te baat kon nemen om kwestie te zoeken, iets waarvan de gevolgen niet te overzien waren. Maar hoe dan, lieve God, hem belet op zijne beurt óók te tracteeren, zonder dat zijne onthouding in het oog liep en misschien navolging zou vinden bij de andere mannelijke leden van het gezelschap. Een oogenblik was er in de hersens van madame Brulot een onzinnig plan opgekomen, waarbij een met water gevulde champagneflesch te pas kwam. Daarna had zij de flesch met water vervangen door een geheel ledige flesch, doch spoedig had madame Brulot beide ideeën als praktisch onuitvoerbaar opgegeven. Ja waarlijk, er zat niets anders op dan Martin, telkens wanneer hij aan de beurt

kwam, zijn flesch te laten aanbieden zooals de anderen deden. Gesteld nu dat de flesschen van Martin voor hare rekening bleven, iets waaraan madame Brulot, trots alles, twifelen bleef, omdat een innerlijke stem haar toefluisterde dat de zaak Martin in 't eind tòch ten goede keeren zou, dan stonden Colbert, haar echtgenoot en Martin met hun drieën tegenover Aasgaard, Grünwald en Knidelius. Dus flesch tegen flesch, zoodat zij aan een rondje van zes stuks nog drie frank verdiende. Ten minste indien alles meeliiep, want die Knidelius was zoo'n vreemde man. Aasgaard daarentegen schatte zij minstens op twee en misschien wel op drie flesschen.

Den dag van het feest was Martin reeds 's morgens om half acht uitgegaan. Hij zag er betrekkelijk keurig uit, want van alles wat hij bezat had hij 't beste aangetrokken. Hij droeg een valiesje en had ook twee wandelstokken bij zich. Martin kwam anders nooit vóór elf uur buiten. In de gang had hij Louise ontmoet die juist met broodjes en koffie naar zijn kamer op weg was en die hem vroeg „of mijnheer niet wenschte te ontbijten,” waarop Martin haar geantwoord had dat hij in de stad wel ontbijten zou, erbij voegend dat de dames, met haar eigen broodjes, de zijne óók nog wel op zouden kunnen. Aan zijn Poolsche vriendin had hij gezegd dat hij voor zaken uitging en

's middags waarschijnlijk niet aan tafel verschijnen zou. Het kon wel avond worden vóór hij terug was, want hij moest met een der Directeurs van het Crédit Lyonnais naar Chartres om aldaar een maatschappij op te richten, welke tot doel had belangrijke irrigatiewerken uit te voeren in de omstreken van die stad. Het was nog te vroeg om veel uitleg te geven. Hij had haar een afscheidszoen op het voorhoofd gedrukt en was toen heengegaan. Zij gevoelde dat er iets op handen was, want zijn zekerheid was aanstekelijk. Vanuit het andere bed had de moeder hem nog toegeroepen „veel geluk, Henri.”

„Wees gerust,” had Martin geantwoord, „alles is feitelijk reeds in orde. Er blijven nog slechts een paar formaliteiten te vervullen.” En hij had beiden met een handgebaar tot kalmte aangemaand, zooals de dokter doet wanneer een herstellende patiënt reeds zingen wil, als hij nog ternauwernood mag spreken. Moeder en dochter hadden daarop ontbeten met een heerlijk gevoel van rust, zooals zij sedert maanden niet gekend hadden. Vóór zij aan haar eerste broodje begon had de moeder gezegd „zie je nu wel Marie, hulp komt juist opdagen wanneer men alle hoop heeft opgegeven. Ja, God is goed,” en haar gebed was even innig als dat van Robinson Crusoe op zijn eiland, na de wonderbare redding.

De broodjes waren taai en kraakten niet zooals het hoorde. Blijkbaar waren zij niet geheel versch.

„Zijn dat nu toch broodjes om aan fatsoenlijke menschen vóór te zetten,” klaagde de moeder, die niet veel tanden meer had.

„Wacht maar,” troostte de dochter, „morgen of overmorgen, na de afrekening, zal ik haar alles eens goed aan het verstand brengen. Wat verbeeldt zij zich wel? Zoo'n vrouw van niks.”

„Je moet toch niet te hard voor haar wezen, Marie,” kalmeerde de moeder. „Het is wel waar, zij had ons best met wat meer achting kunnen behandelen, maar wij mogen ook niet vergeten dat zij niet weten kon, dat wij in 't eind alles zoo prachtig betaald zouden hebben. A propos, wij mogen ook wel eens aan de meisjes denken, want die hebben nu al maandenlang geen fooi meer gehad.”

„Zal het jou niet spijten Parijs te moeten verlaten om in Chartres te gaan wonen?” vroeg Marie. „Het leven moet daar wel vreeselijk kleinstedsch zijn.”

„Och kind,” antwoordde de moeder, „dat is niet zoo erg als je wel denkt. In een provinciestad is óók wel aardigheid te vinden. Wij betrekken daar natuurlijk een klein huisje met een mooien tuin en jij maakt gauw genoeg kennis met de notabelen. Dat zal je nog meevallen. En wat heb je nou eigenlijk aan Parijs?

Ik voel mij hier soms zoo verschrikkelijk verlaten te midden van al die herrie. Die Henri toch! Ik begon waarlijk den moed een beetje te verliezen.”

„Ik niet,” zei Marie. „Ik ben altijd overtuigd geweest dat hij tot iets komen zou.”

Na ontbeten te hebben deden moeder en dochter nog een dutje en gingen zich toen kleeden voor het middagmaal.

„Henri heeft mijn horloge meegenomen,” zei Marie. „Ja, anders valt zijn ketting uit zijn zak. Als die Directeur hem maar niet vraagt hoe laat het is, of hij maakt nog een mal figuur. Stel je voor, met een dameshorloge. Bah, die vieze tandpoeder, wij mogen nu morgen wel een flesch Odol koopen.”

Toen Marie gereed was, ging zij madame Brulot opzoeken die in de feestzaal met Chico bezig was.

„Ik wilde u even zeggen, mevrouw, dat Henri het middagmaal vandaag niet op de Villa gebruiken zal,” sprak Marie een weinig uit de hoogte, „u hoeft dus niet voor hem te dekken.”

„Zoo,” antwoordde madame Brulot ontwijkend, want zij had den moed niet om verder te vragen.

„Ja,” zei Marie, „hij is met den Directeur-Generaal van het Crédit Lyonnais naar Chartres om daar een maatschappij voor werken op te richten.”

Madame Brulot schrok.

„Mag ik u feliciteeren?” sprak zij aangedaan. „Dat doet mij genoeg. Ik hoop echter dat de heer Martin vroeg genoeg terug zal zijn om met ons te dineeren, want vandaag wordt de naamdag van madame Dumoulin gevierd en het diner wordt een klein feestje.”

„Ik durf het u niet beloven,” zei Marie. „Henri heeft gezegd dat het wel avond worden kon, doch verder heeft hij niet gepreciseerd.”

„Het zou vreeselijk jammer wezen,” vond madame Brulot, „maar in ieder geval reken ik beslist op uwe aanwezigheid en op die van uwe moeder.”

„Ik wil er wel eens met ma over spreken,” beloofde Marie met vriendelijke waardigheid, want zij was de woorden harer moeder indachtig die haar gesmeekt had niet al te hard te zijn.

was ook voor een schoon tafellaken gezorgd, hoewel de week pas half om was. Bij ieder bord lag een spijkskaart, door madame Brulot eigenhandig geschreven, en als volgt gesteld:

XIV.

DE SINAASAPPELEN.

„La torture par l'espérance”
Villiers de l'Isle-Adam.

's Avonds bood de eetkamer een feestelijken aanblik. Antoinette Dumoulin was naast den heer Brulot gezeten en madame Gendron zat opgeborgen tusschen Brulot en zijn vrouw, die haar onder het eten in 't oog hielden en, wanneer dit noodig bleek, hare hand om beurten in de richting van haren mond duwden. Mejuffrouw de Kerros had men naar haar oude plaats verwezen tusschen Aasgaard en den ledigen stoel en Marie zat uit gewoonte naast hare moeder, want vóór dat het slagen van Martin alles terecht had gebracht, hadden de twee Poolschen zich in elkanders nabijheid altijd sterker gevoeld dan wanneer zij ieder afzonderlijk tusschen de andere kostgangers in zaten.

Bij het bord van madame Dumoulin stond een vaas met rozen en de servetten waren rechtop gezet. Er

10 Mai.	<p>VILLA DES ROSES.</p> <p>:-: Menu :-:</p> <p>Potage Persan</p> <p>Ris de veau à la Gendron</p> <p>Turbot sauce Martin</p> <p>Filet de bœuf à la Norvégienne</p> <p>Suprême de poularde Hongroise</p> <p>Asperges en branches à la Javanaise</p> <p>Meringues de Breslau</p> <p>Glace à la Colbert</p> <p>Fruits</p> <p>Dessert</p> <p>Gâteau Diplomatique</p>	Vive Antoinette!
---------	---	------------------

Mejuffer de Kerros was bedroefd omdat er niets „à la Kerros” op voorkwam, noch „à la Bretonne”, hoewel zij met de vruchten of het dessert reeds tevreden zou geweest zijn. Aan alles kon zij zoo merken dat men op haar niet gesteld was.

Mijnheer Brulot had een gekleede jas aan die hem vrij goed stond en madame Brulot had hare decora-

ties opgespeld. Ook de twee Poolschen maakten indruk, Marie met een roode en hare moeder met een blauwe blouse die zij nu maar zouden afdragen. Maar vooral Aasgaard zag er keurig uit. Hij was geheel in 't zwart, met een vest dat zeer laag uitgesneden was en in zijn das zat een speld met een grooten fonkelsteen. Boven zijn hoogen boord zag men zijn aanzicht dat blonk van genoeg. Hij stond bij zijn stoel, met de rechterhand statig op de leuning, wachtend om te gaan zitten tot de heer Brulot het voorbeeld geven zou. Al de dames, zelfs de moeder van Marie, waren gepoederd en op de wangen van madame Gendron waren sporen zichtbaar van aardappelmeel.

Mevrouw Dumoulin liet een weinig op zich wachten, maar eindelijk verscheen zij toch en haar japon was van zijde, dat kon men hooren aan 't ruischen dat zij deed toen zij de kamer binnen zweefde. Zij neeg welwillend en gratievol en trad op hare plaats toe als stond haar niets bijzonders te wachten. Toen zij de bloemen zag sprak zij op een toon die blijk moest geven van diepe verbazing: „O wat prachtige rozen. Ter eere van wie, als ik vragen mag?”

Mijnheer Brulot keek zijn kostgangers aan en gaf het afgesproken teeken.

„Leve Antoinette!” klonk het, en allen klaptten in de handen.

Antoinette stond daar als door de hand Gods geslagen, maar scheen langzamerhand weer tot bezinning te komen.

„Goeie hemel, het is waar ook. Ik had er heelemaal niet aan gedacht. Hoe vreeselijk lief van u.” En zij stak haar neus in de bloemen. Allen lachten en kwamen haar om de beurt de hand drukken. Aasgaard als in een droom, want hij wist nog niet erg best hoe de naamdagkwestie nu eigenlijk in elkaar zat, en madame Gendron knikkebollend. Alleen mejuffrouw de Kerros hield hare verdachte handen thuis, maar van hare plaats riep zij luidkeels „bravo, bravo”. Antoinette pinkte een traan weg, Louise diende de Potage Persan op en allen zetten zich neer. De wijn werd dien avond bijna zonder water gedronken. Chico zat als gewoonlijk op den rechter-schouder van madame Brulot en telkens als hij zich omkeerde zwiepte zijn lange staart tegen het hoofd van madame Gendron aan, die hem „smerige aap” noemde. De stemming was over 't algemeen zeer opgewekt.

Na de tarbot met Martinsaus stond de heer Brulot op, verzocht stilte door met zijn mes tegen een glas te tikken, en sprak de volgende woorden:

„Dames en heeren. De taak waarvan ik mij heden te kwijten heb is veel aangener dan die welke mij

voor enkele weken te beurt is gevallen na het afsterven van den heer Brizard.

Ik zal kort zijn, dames en heeren, want de ontroering die ons allen op dit oogenblik overstelpt met woorden uit te drukken, dat is nu eenmaal niet te doen. Wij zijn gelukkig, dames en heeren, heden iemand te mogen viëren die reeds jaren lang een der trouwste gasten is aan de tafel van onze Villa.

Ik spreek dan ook de hoop uit dat velen haar voorbeeld mogen volgen en eindig met een dronk op de gezondheid van ons aller sympathieke vriendin, mevrouw Dumoulin, en met de woorden: Leve Antoinette! Ik heb gezegd."

Terwijl de heer Brulot sprak keken de gasten op hun bord om hem niet in de war te brengen en madame Gendron maakte van deze omstandigheid gebruik om haren linkerarm zachtjes over de tafel voort te schuiven, in de richting van een schaal met sinaasappelen die niet ver van haar af stond en de rubriek „vruchten" vertegenwoordigde, welke op de spij斯卡art voorkwam.

Bij de laatste woorden van den heer Brulot was zij zoo ver gevorderd dat de toppen harer vingers den voet der schaal raakten. Toen de heer des huizes zich nu neerzette volgde er een donderend applaus dat den aap schrikken en de ruiten daveren deed,

en te midden dier uitbarsting hief madame Gendron plotseling de hand op, greep een sinaasappel en stopte hem in een handtaschje dat zij steeds bij zich droeg en waarin zij, behalve een zakdoek, den sleutel van haren koffer bewaarde. Toen begon ook zij in de handen te klappen en sprak met een vriendelijken lach „zeer wel, mijn vriend."

Wanneer men bedenkt dat zij twee en negentig jaar was, dan had zij het stoute stuk niet onhandig ten uitvoer gebracht. Het lot evenwel was haar niet gunstig, want madame Brulot had alles gezien.

„Let op de oude, want zij neemt sinaasappelen weg," ging zij den heer Brulot in het oor fluisteren.

De gewezen notaris dacht even na en kreeg een inval. Als om gemakkelijker een flesch wijn te kunnen bereiken die achter de sinaasappelen stond, gaf hij de schaal met vruchten een duw en wel zóó dat deze een heel eind dichtër bij madame Gendron kwam te staan. Toen ging hij op zijne beurt madame Brulot iets in het oor fluisteren, en wát hij vertelde moest geducht interessant zijn want het nieuws ging de tafel rond als een loopend vuurtje. Al de gezichten straalden van ingehouden pret en ieder voor zich wierp nu af en toe ter sluiks een blik op de oude, om te zien of zij er werkelijk in zou loopen. Alleen Aasgaard werd niet ingewijd omdat er te veel technische

bezwaren aan verbonden waren en tevens omdat men anders gevaar liep het heele plan in duigen te doen vallen, want de Noor zou ongetwijfeld woordenboeken te voorschijn halen en hardop uitleg vragen. Louise bracht in beide handen de Diplomatieke Taart binnen, welke tot aan het einde van het diner op tafel te pronk werd gezet. Toen zij weer de jaarlijksche taart zag die haren naam droeg, schoot het gemoed van madame Dumoulin vol. Om op alles voorbereid te zijn nam zij haren zakdoek in de hand en sprak met een prop in de keel de volgende woorden:

„Beste vrienden, laat mij toe u met een paar woorden hartelijk te bedanken voor uw vriendelijke attentie, die mij dieper treft dan u vermoeden kunt. In Teheran werd mijn naamdag vroeger óók ieder jaar gevierd en u zult allicht begrijpen, dat in diplomatieke kringen aan dergelijke feesten heel wat ceremonieel verbonden wordt. Welnu, u moogt denken dat ik mij schuldig maak aan overdrijving, want ik erken gaarne dat het ongelooflijk klinken moet, maar ik geef u de verzekering dat ik mij ginder nooit zoo ontroerd heb gevoeld als op dit oogenblik, ook niet het laatste jaar toen nochtans de Engelsche gezant aan mijn rechterhand gezeten was. Hij heette Sir Douglas Westmoreland, nooit zal ik het vergeten. Ik dank u daarom nogmaals van ganscher harte en hoop nog

vele gelukkige jaren in uw midden te mogen doorbrengen.”

Ten tweeden male dreunde de feestzaal van het gejuich en madame Gendron greep een tweeden sinaasappel dien zij bij den eersten in het fluweelen handtaschje stopte. Nu ging het juichen in geschater over en de oude lachte mee want zij dacht dat de vreugde verband hield met de toespraak van mevrouw Dumoulin.

„Fijn weertje vandaag, vindt u niet?” vroeg de heer Brulot zich tot madame Gendron wendend.

„Zeker mijn vriend, zeker,” antwoordde de oude, „het gaat best.”

„Zoo. Ik geloof anders dat er onweer aan de lucht is,” zinspeelde Brulot.

„Zoudt u denken?” zei madame Gendron, die de schaal met gouden vruchten niet uit het oog verloor. „Ja, een onweer is toch altijd een onweer.”

„Hoort u, dames en heeren,” sprak de notaris zich tot het gezelschap keerend, „zij beweert dat een onweer toch altijd een onweer is, en een sinaasappel toch altijd een sinaasappel. Ook flink gesproken? Maar knap is zij, daar heeft zij ons zoeven een staaltje van gegeven.”

„Un triple ban pour madame Gendron,” stelde Colbert voor.

Een „triple ban” bestond uit drie enkele „bans” en een enkele uit drie reeksen handgeklap, elk van vijf snel op elkaar volgende slagen, met een enkelen slag tot slot. Opgepast:

Een twee drie vier vijf
Een twee drie vier vijf
Een twee drie vier vijf
Eén

en zoo driemaal achter elkaar. De kunst bestond in het mooi op maat slaan, als geoefende trommelaars en vooral in het samen ophouden na den enkelen slag die op de derde reeks volgde. Madame Gendron knikte goedkeurend, want een dergelijke onderscheiding was haar sedert jaren niet te beurt gevallen. Colbert kwam als een gek met een overbodigen slag achteraanhinken en werd door de dames uitgesliept.

„Mijnheer Colbert,” sprak de jongste der drie Hongaarschen, die met den rooden mond, „u moogt tracteeren om dat weer goed te maken hoor.” Het werd gezegd op een toon die duidelijk te kennen gaf dat hij spoedig een besluit moest nemen, want dat de permissie anders dadelijk weer ingetrokken zou worden.

Madame Brulot keek Colbert aan en deze stond op. Hij rustte met de vingertoppen op de tafel en sprak met een glimlach vol bescheidenheid:

„Dames en heeren. Gaarne zal ik gevolg geven aan den wenk die mij zoo gracielijk door de koningin van Hongarije gegeven is geworden, en dientengevolge heb ik de eer het gezelschap een flesch champagne aan te bieden.”

„Bravo, leve onze Colbert!” riep madame Brulot en allen juichten mee. Madame Gendron nam haren derden sinaasappel weg. Er lagen er nu nog negen in de schaal.

„Mijnheer Colbert,” waarschuwde de jonge Hongaarsche, „indien u weer eens op het idee mocht komen mij zonder mijn toestemming tot koningin van Hongarije te kronen, dan zal ik mij heusch niet ontzien u een tweede flesch op te leggen.” Zonder het te weten had zij met een van hare knieën een been van Colbert aangeraakt, die diep ademhaalde.

Madame Brulot zag nog net op tijd wat er volgen ging.

„Geen gekheden hoor!” fluisterde zij hem toe en Colbert bedwong zich.

Madame Brulot schelde nu en als bij tooverslag verscheen Louise met de gevraagde flesch champagne, welke door den notaris dadelijk onderhanden genomen werd.

„Breng nóg een flesch, Louise,” gebod hij. „Dames en heeren, ik beschouw het als een plicht het

goede voorbeeld van den heer Colbert te volgen en ik hoop dat u ook van mij een flesch zult willen aanvaarden."

„Je wilt mij dus ruïneeren, mijnheer?" vroeg madame Brulot, schalks met een vinger dreigend.

„Jou ruïneeren? Neen lieveling," antwoordde de notaris, „maar mijzelf voor jou ruïneeren, dät wil ik wel doen."

„Wat hebt u een galant echtgenoot mevrouw," merkte madame Dumoulin goedkeurend op.

„Was hij altijd maar zoo, dan zou hij een best ventje zijn. Maar helaas," zuchtte madame Brulot, met een verwijtenden blik op haren ouden bedgenoot.

„Madame Nooittevree," zei Brulot, „ik moet u doen opmerken dat notarissen zich bezwaarlijk voortdurend kunnen uitputten in zouteloze complimenten, want dat strookt niet met de waardigheid van hun ambt. Maar dat neemt niet weg dat zij het met dames zeer goed voorhebben, al mogen die niet eens als getuigen optreden bij het passeeren van een akte."

Intusschen had Louise de tweede flesch binnen gebracht en nu konden de veertien glazen gevuld worden. Vooral madame Gendron werd goed beedeeld, want Brulot rekende erop dat een flink glas champagne hare stoutmoedigheid nog vergrooten zou.

Allen stonden op om te klinken, behalve de oude

die niet opstaan kòn, of men moest haar eerst met stoel en al achteruitschuiven. Toch nam ook zij haar glas op om het aan den mond te brengen, doch vóór zij halfweg was had zij reeds meer dan de helft gemorst.

„Ah, sapristi," zei Brulot met een spijtigen blik op het tafellaken. „Hortense, help haar even, want zij bemorst de heele boel. Dames en heeren, ik drink nogmaals op de gezondheid van onze geachte feestelinge, verder op die van mevrouw Gendron, de deken mijner kostgangers en een toonbeeld van eerlijkheid en deugd zooals u allen weet, op die van de dames in 't algemeen, op die van den heer Colbert en ook op die van de andere heeren," besloot hij met een beteekenisvollen blik op Knidelius, Aasgaard en Grünwald.

Er werd weer geschreeuwd en Chico begon tegen madame Gendron als een kat te blazen.

Grünwald voelde ongemerkt in zijn zak en ging toen zachtjes iets aan Aasgaard vragen.

Deze gaf met zijn heele persoon duidelijke blijken van instemming.

„Zeg ù het maar," sprak de Noor.

„Mevrouw," zei Grünwald, „de heer Aasgaard en ik bieden op onze beurt ieder een flesch champagne aan."

„Leve Noorwegen en Duitschland,” riep nu ook mejuffrouw de Kerros.

Intusschen was het Knidelius aan te zien dat hij iets overwoog. Opeens wees hij bijna onmerkbaar op een der ledige flesschen en keek madame Brulot ondervragend aan. Deze antwoordde door zeven vingers op te steken en Knidelius knikte ja.

Louise werd opnieuw gescheld en madame Brulot bestelde de drie flesschen.

„Hoe jammer,” vond madame Dumoulin, „dat de heer Martin hedenavond niet hier is.”

„Hij is met den Directeur-Generaal van het Crédit Lyonnais naar Chartres,” lichtte madame Brulot toe.

„Om een maatschappij voor allerlei werken op te richten,” verklaarde Marie nader.

„O zoo. Ja, dat is zeer interessant,” zei madame Dumoulin. „En voor welke soort werken, als ik vragen mag?”

„Ja, wat was het ook weer?” vroeg Marie, hare moeder aankijkend. Deze antwoordde iets in 't Poolsch dat waarschijnlijk zeggen wilde dat zij het oók vergeten was.

„Imitatiewerken zijn het niet,” overwoog Marie hardop. „Importatiewerken . . . , neen, het was nõg iets anders. Hoe vervelend. Het ligt op mijn tong en tõch kan ik het niet zeggen.”

„Het had iets met water te maken,” zei de moeder.

„Zijn het soms geen irrigatiewerken?” vroeg mevrouw Dumoulin.

„Juist!” zeiden moeder en dochter tegelijk. „Om een maatschappij voor irrigatiewerken op te richten.”

„Dat dacht ik wel,” zei mevrouw Dumoulin. „Ja, die dingen zijn hoogst interessant. In Perzië werd daar veel aan gedaan. Kijk, hier heb je Teheran, welnu dat heele stuk aan deze zijde was een woestijn en daar was men ook op verschillende plaatsen voortdurend met irrigatiewerken bezig.”

En met haar mes teekende zij iets op het witte tafellaken dat een landkaart van Perzië verbeeldde moest.

De heer Brulot dacht een oogenblik na. In de buurt van Chartres kende hij de vlakke die de Franschen „La Beauce” noemen. Zou die soms water behoeven? De grond was daar immers zoo vruchtbaar als op de meest gebenedijde plek der aarde? Maar het was misschien ten Zuid-Oosten van Chartres en hij kende alleen het Zuid-Westelijke gedeelte. Ook kon de toestand wel veranderd zijn sedert hij in Parijs woonde.

„U komt immers van Java, mijnheer?” vroeg madame Dumoulin zich tot haren buurman wendend.

„Ja mevrouw,” antwoordde Knidelius, wiens wangen begonnen te gloeien.

„Daar worden zeker óók irrigatiewerken uitgevoerd?”

„Nou, wel een beetje.” En men kon hooren dat hij dacht: „Zwijg nu in Godsnaam van dat eiland.”

De glazen werden opnieuw gevuld en men dronk nu op het welslagen der irrigatiewerken. Madame Gendron nam een vierden sinaasappel weg.

„Ah, c'est trop fort,” proestte mejuffrouw de Kerros, zich verslikkend.

De heer Brulot vond dat het oogenblik nu dáár was.

„Wij konden eigenlijk wel een sinaasappeltje nemen,” begon hij. „Dat is óók gek verdeeld: in die ééne schaal zijn er veel minder. Die meisjes kunnen niet eens een tafel dekken zooals het hoort.” En hij schelde Louise.

„Waarom leg je in die ééne schaal veel minder sinaasappelen dan in die andere?” vroeg Brulot norsch.

„Neem mij niet kwalijk, mijnheer, maar in iedere schaal lagen er twaalf,” wees Louise hem beleefd terecht.

„Ben je daar zeker van?”

„Geheel zeker, mijnheer.” Zij was bereid er een eed op te doen.

„Goed,” zei Brulot, „je kunt gaan. Dames en heeren,” vervolgde hij knipoogend, „het spijt mij zeer

te moeten constateeren dat er zich iemand aan tafel bevindt die niet waard is dat hij deel uitmaakt van uw geacht gezelschap. Er zijn namelijk vier sinaasappelen ontvreemd en ik verzoek den dader zich op staanden voet bekend te maken.”

Er kwam geen antwoord en allen trachtten zich goed te houden. Aasgaard luisterde met open mond en toegeknepen oogen.

„De dader wil zich dus niet doen kennen,” vervolgde de heer Brulot. „Dames en heeren, om onschuldigen voor verdenking te behoeden schiet er niets anders over dan dat wij allen onze zakken laten onderzoeken. Madame Brulot kan zulks zonder bezwaar bij de dames doen en ik belast mij met de heeren. Heeft een uwer tegen dit voorstel iets in te brengen?”

Al de gasten schudden ontkennend het hoofd. Zoo deed ook madame Gendron die nu besepte aan welk gevaar zij ontsnapt was. Immers, indien zij de sinaasappelen in plaats van in haar handtaschje, in den zak van haar kleed gestoken had, dan was zij verloren geweest.

Het onderzoek nam dadelijk een aanvang.

„Ik stel voor dat mijnheer Brulot de dames en mevrouw Brulot de heeren onderzoekt,” riep Colbert, zijn neus wrijvend.

„Asjeblijft niet, hoor,” protesteerde een der Hongaarschen met een blik op den heer des huizes.

„Het is maar gekheid van den heer Colbert,” stelde de notaris haar gerust.

Mijnheer en mevrouw Brulot deden nu alsof zij ijverig zochten, doch zij vonden niets.

„Dames en heeren,” sprak de notaris, „het onderzoek heeft tot niets geleid. Alleen mevrouw Gendron is nog niet gefouilleerd doch deze eerbiedwaardige dame kan het niet gedaan hebben, dat spreekt van zelf. Zij is ten minste boven alle verdenking verheven.” Madame Gendron keek hem dankbaar aan. „Mocht u er echter op staan ook háár te laten onderzoeken, al was het maar voor den vorm, dan is zij natuurlijk bereid hare zakken daartoe te leenen.”

„Ik heb maar éénen zak,” wees de oude terecht.

„Waarvan acte,” zei de heer Brulot. „Dan is zij natuurlijk bereid haren zak daartoe te leenen,” verbeterde hij.

Madame Gendron liet haar handtaschje voorzichtig op den grond glijden en duwde het met den voet een eind onder de tafel.

„Ik vind dat men in een dergelijk geval voor niemand een uitzondering mag maken,” meende madame Dumoulin.

„Natuurlijk niet,” zei Colbert „Liberté, Egalité,

Fraternité.” En hij begon de Marseillaise te zingen.

„Mevrouw,” sprak nu Brulot, den stoel met de oude erin van de tafel trekkend „ik verzoek u vriendelijk even op te staan. Het is dadelijk afgeloopen.”

Madame Gendron gehoorzaamde. Zij wees zelf haren zak aan. Madame Brulot tastte erin en verklaarde dat hij ledig was.

„Mevrouw,” sprak Brulot, „wij zijn u ten zeerste verplicht voor uwe welwillendheid. Ik hoop nu alleen nog dat u het ons niet euvel zult duiden, want het kon niet anders. Wil u maar weer gaan zitten, mevrouw Gendron?” En met een galant gebaar noodigde hij haar uit om plaats te nemen.

De trekken der oude ontspanden zich en een gevoel van eindelooze verlichting deed haar aangezicht stralen toen zij in haren stoel zakte.

Mijnheer Brulot maakte aanstalten om haar terug op hare plaats te schuiven, toen hij zich plotseling bukte, gedeeltelijk onder de tafel kroop en met een groen fluweelen handtaschje te voorschijn kwam.

„U moet dat niet laten slingeren, mevrouw,” sprak hij en reikte haar het handtaschje toe.

Madame Gendron stak er beide handen naar uit met een wanhopig gebaar.

„Wacht even,” zei Brulot, „je krijgt een cadeau

van me. Het is lang genoeg geleden en kleine geschenken onderhouden de vriendschap.”

Hij zocht den mooisten sinaasappel uit van de acht stuks die nog in de schaal lagen en maakte het zakje open om hem erin te stoppen. De oude zat daar als versteend, glimlachend van vertwijfeling.

Plotseling kwam er op het gelaat van den heer Brulot een uitdrukking van diepe verbazing.

„Seigneur bon Dieu,” stamelde hij „wat is dat?”

Meteen vatte hij het zakje bij de twee onderste hoeken en schudde het op tafel ledig. Daar lagen de zakdoek, de sleutel en de vier ontvreemde sinaasappelen. Brulot nam zijn zwarte muts af als stond hij bij een open groeve. Door de feestzaal klonk een ontzaglijke schaterlach en de onderlip van madame Gendron trilde alsof zij een vaderons aan 't prevelen was. Beurtelings keek zij den heer des huizes, hare medekostgangers en de vier verschrikkelijke vruchten aan en het beetje bloed dat haar nog overbleef verzamelde zich op hare wangen. Zij schaamde zich.

„Dames en heeren,” sprak Brulot, „het geheim der verduisterde sinaasappels is opgelost en dáár zit de schuldige, die u allen aan verdenking heeft blootgesteld. Wij moesten haar eigenlijk aan de politie overleveren, doch dat zullen wij niet doen, om haar twintig jaar gevangenisstraf te besparen. Daaren-

tegen stel ik voor haar fortuin, dat volgens den heer Gousse groot is twee millioen frank, onder ons allen te verdeelen. Wie sinaasappelen steelt, steelt meer en zij kan dus niet eerlijk aan haar geld gekomen zijn. Het ligt dan ook voor de hand dat zij er afstand van moet doen.”

Het woord fortuin scheen de oude te treffen, want opeens stond zij overeind, zoodat haar grijs hoofd boven het zittende gezelschap uitstak.

„Gij liegt,” bracht zij uit, het taschje, den sleutel en den zakdoek grijpend, „ik bezit nog geen veertien duizend frank. Laatst heb ik nog een nieuw kleed moeten betalen.”

„Hoor eens eventjes,” zei mijnheer Brulot, „het geld wordt ons eigendom. De stukken zijn trouwens reeds opgemaakt.” En uit zijn binnenzak haalde hij een krant te voorschijn.

„Waag dat eens, als je durft,” schreeuwde madame Gendron, haren sleutel vaster in de hand klemmend als om er mee te slaan. „Dieven, bedriegers, smerig volk,” riep zij, zonder iemands hulp de feestzaal verlatend.

„Dames en heeren,” zei Brulot, de stem verheffend om door de heengaande oude verstaan te worden, „de verdeling der nalatenschap heeft morgen vroeg te tien ure plaats, te mijnen kantore, rue d'Ar-

maillé 71.” Een oogenblik voelde de goede man zich werkelijk weer notaris.

De oude bleef in de open deur staan en keerde zich om. Toen stak zij de vuist uit tegen die om de tafel zaten, spuwde op den grond als blijk van diepe verachting en verdween in de gang. Chico balde zijn vuist en dreigde terug.

Mijnheer Brulot legde de sinaasappelen weer in de schaal en wel zóo dat zij een mooi torentje vormden.

XV.

EN JIJ MAAKT GAUW GENOEG KENNIS
MET DE NOTABELEN....

Colbert, Brulot, Aasgaard en Grünewald hadden ieder nog een flesch champagne doen binnenkomen. Knidelius echter bleef wel meedrinken, doch hij keek strak voor zich uit en sprak geen woord meer.

Het zou dus bij negen flesschen blijven, met een winst van acht frank en het werd maar tijd óók dat er aan 't drinken een einde kwam, want iedereen begon reeds ongewoon te doen. Mevrouw Dumoulin had een roos uit haren ruiker getrokken en in het knoops-gat van mijnheer Brulot zijn jas gestoken en madame Brulot was druk bezig Colbert aan 't verstand te brengen, waarom zij véél liever een man zou geweest zijn dan een vrouw.

„Wij zijn misschien wel wat vèr gegaan,” klonk opeens en ongevraagd de stem van mejuffrouw de Kerros, die terugdacht aan alles wat zij in den loop der jaren om haar verminkten voet had moeten hoo-

ren en verduren. „Wij hadden haar, vóór zij heenging, moeten zeggen dat het maar een grap was.”

De heer Brulot, die zich door die opmerking beleedigd gevoelde, keek haar vernietigend aan.

„Als u mijn jaren bereikt zult hebben, mejuffrouw, dan zult u, hoop ik, al die dingen beter begrijpen,” antwoordde hij medelijdend. Toen zich tot de anderen richtend, schouderophalend en zonder eenige verdere notitie van haar te nemen: „Men moet die oude af en toe wel eens flink op de vingers tikken, anders kent zij paal noch perk. Dat mensch . . . maar ik zwijg liever, want over haar raak ik nooit uitgesproken.”

In zulk een talrijk gezelschap zijn voor een christelijk gevoel allicht een paar aanhangers te vinden en madame Brulot vreesde dan ook dat de pret in ruzie ging verkeerden. Vóór dat nog iemand een woord gesproken had sloeg zij met de vuist op tafel en zei dat Colbert iets zingen moest.

Colbert kuchte zóó geestig dat de dames en heeren, Aasgaard uitgezonderd, van 't lachen naar adem snakten.

„Wat verkiezen de dames dat ik zingen zal?” vroeg hij met een neusklank die zijn fortuin had verzekerd indien hij beroepskomek was geweest. „Iets ernstigs of iets . . .”

„Quelque chose de rigolo,” verzocht madame Brulot.

„Ja, dat is gauw genoeg gezegd. Rigolo. Maar wát? Tous les soldats du régiment?”

„Nee, dat is afgezaagd. Ken je nou niets anders?”

„Ayez pitié d'elle? Maar ik vrees . . .”

„Ben je gek,” protesteerde madame Brulot. „Wij zijn toch geen kinderen meer zou ik denken. Zing maar op.”

„Maar maak het niet àl te erg,” waarschuwde Antoinette Dumoulin.

Mejuffrouw de Kerros, die alles nog al spoedig vergeven en vergeten kon, bood zich aan om te accompaneeren. Dat was natuurlijk nog leuker en mejuffrouw ging dus aan de piano zitten. Colbert bromde de wijs en de pianiste had het dadelijk beet. Zij sloeg eerst twee hooge accoorden, toen twee lage en ten slotte twee van een middensoort die geschikt waren voor een mannestem. Sol mi, sol mi, gaf zij aan, en Colbert begon.

Het lied was de klacht van een echtgenoot, over de lichamelijke metamorfosen welke zijn vrouw in den loop der jaren ondergaan had. Beurtelings vergeleek hij hare diverse schoonheden, zooals zij er nú uitzagen, met wat die voorheen waren geweest, toen zij nog jong was. Het mensch was er blijkbaar in al

dien tijd niet op vooruitgegaan, want al de strofen eindigden met:

„Ayez pipi, ayez pipitié d'elle.”

Het dubbelzinnige van pipi vermaakte het gezelschap in hooge mate, vooral de stroof waarin van hare arme borsten gezegd werd dat de tepels waren:

— — — — — et tout ratatinés,
On les prendait pour deux choux de Bruxelles,
Ayez pipi, ayez pipitié d'elle.

Op dien gedenkwaardigen avond overtrof Colbert zichzelf, want terwijl men hem toejuichte verzon hij spontaan een laatste stroof waarvan de uitwerking alles overtrof wat hij totnogtoe aan succes beleefd had. De laatste woorden waren:

„Voilà l'histoire de madame Gendronelle,
„Ayez pipi, ayez pipitié d'elle.”

„Zing jij ook eens wat,” moedigde de Poolsche hare dochter fluisterend aan, „je weet wel, die romance.”

„Ik ken niets anders dan van *L'Insensé*”, sribbelde Marie flauwtjes tegen.

„Juist,” zei de moeder, „dat is toch heel wat meer waard dan wat die man daar voorgedragen heeft. Kom, je hebt nu eenmaal een mooi geluid, en dan

moet je maar zingen ook. Dadelijk beginnen al die anderen, en dan kom jij niet meer aan de beurt. Je weet hoe ze zijn, alles voor zich en niets voor een ander.”

Intusschen speelde mejuffrouw de Kerros zoo goed als zij kon *Morgenstimmung* van Grieg uit het hoofd, omdat zij wist dat deze een landgenoot van Aasgaard was. De Noor hoorde de bekende wijze en begon mee te fluiten. Mejuffrouw de Kerros glimlachte.

Daarop begon Marie nonchalant de eerste noten van *L'Insensé* te neuriën. De pianiste tokkelde dadelijk het accompagnement en vroeg of zij de woorden kende.

„Ik geloof het haast wel,” zei Marie onverschillig, „ofschoon men al die dingen vreeselijk gauw vergeet.”

„Vooruit!” riep mejuffrouw de Kerros, die in vuur geraakte, „zing maar op. Alles wat je maar wil.” En zij liet, als de bliksem zoo snel, hare vingers over de toetsen glijden, van af de dondernoten in den linkerhoek tot heelemaal ginder aan den anderen kant.

„Alles wel beschouwd speelt zij niet zoo slecht,” zei madame Dumoulin tegen den heer Brulot, „jammer dat zij er zoo uitziet.” Zij had hare oogen half dicht geknepen en sloeg met haren voet de maat op den vloer.

„Ja, die *Insensé* is een heel mooie romance,” zei de jonge Hongaarsche.

„Schiet nou op,” bromde de moeder van Marie, „want die Hongaarsche kent het óók al.”

„Welnu mevrouw, laat eens hooren,” noodigde mijnheer Brulot haar vriendelijk uit.

„Och,” pruttelde Marie.

„Ja, of je nu wil of niet, zingen zàl je,” vleide madame Brulot, „je bent vanavond de onze en wij mogen dus over uwe capaciteiten naar goedvinden beschikken. Te meer daar die harteloze mijnheer Martin u nu spoedig genoeg uit ons midden zal weg-rukken.”

„Ik kan het óók niet helpen,” zuchtte Marie, „en ik geef u de verzekering dat het ons spijten zal u allen te moeten verlaten. Ma en ik zijn volstrekt niet zoo gesteld op hoogere kringen, waar een mensch in den regel niets dan ijverzucht en kwaadsprekerij te wachten staan.” De moeder knikte bevestigend.

„U hebt volkomen gelijk,” zei mevrouw Dumoulin, „ik weet er van mee te praten. Er zijn natuurlijk ook wel aardige menschen onder, want die vindt men overal, maar zij zijn o! zoo schaarsch. Zoo was bij voorbeeld die Sir Douglas een zeer nette man. Maar nu zult u het waarschijnlijk wel iets beter treffen, want ik geloof dat financieele kringen over 't alge-

meen toch minder verdorven zijn dan die diplomatieke wereld, waarin ik jaren verkeer heb en die ik door en door ken, geloof dát maar.”

„Ik hoop het van harte,” zei Marie, „want ma en ik houden niet van intriges.”

„En avant la grosse caisse,” riep mejuffrouw de Kerros, waarop Marie zich naast de pianiste in het postuur ging stellen. Om de tafel werd het stil. Men hoorde mejuffrouw de Kerros zachtjes één, twee, drie tellen, en toen klonk de stem van Marie die met moed inviel:

„Dans ce lieu sombre,
„et tout rempli d'effroi,
„quelle est cette ombre,
„toujours là, devant moi?”

Zoo gemeen als het lied van Colbert geweest was, zoo aandoenlijk was dit. Het vertelde van een man die in een gekkenhuis opgesloten zat en die de schim van zijn lief dag en nacht voor zich uit zag zweven. Het gezelschap kwam dadelijk onder den indruk, maar het was ook een treurige wijs.

Tusschen de eerste en de tweede stroof kwam Louise op de teenen binnen en overhandigde een brief aan madame Brulot. „Une lettre expresse pour madame.” Mevrouw Brulot wierp een wreveligen blik op mijnheer. Hoe stom van Louise. De brief

kwam uit Boulogne-sur-Mer. Hoe gek! Boulogne-sur-Mer? Maar daar het dan toch een spoedbestelling was, maakte zij den brief dadelijk open want men kon nooit weten. Marie zong:

„Ton front si pur portait une couronne,
Faites des fleurs de tes jeunes printemps.”

Opeens bond madame Brulot den aap aan haren stoel en verliet de feestzaal, blijkbaar ten prooi aan een hevige ontroering. Mijnheer Brulot fronste de wenkbrauwen en volgde haar met den blik. Allen begrepen dat er iets vreeselijks gebeurd was, behalve Marie en mejuffrouw de Kerros die het gezelschap den rug toekeerden en dus niets hadden gemerkt. Louise verscheen en onderbrak het zingen: „of de Poolsche dames eventjes bij mevrouw in het spreekkamertje wilden komen.”

„Zeg aan mevrouw dat ik zóo klaar ben,” zei Marie, haar lied hervattend.

„Dieu, repoussez cette âme criminelle,
„Qui profana ses serments et sa foi.”

Ten tweeden male kwam Louise binnen, ditmaal gejaagd en rood van aangezicht, en met de boodschap „dat mevrouw beide dames onmiddellijk wilde spreken.” Dezen voldeden nu aan het verzoek.

Een oogenblik later drong het geluid van een korte woordenwisseling, gevolgd door onderdrukt gesnik,

van uit het spreekkamertje de feestzaal binnen. De leden van het gezelschap keken elkander aan. Mijnheer Brulot bromde iets en stond van tafel op want hij wilde weten wat er aan de hand was. In het spreekkamertje vond hij moeder en dochter naast elkander zitten. Vóór haar stond zijn vrouw, bleek en met een brief in de hand.

„Wat gebeurt er hier?” vroeg Brulot op hoogen toon maar met den dood in het hart.

„Bemoei je met je eigen zaken,” snauwde madame hem toe, radeloos door het venster den tuin inkijkend.

„Ik wil weten wat er hier omgaat,” drong Brulot aan, vermoedend dat zijn vrouw hulp en troost behoefde.

„Daar! pak aan dan,” riep deze, hem den brief naar het hoofd werpend.

Mijnheer Brulot raapte hem op en begon te lezen. Het was een schrijven van Martin die madame Brulot liet weten dat hij, door den nood gedwongen, naar Amerika vertrok. Hij hoopte daar fortuin te maken, waarna hij madame Brulot alles betalen zou wat haar toekwam, „zoo waar als er een God was.” Om geschillen en onaangenaamheden te vermijden die zich anders later allicht konden voordoen, gaf hij in zijn brief onderstaande gedetailleerde optelling van

het bedrag harer vordering en madame Brulot moest erkennen dat hij alles royaal berekende.

A. Kostgeld

December	31	dagen
Januari	31	„
Februari	28	„
Maart	31	„
April	30	„
Mei	10	„

Totaal . . . 161 dagen à fr. 14.00 . . . fr. 2254.00

B. Waschgeld:

à fr. 5,— per maand voor mijzelf
 en fr. 10,— per maand en per dame,
 totaal fr. 25,— per maand = fr. 133.33
 zeg . . . „ 134.00

C. Zeep, kaarsen enz. . . . „ 15.00

D. Voor de dienstmeisjes:

fr. 5,— per maand en per persoon,
 Mei inbegrepen . . . „ 60.00

Totaal . . . fr. 2463.00

in ronde cijfers fr. 2465.00 zegge: tweeduizend vierhonderd vijf en zestig frank, van welk bedrag hij in-

terest op interest à 5% 's jaars vergoeden zou, van af heden tot op den dag der betaling.

Ten slotte beval hij Marie en hare moeder in de bescherming van madame Brulot aan en de brief was geteekend:

Uw toegenegen,
 HENRI MARTIN.

Mijnheer Brulot brak uit in zenuwachtig lachen. Madame bleef naar buiten staren. Marie weende en de tranen vielen op hare roode blouse. Hare oogen en wangen waren besmeurd en hoe dik zij ook was, toch zag zij er diep beklagenswaardig uit. Zij verloor in Martin niet alleen haren eenigen steun, doch zijn vertrek was ook het einde van hare laatste liefde. De moeder zat dicht tegen de dochter aan, minder breed, minder dik en over 't algemeen meer verfallen. Hare voeten raakten nauwelijks den vloer, want zij was klein van stuk en zij hield hare handen gevouwen.

„Ah le cochon, le misérable,” stiet Brulot uit. „Ah! nom de Dieu! als ik dien kerel ooit nog ontmoet dan breek ik hem al zijn ribben, of ik heet geen Brulot meer. Met recht en reden vroeg ik mijzelf af sedert wanneer de vlakke van La Beauce water noodig heeft. Quel sale monsieur. Je lui en ferai voir moi, des travaux d'irrigation, à ce voyou-là.”

En zich tot de twee vrouwen keerend:

„Vooruit jullie, pak je bullen bij mekaar en donder op.”

„Was jij verdomd maar een man in plaats van een slet,” siste hij tegen Marie, de vuisten ballend, en het was hem aan te zien dat het hem werkelijk speet.

Moeder en dochter verlieten het spreekkabinet, Marie voorop en de moeder achter haar aan. En de oude sloot de oogen toen zij over den drempel stapte, want zij verwachtte een vreeselijken schop tegen haar achterste. De kostgangers stonden in de feestzaal op een hoop en keken de gang in. Aline en Louise loerden door de keukendeur en de eene trachtte de andere op den voorgrond te duwen.

De twee Poolschen gingen naar de kamer waar zij met z'n drieën zooveel gelukkige dagen gesleten hadden en Marie keek hopeloos naar al dien rommel, zich afvragend wat zij nu het eerst moest inpakken. Brulot stond bij de deur en sloeg haar gade.

Daar vroeg de moeder iets in 't Poolsch dat Brulot niet verstond, waarop Marie de gemeenschappelijke portemonnaie uit haren zak haalde en wat er inzat aandachtig telde.

Het doffe geluid van de koperen pasmunt en de twee halve frankstukjes — want rinkelen doet dat geld niet — deed Brulot naderbij komen.

„Laat zien,” sprak hij, „hoeveel geld heb je?”

Marie overhandigde hem de portemonnaie en nu telde Brulot op zijne beurt. Er zat één frank veertig in.

„Et toi, la vieille?” vroeg hij, zich tot de moeder wendend.

Deze begreep dadelijk wat hij bedoelde en keerde haren zak eenvoudig om.

Toen kwamen Brulot de tweeduizend vierhonderd en zóoveel opnieuw voor den geest, en hij smiet de geldbeurs met geweld op tafel. Er rolden een paar vijfcentstukken uit die door Marie en hare moeder na eenig zoeken op handen en voeten, weer bij elkaar gescharreld werden.

Brulot ging nu het kleergoed betasten dat aan den kapstok hing. De uitslag was echter ontmoedigend, want hij wendde het hoofd ter zijde alsof hij misse-lijk werd en zei: „bah! les sales frusques!”

In den hoek stond nog een oude koffer.

„Maak open dat ding,” beval de notaris.

Marie gehoorzaamde en het heele bovenlijf van Brulot verdween erin. Eéne seconde bedacht Marie dat hij er met één duw heelemáál in zou zitten, maar het kwam bij haar zelfs niet tot een glimlach, want hare verslagenheid was te groot.

Het onderzoek van Brulot was kort maar grondig,

zoals van een douanebeambte. Er zat werkelijk niets in dat waard was om er beslag op te leggen.

Intusschen had madame Brulot aan de kostgangers verteld wat er was voorgevallen, en allen begrepen dat er van verder feestvieren dien avond geen sprake meer kon zijn. Ieder ging dus zijns weegs en madame Brulot kwam nu kijken wat haar echtgenoot uitvoerde.

De notaris kwam net uit den koffer.

„Ik heb de boedelbeschrijving al opgemaakt en je kunt jezelf de moeite van 't zoeken wel sparen,” zei Brulot. „Zij hebben niets, niets, niets. Die rommel mogen zij voor mijn part wel houden, want die is te smerig om met een tang aan te pakken. Zorg jij nu maar dat z'er dadelijk uit zijn.”

En zich tot de meisjes wendend, die nog steeds bij de keukendeur stonden:

„Wie van jullie heeft hem uitgelaten?”

„Uitgelaten mijnheer? Wat bedoelt u?” vroeg Louise, want er werd nooit iemand uitgelaten daar alle kostgangers konden gaan en komen zooals zij goedvonden.

„Wat bedoelt u, mijnheer, wat bedoelt u,” snauwde Brulot. „Verstaan jullie geen Fransch meer? Wie heeft hem zien uitgaan?”

Aline stiet Louise aan.

„Van ochtend toen ik het ontbijt bracht ontmoette ik mijnheer in de gang,” zei Louise.

„En ben je toen niet op 't idee gekomen dat het nog heel erg vroeg was om reeds te gaan wandelen?”

„Ma foi, non, monsieur.”

„Jij dondersche stomme meid,” vloekte Brulot, „en heeft hij niets gezegd?”

„Mijnheer zei alleen hij zou in de stad ontbijten.”

„En heb je dan niets aan hem gemerkt? Had hij niets bij zich?”

„Nee, mijnheer. Alleen het bruine valiesje en twee wandelstokken.”

„Twee wandelstokken?” vroeg Brulot. „Twee?”

„Ja,” zei Louise, „die bamboe dien hij altijd meenam en die met de zilveren kruk.”

Walgend wendde de notaris zich af.

„Hij had twee wandelstokken bij zich, mijnheer,” barstte hij los, den Noor aanklappend die even naar beneden kwam om iets te halen, „twee wandelstokken, verstaat u mij wel? En dat vindt men hier doodgewoon en dat krenge van 'n meid laat zoo'n kerel ontsnappen, na eerst nog een praatje met hem te hebben gemaakt.” Toen keerde Brulot zich om en liep naar zijn kamer, de deur met geweld achter zich dicht slaand en zonder zich om Chico te bekommeren die

in de feestzaal moederziel alleen bij de groote tafel bleef zitten.

Al dat gedoe werkte toch een beetje op het gemoed van madame Brulot, niettegenstaande de vlijmende smart der tweeduizend vierhonderd vijf en zestig frank. Zij wilde het daarom verder maar liever niet aanzien en ging naar de keuken.

Marie en hare moeder stopten het grootste gedeelte van wat zij bezaten in den koffer en van de beste stukken maakten zij een pakje.

Toen zij hiermede gereed waren, zetten zij hare hoeden op.

De moeder ging naar het venster en drukte haar gezicht tegen de ruiten aan, om in den tuin te kijken. De klok van de kapel op den hoek sloeg elf uur. Buiten zag het er alles behalve gezellig uit, want het was vreeselijk guur al was men in Mei. In de feestzaal werd sedert een paar dagen zelfs opnieuw gestookt, zoo erg was het.

De twee vrouwen aarzelden en keken elkander aan.

„Waar zullen wij gaan slapen?” vroeg de oude.

„Ik weet het waarachtig niet,” zei Marie.

Nu zijn er wel plaatsen in Parijs waar twee menschen voor één frank kunnen overnachten, maar die gelegenheden zijn toch minder geschikt voor vrouwen en zeker niet voor „dames seules”, en daarbij kwam

nog dat geen van beiden een dergelijk adres kende. En het was te laat om nog een ander familiepensioen op te zoeken. Trouwens, voor het eerst in haar leven dorsten zij op dat oogenblik ook dat niet te ondernemen. Zij waren totaal gedemoraliseerd en nu pas beseften beiden ten volle, dat met Martin ook al haar prestige was heengegaan. Met hun drieën ware het nog te doen geweest, maar nu zou het zeker niet gaan. Wanneer Martin met zijn breeden rug en zijn bril voorop liep, en zij met hun tweeën bescheiden achteraan kwamen, dan werden zij toegelaten waar zij maar wezen wilden. Martin deed het woord en zij hoefden slechts een hond te streelen of een stui-ver te geven aan een kind. Maar zonder hem hadden zij niet meer het zelfvertrouwen van voorheen dat alles slagen deed.

Moeder en dochter stonden nu klaar. Zij luisterden en hoorden boven een deur dicht slaan. Zeker een die naar bed ging. In de keuken werd zachtjes gepraat.

„Waar is mijnheer?” vroeg de moeder fluisterend.

„Gaan slapen geloof ik,” antwoordde Marie.

„En madame?”

„In de keuken bij de meisjes.”

Beiden zwenen en luisterden opnieuw. Het zweet begon haar uit te breken.

„Marie!”

„Wat is er?”

„Durf jij niet aan madame te vragen of wij vannacht hier mogen slapen? Het kost haar geen cent, want de kamer staat anders tòch leeg.”

„Vraag jij het liever,” zei Marie; „jij bent ouder en zult meer indruk maken.”

„Nee,” wierp de moeder tegen. „Ik ken niet genoeg Fransch. Ik zou het er in jouw plaats maar op wagen. Een weigering maakt de zaak niet erger. Ja, je moet het dóen, want waar moeten wij anders heen?”

„Goed,” stemde Marie toe, „maar laat ons wachten tot zij hier komt. Ik ga niet gaarne naar de keuken met een dergelijk verzoek. Louise gaat nog wel, maar die Aline met haar brutaal gezicht.”

Moeder en dochter gingen tegen het bed aanleunen en hielden zich stil. Er kwam niemand. „Hum,” kuchte de oude om de aandacht te trekken, want zij kon hare oogen niet langer open houden.

„Ga eens zien wat zij uitvoeren en of zij nog niet haast klaar zijn,” verzocht madame Brulot.

Louise ging met weerzin en vroeg beleefd, „of de dames gereed waren?”

Marie raapte al haren moed bijeen.

„Luister even, Louise. Wil jij voor ons eens iets

doen? Je hebt in de laatste maanden wel geen fooi gehad maar . . .”

„Tot uw dienst, mevrouw.”

„Vraag dan eens aan madame Brulot of wij hier mogen slapen. Het is bijna half twaalf en wij kunnen nergens meer terecht. Trouwens, wij hebben niet genoeg geld om in een hotel te gaan overnachten,” bekende zij eerlijk. „En het kost madame Brulot geen cent, want de kamer staat anders tòch leeg,” voegde zij er nog aan toe, om Louise in staat te stellen een argument aan te voeren, indien madame Brulot tegenwerpingen maken mocht.

Louise ging naar de keuken om de boodschap over te brengen.

„Wel?” vroeg madame Brulot.

„Zij staan gereed, mevrouw. Maar zij vragen of zij hier mogen blijven slapen, want zij hebben niet genoeg geld om in een hotel te overnachten.”

Madame Brulot keerde zich om en keek naar de deur van hare kamer. Zij hoorde den vloer kraken onder de voeten van haren echtgenoot die zeker bezig was zich te ontkleeden. Die twee Poolschen zoo midden in den nacht en zonder een cent op zak de straat op te sturen, dat had zij toch liever maar niet op haar geweten. Zij vreesde echter het sarcasme van den ouden notaris, die zeker schelden zou en den

spot met haar drijven indien zij dorst toe te geven.

Aline had den blik van madame Brulot onderschept en begrepen dat zij in twijfel stond.

„Jij praat maar alsof mevrouw zou durven beslissen zonder de toestemming van mijnheer te vragen,” zei Aline tot Louise, net luid genoeg om door madame Brulot te worden verstaan. Deze voelde zich in hare eigenliefde gekrenkt.

„Welnu ja,” besloot zij dadelijk, „zij mogen den nacht in de Villa doorbrengen. Geef haar dan morgen vroeg ook ieder nog een kop koffie en twee broodjes, Louise. Laat er in Godsnaam dan nog maar een halve frank bij komen,” besloot zij met een zucht.

Dien avond wilde de notaris niets met Chico in bed te maken hebben.

„Ik geloof dat die oude in Polen nóg een dochter en ook een paar zoons heeft wonen,” spotte Brulot. „Verkoop je meubelen, dan kan je die óók laten overkomen.”

„Zorg jij maar dat je proces in orde komt, oude luiaard,” antwoordde madame bits.

„Hou je smerige aap bij je, of ik draai hem den nek om,” zei Brulot en hij sloeg naar Chico met de bedoeling hem niet te treffen, want hij hield bijna evenveel van het beest als zijn vrouw. De aap sprong met één wip in de armen van madame Brulot, van

waaruit hij tegen den notaris begon te sissen van verontwaardiging.

„Viens, mon fils,” suste madame Brulot, het beest tegen hare borst aandrukkend. „Als hij het waagt nog een vinger naar je uit te steken, dan krijgt hij óók een ketting om zijn nek.” En tot haar echtgenoot: „Begrepen? Lâche que tu es. Tiens, tu me dëgoûtes.” En zij keerde hem den rug toe.

„Ha ha ha!, hij zal intrest op intrest betalen!” grinnikte Brulot, „die is goed!”

XVI.

HET BEZOEK.

Als zij geen ruzie hadden, was Louise 's morgens reeds om zeven uur op de kamer van Richard bezig. Zij borstelde dan zijn kleeren uit, stopte zijn kousen, verwisselde zijn zakdoek en legde alles op zijn plaats, want zelf zorgde die man voor niets. En om zijn slaap niet te storen deed zij haar sloffen uit als zij in de kamer heen en weer moest loopen.

Het ontbijt van de kostgangers die slechts vijf frank per dag betaalden, bestond uit een kop koffie en twee broodjes. Maar de koffie was slecht, want Aline zette ze 's avonds om 's morgens langer te kunnen slapen. Sedert Richard zich hierover echter bij Louise had beklagd, kreeg hij elken morgen heerlijke thee en af en toe chocolade, al naar gelang van de grillen van madame Dumoulin, want die alleen had daar recht op. Ook kreeg hij niet langer twee, maar wel vier of vijf broodjes, die Grünewald best

op kon, want Duitschers ontbijten zwaar. Aan thee en cacao kon madame Brulot weinig merken, omdat die in groote doozen zaten die lang duurden en een doeltreffende contrôle onmogelijk maakten. Maar om die ellendige broodjes, waar de mof slechts één hap over deed, zat zij voortdurend in doodsangst.

Om half acht ging Louise op den rand van het bed zitten om in een gemakkelijke houding van zijn aanblik te kunnen genieten en om vijf minuten over half acht wekte zij hem met een zoen op den mond. En al rook soms zijn adem nog naar het bier van den vorigen avond, toch vond zij het altijd even heerlijk. Als hij de oogen opsloeg fluisterde zij, „bonjour Richard” en hij antwoordde „bonjour Louissette.”

Zoodra Grünewald de deur uit was ging Louise terug naar zijn kamer, om weg te halen wat er van het ontbijt overbleef en alle sporen van thee of chocolade op staanden voet te doen verdwijnen. Zij strekte zich dan wel eens in hare volle lengte op het bed uit, snoof de lucht op van de lakens waarin hij geslapen had en beet in het kussen waarop zijn hoofd had gerust.

Zij dacht aan hem tot hij 's middags thuis kwam om te eten en ook den ganschen namiddag. Als mevrouw weg was naar het armbestuur en mijnheer met Chico op den schouder in de feestzaal zijn dos-

siers zat te doorbladeren, dan stonden Aline en Louise wel eens voor het keukenvenster de straat in te turen. En als er heeren voorbij kwamen, dan vergeleek Louise het pakje dat zij aan hadden, de lengte van hun snor en de kleur van hun hoofdhaar met het haar, de snor en het pakje van Richard. Alle jongelui hadden hoge dubbele boordjes aan die prachtig om den hals sloten, maar Richard droeg nog steeds van die lage, ouderwetsche, enkele boordjes die den strot zichtbaar laten. En als zij daaraan dacht, dan kreeg Louise tranen in de oogen, zoo leuk vond zij dat. Die Richard toch.

Om den anderen avond gingen zij samen wandelen. Louise had gaarne iederen avond gegaan, maar Grünewald moest drie keer in de week naar de Duitse club om bier te drinken en te kegelen. Als het weder mooi was liepen zij het Bois de Boulogne in, en als het regende gingen zij bij de vestingen aan het terras van een of ander verlaten café zitten. Louise lei dan haar hoofd op zijn schouder en keek in extase naar alles wat zij van hem ontwaren kon, zelfs naar het haar dat in zijne neusgaten groeide. Af en toe plaagde zij hem door zijn arm tegen te houden als hij zijn glas aan den mond wilde brengen, of zij kriebelde aan zijn been wanneer hij er niet in 't minst op bedacht was. En dan kon hij merken,

aan haar ingehouden lachen, hoe zij zich verkneukelde. Als er een bezoeker of een kellner langs hen heen liep, dan waarschuwde Grünewald haar dat zij moest oppassen, maar Louise was stom, doof en blind. Hij voerde dan als argument aan dat er wel eens een kostganger van de Villa kon voorbijkomen en dat het beter voor haar was dat niemand er iets van wist. Want hij durfde niet bekennen dat hij een beetje beschaamd was, omdat zij er zoo uitzag als een dienstmeisje.

's Zondags om de veertien dagen gingen zij 's namiddags naar Saint Cloud, een kleine stad in de buurt waar een groot bosch was. Zij liepen dan van de wandelwegen af en trachtten zoo goed mogelijk verdwaald te geraken. Ergens op een plaats, waar niets te zien was dan dicht struikgewas rondom, gingen zij in het gras zitten spelen. En Louise was ongevoelig voor de muggen, hoe nijdig die ook door hare kousen heen in hare beenen beten. Soms waren zij boos op elkaar, en dan spraken zij niet, uren lang. Na de groote omhelzing trachtte Grünewald haar wel eens een paar woorden Duitsch te leeren, om den tijd te korten. Zij kon reeds „ich liebe dich” zeggen en „eins zwei drei”, hoe vreemd zij het ook uitsprak, en nu wilde hij haar nog in één adem „bis zum Tode getreu” leeren uitbrengen.

„Vooruit, probeer het nog eens. Bis — zum — To — de — ge — treu — . Woordje voor woordje.” En telkens gaf hij haar een tik met een takje dat hij had afgetrokken.

„Wat wil dat zeggen?” vroeg Louise.

„Trouw tot aan den dood.”

„Is 't waar, Richard?”

„Zeker, vraag het maar aan d'eerste de beste Duitscher.”

„Och jij. Ik bedoelde of je 't werkelijk zijn zal.”

„Wat zijn?”

„Dát.”

„Trouw tot aan den dood? Waarom niet. Maar daar gaat het nu niet om. Vooruit, woordje voor woordje. Bis — zum — .” Na een kwartier kende zij het uit het hoofd en nu beweerde zij voortdurend „moi bis zum Tode getreu, vous pas bis zum Tode getreu”, tot Richard eindelijk nijdig werd en zuur begon te kijken.

Hij kon zich ook niet weerhouden zoo nu en dan eens naar haren eersten man te vragen.

Grünewald was een beetje jaloersch op dien onbekende en wilde weten of hij lang van gestalte geweest was; of hij een baard had gedragen; of hij sterk was geweest; of hij, Grünewald, tóch haar minnaar had mogen zijn indien zij haren man nu eens

niet verloren had; aan welke ziekte hij gestorven was en ten slotte wie van hen beiden zij het meest beminde, respectievelijk had bemind. Toen Louise zei dat haar man lang van stuk was geweest, lachte Richard eenigszins spottend, als wilde hij zeggen dat zijn lengte hem weinig gebaat had en toen zij hem verzekerde dat hij ook sterk van lichaam was geweest, voelde de Duitscher ongemerkt aan zijn spierballen. Als antwoord op de vraag, aan welke ziekte hij gestorven was, antwoordde Louise „tering”. En Grünewald werd een beetje ongerust, want hij had dien dag reeds drie of viermaal gehoest. Toen hij eindelijk vroeg wie van hen beiden zij het innigst lief had, wilde Louise niet dadelijk antwoorden, want zij dacht bij zichzelf dat de partijen te ongelijk waren.

„Nu, vooruit,” moedigde hij haar bitter aan, „zeg het maar gerust hoor. Je hoeft mij niet te sparen. Hé, niet waar?”

Louise zweeg.

„Zie je wel,” zei Richard.

„Ik heb immers niet ja gezegd?”

„Nee, maar dat is ook totaal overbodig. Ik weet er al alles van.”

„Welnu, je hebt het glad mis.”

„Ja, dat zijn maar praatjes. Je gaat toch niet beweren dat je van mij het meest houdt?”

„Jawel,” zei Louise zacht. En het was de waarheid. De doode was zoo dood en de andere zoo warm en zoo levend. En Richard zei dat hij het niet geloofde, maar toch was hij er blij om.

In den laten namiddag, bij het luien der klokken, daalden zij door de steile straatjes naar de rivier af en voeren met de boot naar Parijs terug. Er waren allerlei menschen aan boord; paartjes die zwijgend in een hoek stonden, groepjes jongelui die drukte maakten en op de verschansing zaten, omdat dit verboden was, eenzame heeren met gerimpelde oogleden die de linkerhand in hun broekzak hielden en door den rook van een cigaret heen op jonge meisjes loerden. De avond viel en op de oevers werden hier en daar gaslantaarns opgestoken.

Midden in de stad verlieten zij de boot en gingen op zoek naar een geschikt restaurant. Eerst liepen zij een paar maal langs de vensters op en neer om te zien of het er nog al netjes en niet te duur uitzag, waarop Richard haar naar binnen joeg met een duw van de heup.

Zij gingen dan aan een tafeltje voor twee personen zitten. Louise kreeg de spijskaart en zocht gerechten uit, terwijl Richard wijn bestelde. Zij maakte ook de sla gereed en sneed zijn vleesch, omdat door de kracht der gewoonte hare handen er naar ston-

den en ook wel een beetje, om te toonen dat zij niet lui was en een geschikt huisvrouwkje zou wezen, want hij mocht nu tóch eens van plan zijn haar te trouwen. Je kon nooit weten.

Met z'n tweeën aten en dronken zij gewoonlijk voor vijf frank en Richard legde met een weemoedig gevoel het geld in de hand van den kellner.

Als toekomstig zakenman bedacht hij dat zij eigenlijk net zoo goed in de Villa konden gaan eten, waar het niets kostte, want hij betaalde tóch per maand, en ook Louise had 's Zondags recht op een diner bij madame Brulot. Alleen zaten zij daar niet samen aan een tafeltje, want Richard — in zijn hoedanigheid van kostganger — at natuurlijk in de feestzaal, terwijl Louise naar de keuken moest.

Toch was er veel voor te zeggen, dacht Grünewald. Want om nu vijf frank te betalen, enkel en alleen voor het plezier om met de knieën tegen elkaar te zitten, vooral wanneer men reeds een langen namiddag samen had doorgebracht, dat was eigenlijk overdaad.

Na het diner gingen zij naar een café-chantant, waar zij twee uren lang ieder met ééne consumptie bleven zitten, want voor minder dan een frank was daar niets te krijgen. Er kwamen dames zingen die tot hier gedecolleteerd waren, en Fransche soldaten

met een gedeukte pet en een rooden neus. En wat er voorgedragen werd was gewoon om zich dood te lachen. Op weg naar huis had Louise er nog plezier in. „Vind je dat nu heusch geestig?” vroeg Richard.

In deze periode was Grünewald werkelijk alleenheerscher, en alle levenden en dooden verloren met den dag veld in het hart van Louise. Zij had het zelf eerst goed gemerkt, toen haar broer en haar jongen haar op een Zondag-namiddag, toen zij met Grünewald uit zou gaan, met een bezoek hadden willen verrassen. Louise was juist op hare kamer bezig haar korset dicht te haken, toen de twee ongelukkigen de keuken binnenkwamen waar Aline aan 't dweilen was. De broer legde dadelijk zijn vinger op de lippen, om te voorkomen dat Aline, door gegil of anderszins, hunne identiteit verraden zou, waarop hij haar verzocht even te roepen „dat er twee heeren waren die mevrouw de weduwe Louise Créteur wenschten te spreken.”

„Wát zeg je?” vroeg Louise.

„Dat er hier twee heeren zijn die u wenschen te spreken,” herhaalde Aline.

Men kon de stem van Louise hooren die half luid herhaalde „twee heeren?”, terwijl Aline de bezoekers met een gebaar te kennen gaf dat zij zich onder de

tafel moesten verstoppen, waar ook de vloer reeds gedweild was.

Beiden kropen op de aangewezen plaats.

„Pas op,” zei de broer tegen het zoontje, dat met zijn hoofd tegen het pak taartjes aanstiet.

Louise was nu zoo ver gekleed dat zij zich vertoon kon.

„Wat praat jij toch van heeren?” vroeg zij aan Aline die nog steeds dweilde en waarvan zij enkel de beenen kon zien.

Deze woorden werden begroet met jubelend geschater en van onder de tafel kwamen armen en hoofden te voorschijn.

Louise herkende beiden onmiddellijk en wierp een blik op den wekker. Het was net drie uur en om half vier moest zij op den hoek bij Richard zijn.

Lucien was intusschen op de been geraakt en zijn moeder om den hals gesprongen.

Deze kuste hem op beide wangen, op zijn voorhoofd en op zijn ooren, tot zijn kleine kop er van suisde, want zij hield veel van hem. De broer stond een paar stappen van hen af en hij hield het pak met taartjes achter zijn rug verborgen. Toen kreeg ook hij een zoen, naar Fransche gewoonte, en nu vertelde hij hoe alles zich had toegedragen. Van den kolonel had hij vier dagen verlof gekregen, waarvan er reeds

bijna twee om waren, zoodat hij Dinsdag-avond weer binnen moest zijn. Van morgen was hij opeens op het idee gekomen haar onverwacht een bezoek te brengen, en hij was Lucien in Rambouillet gaan halen, omdat die zoo gaarne met den trein reed. En daar waren zij nu. Hij lachte, gaf haar het pak met taartjes en bracht haar de groeten van het heele dorp.

„Je vergeet nog van dien onderofficier die je verlof heeft willen intrekken,” zei Lucien.

Louise luisterde zoo goed als zij kon en hield tevens het oog op den wekker. Zeventien minuten over drie. Nog dertien minuten. Als hij nu maar wat wilde wachten.

„Waartoe dienen al die pannen, Ma?” vroeg Lucien die nog nooit zooveel keukengerei bij elkaar had gezien.

„Om te koken, jochie,” zei Aline, want het betrof haar departement.

„Zij kunnen toch niet alle op dat ééne fornuis staan?”

„Neen, niet alle tegelijk.”

„Wat is er in die la?”

„Allerlei rommel. Vorken, messen, lepels.”

„En waartoe dient die kast?”

Grünewald kwam naar beneden en verliet het huis, een bewijs dat het tijd werd.

„Om nieuwsgierige jongens in op te sluiten,” zei Louise.

En tot haar broer: „hoe jammer dat je niet vooraf geschreven hebt dat je komen zoudt, dan hadden wij tenminste samen kunnen uitgaan.”

„Ben je dan niet vrij?”

„Neen, eigenlijk niet,” antwoordde zij, aan 't boordje van Lucien knutselend. „Ik heb tenminste aan een oude dame van 't pension beloofd dat ik een paar uurtjes met haar zou gaan wandelen. Zij komt bijna nooit de deur uit, de sukkel.”

„We hebben je nou toch gezien,” zei de broer.

„Hoe laat denk je weer naar Rambouillet te vertrekken?”

„Rond zeven uur.”

„Nou, kijk eens aan. 't Is nu pas drie. Je kan toch al dien tijd niet rondlopen. Neen, dat wil ik niet. Dan ga ik nog liever aan dat mensch zeggen... Maar weet je wat je doen kon? Ga met Lucien naar een bioscoop. Dat doe je immers gaarne vent?”

„Nou en of,” zei Lucien.

„Om den hoek is er een mooie, is 't niet Aline?”

„Avenue de Wagram,” zei Aline. „Er zijn er zelfs twee.”

„Wacht even.” En Louise ging naar hare kamer. Lucien trok zijn oom bij zijn mouw.

„Wel?”

„Maatje gaat centen halen.”

„Zwijg toch,” zei oom, een anderen kant uitkijkend.

Louise keerde spoedig terug en gaf haar broer drie frank aan zilver met nog een hoop pasmunt. Lucien kreeg een half franksken. De broer sloeg aan en zei „dank u, kapitein.”

Luid lachend deed Lucien hem na. Toen namen zij afscheid.

Louise drukte Lucien onstuimig aan het hart.

„Zoet zijn, jongen.”

En zich tot haar broer wendend:

„Omhels vader en moeder, hoor. En Jeanne en Mariette. En Pierre.”

Zij wierp een laatsten blik op haar zoontje.

„En zorg er voor dat morgen het haar van Lucien geknipt wordt. En niet met *zijn* half franksken, hoor!”

Beiden gingen heen en Louise keek hen door het keukenvenster na. Zij keerden zich nog viermaal om en de groote deed de kleine met de hand wuiven. Louise wuifde terug. Eindelijk waren zij den hoek om. Het was zeven minuten over half vier.

„Schiet op,” zei Aline, „of madame Gendron smeert 'm.”

Louise antwoordde niet. Zij zette gejaagd haren

hoed op, greep hare paraplu en snelde de straat uit naar de plaats waar Richard haar stond op te wachten. En toen zij hem ontwaarde, zoo van op een afstand, toen begreep zij dat er voor haar geen zoontje meer bestond, en geen vader en geen moeder, en geen dorp meer en geen verleden, maar dat zij een man bezat van vleesch en bloed, die kussen kon en koning was en die ginder te wachten stond, zoo maar op zijn twee beenen, met al den eenvoud van een gewoon sterveling.

XVII.

DE WRAAK.

Toen madame Gendron, nadat zij de feestzaal verlaten had, op hare kamer kwam, zag zij in 't donker sinaasappelen dansen. Slapen kon zij niet dien nacht, want de gedachte dat Brulot het op haar geld gemunt had en dat de stukken reeds opgemaakt waren, liet haar rust noch duur. Omstreeks half elf kwam Louise even naar boven om haar in bed te helpen. Maar de oude, die zij in haren stoel vond zitten, had haar aangekeken met zulk een hatelijken blik, dat zij maar weer gauw naar beneden was gegaan.

Den ganschen nacht bleef madame Gendron zitten waar zij zat, luisterend of zij ook het gerinkel van het geld niet hoorde. „Zij twisten over de verdeling,” dacht de oude, toen zij de stem van Colbert vernam die zong van „ayez pipitié d'elle.” Toen zij eindelijk indommelde, droomde zij van een reusachtigen sinaasappel die haar beet pakte en in zijn zak stopte, waar

het donker was en vreeselijk benauwd. In den zak was een klein gaatje en toen zij er door keek zag zij in de feestzaal al haar geld op tafel liggen. Het was een groote hoop goud, zilver, koper en bankbiljetten, waar de kostgangers omheen geschaard stonden. Op de tafel, naast den geldhoop, stond de notaris, die met een kolenschop ruw in den hoop stak en zoo het geld naar alle kanten uitdeelde. Bij den laatsten schep schrikte madame Gendron wakker, kwam overeind en sukkelde naar de feestzaal die daar verlaten lag in den vroegen morgen.

En toen Louise een poos later uit de keuken kwam, op weg naar Richard's kamer, zag zij de oude, die nog steeds op den drempel stond en star de kamer in keek.

Van af dat oogenblik zon madame Gendron op wraak. Na een week te hebben nagedacht, vatte zij het voornemen op 's nachts naar beneden te sluipen, en in de keuken de kraan der waterleiding open te draaien, in de hoop dat het heele gezelschap zoodoende verdrinken zou.

Dit eerste plan werd echter verdrongen door een tweede, dat het vernielen van een reusachtige pendule ten doel had, welke madame Brulot bij haar huwelijk ten geschenke had gekregen, en die in de feestzaal op den schoorsteenmantel stond. De coupes waren reeds

lang gebroken, maar het middenstuk had al dien tijd aan verhuizingen en schoonmaaksters weerstand geboden, en zag er nog uit als den eersten dag, schitterend van klatergoud. Het omvatte de eigenlijke klok en de decoratie. De klok had een zwarte wijzerplaat, doch er was verder niet veel bijzonders aan. De decoratie daarentegen vormde een ingewikkeld complex. Het leidmotief bestond uit wijngaardloof en druiventrossen. Rechts van de klok stond een herder en links de herderin die beiden een staf droegen en elkaar over de klok heen de hand reikten; en boven dat handenpaar zweefde een duif met een brief in den bek. Er zaten verder nog een massa versierselen aan die minder duidelijk te onderscheiden waren, maar toch alle een symbolische beteekenis hadden. Madame Gendron nu, had het voornemen opgevat deze pendule, compleet met glazen stolp, van den schoorsteenmantel te trekken en op den vloer der kamer eenvoudig aan scherven te laten vallen. Aan de uitvoering van dit nieuwe plan waren echter talrijke bezwaren verbonden. Ten eerste zag het ding, zooals het daar stond in al zijn roerloosheid, er zoo verschrikkelijk zwaar uit dat de oude er aan twijfelde of zij het wel alleen van zijn plaats zou kunnen krijgen. Verder bedacht zij wijselijk — zoo nu en dan was er verbazend veel logica in haar gedachten-

gang —, dat de slag op den vloer het heele huis zou doen dreunen, dat meisjes en kostgangers naar de feestzaal zouden snellen en dat men haar zou vatten, schuldig bevinden en ten slotte alles laten betalen.

Omstreeks dien tijd gebeurde het dat Chico op zekeren dag bijzonder zoet was geweest, zoodat hij na het diner onder de koffie een extra suikertje kreeg. Zooals altijd zat hij op den schouder van madame Brulot, die van een klontje suiker kleine brokjes beet, welke Chico, zonder zijn handen te gebruiken, met zijn lippen tusschen hare tanden uit moest halen. Madame Brulot sloot daarbij telkens de oogen en noemde hem met de zoetste namen, die een moeder voor haar kind bedenken kan, zooals:

„Mon trésor”
 „Mon chéri”
 „Mon petit fils”
 „Mon Chico”
 „Ma Chicotte”
 „Mon petit rat”
 „Le fils à sa mémère”
 „Ma petite frimousse”
 „Ma grosse bête”
 „Barberousse”
 „Moustache Polka”
 „Queue en l’air”
 „Mon petit cœur”

„Ouistiti sapristi”
enz. enz.

Zij maakte ook gebruik van gelegheidsnamen, zooals „Clémenceau” wanneer Chico bijzonder knap was geweest en „Soleiland” als hij zich onzedelijk gedroeg. De aap antwoordde „tsjiej tsjiej” wanneer het kauwen hem een oogenblik verpoozing liet, en het gerucht dat beiden maakten klonk als het roekedekoe van een paar tortelduiven.

Madame Gendron had het gezien, gehoord en begrepen en Chico was veroordeeld.

Vier volle dagen wachtte de oude op een gunstige gelegenheid om de straf te voltrekken. Eindelijk, op zekeren namiddag, was mevrouw naar het armbestuur en mijnheer naar zijn adviseerend advocaat, en den aap hadden zij thuis gelaten omdat het buiten te koud voor hem was. Wanneer Brulot en zijn vrouw beiden de Villa verlieten zonder Chico mede te nemen, dan werd deze met zijn halsketting aan een der pooten van de sofa gebonden, waarop Brizard gestorven was. Men maakte hem zóó vast dat de vrije lengte van den ketting hem toeliet naar hartelust de sofa op en af te springen, zonder dat hij echter ver genoeg geraken kon om gevaar te loopen bij 't uitoefenen zijner akrobatenkunst in 't open vuur te belanden. Want als de temperatuur ook maar een

klein beetje te wenschen overliet, dan moest er in de feestzaal gestookt worden om Chico voor kou vatten en doodgaan te behoeden. Ja, tegen koude was hij niet bestand, hoe taai hij overigens ook was. Die deed hem rillen dat men er wee van werd, en zijn kop tusschen de schouders trekken als een oude kapucijn. Maar zelfs wanneer er niet gestookt werd, kon men het beest in de kamer niet in vrijheid laten, want Chico brak het glaswerk en de bibelots die op de buffetten stonden, en als hij de kans schoon zag sprong hij den tuin in en klauterde in de boomen. Niet zoodra zat hij tusschen de takken in het groen of het beetje beschaving dat hij onder leiding van madame Brulot had opgepikt, liet hem in den steek en hij werd weer een echte aap uit de oerwouden. Chico schommelde dan vervaarlijk aan zijn langen staart en liet zijn armen zwieren zooals juffrouwen doen, die in het cirkus aan trapezen werken. Van den eenen boom bereikte hij den anderen zonder op den grond te komen en geen levende ziel kon hem goedschiks weer naar beneden en onder de menschen in de feestzaal krijgen. Er werd dan onder leiding van mevrouw Brulot een klopjacht gehouden waarbij lasso, stoelen, ladders en een raagbol te pas kwamen en waaraan, behalve mijnheer en mevrouw, de twee dienstmeisjes en enkele galante

heeren deel namen. Soms had men geluk, maar dikwijls ook duurde het uren lang vóór iemand de ketting te pakken kreeg, die een paar meter onder den aap uit hing en zijn bewegingen belemmerde. Eens hadden mijnheer en madame Brulot de jacht om half één 's nachts als hopeloos opgegeven en Chico had toen in de boomen geslapen. Het was gelukkig een zwoele nacht tusschen twee snikheete Julidagen, anders had hij het met den dood bekocht. Nu was hij er met een longontsteking afgekomen waarvan hij slechts langzaam herstelde. En daarom werd Chico aan de sofa vastgemaakt en daarom ook werd in de feestzaal nog gestookt, wanneer de menschen reeds lang geen vuur meer behoefden.

Madame Gendron had de deur harer kamer op een kier gezet, en zij had duidelijk gehoord hoe eerst mevrouw en toen mijnheer Brulot waren heengegaan. Van de kostgangers had zij niets te vreezen, want zoo suf was de oude niet of zij wist toch wel dat die allen waren gaan werken of wandelen, al naar gelang van hunne positie in de samenleving. Maar van den kant der meisjes dreigde wel eenig gevaar, want die konden binnenkomen om naar het vuur te kijken of in laden te snuffelen. Ook konden mijnheer en mevrouw Brulot elk oogenblik terugkeeren en dan was de kans verkeken. Het zaakje

moest dus vlug en kordaat worden opgeknapt.

De oude ging zachtjes de trap af en trad de feestzaal binnen waarvan zij de deur achter zich dichtduwde. Ja, daar zat hij, op de sofa. Hij was bezig met twee zijner handen de haren van zijn staart aandachtig te onderzoeken. Toen hij de deur hoorde piepen keek hij op en beider blikken ontmoetten elkander. Als op bevel staakte Chico zijn zoeken en bleef roerloos zitten, de handen nog aan den staart. Ook de oude stond een oogenblik stil, bedenkend dat het nog tijd was om alles ongedaan te laten. Toen zag zij echter in gedachte Brulot en de vier sinaasappelen terug en zij trad besloten op den aap toe. Deze scheen te beseffen dat er hem iets boven het hoofd hing, want bij den eersten stap dien de oude in zijne richting deed, stiet hij een luid gepiep uit, sprong van de leuning op den grond en kroop onder de sofa zoo ver zijn ketting reikte. Madame Gendron liep om de tafel heen, hurkte neer, maakte de ketting los en trok den aap, die als een bezetene te keer ging, onder de sofa uit. Toen Chico zag dat zijn voorgevoel hem niet bedrogen had en dat het ernst was, hield hij op met piepen maar sprong op de hand toe die den ketting omkneld hield en sloeg met zijn miniatuurtandjes bliksemsnel vier kleine wondjes in den duim. Vóór hij echter den vijfden

beet had toegebracht, had de tweede hand van madame Gendron hem van achter beetgepakt. Hare groote, knokkelige vingers klemden hem de keel toe en drukten hem de armen tegen het lijf. Chico kneep de oogen vervaarlijk dicht en met zijn onderste pooten, die vrij hingen, trachtte hij nog te krabben. Maar het was met hem gedaan. Met één zwaai van haren arm slingerde de oude hem in het vuur. Moustache Polka, le Fils à sa Mémère stiet een kreet uit, één enkele maar, en stak de handen boven het hoofd met een rekkend gebaar, zooals verdoemden in de hel naar Onzen Lieven Heer doen, op oude schilderijen. Hij sprong op, met zijn achterpooten steun vindend op de gloeiende kolen, maar de vlammen benamen hem het uitzicht en de pijn doofde in hem het instinct der richting. Hij wipte den verkeerden kant uit, kwam tegen den muur terecht en viel terug op de kolen waar hij liggen bleef. In de feestzaal kwam een lucht van verzengd haar.

Een half uur later zweefde madame Brulot wiegelend de feestzaal binnen en terwijl zij, met de armen boven het hoofd, de spelden uit haren hoed trok, klonk haar streelend geroep „Où est-il? Ouis-ti-ti-ti-ti. Il aura du su-su-su-sucre.” En zij keek met opzet zijnen kant niet uit, om hem te plagen. Toen de hoed op tafel gedeponeed was en Chico

niet terugriep, wierp zij een blik op de sofa en door de feestzaal en ging naar de keuken.

„Is Chico met mijnheer mee?”

Louise bedacht zich, keek Aline aan en beiden schudden ontkennend het hoofd.

„Natuurlijk niet,” zei mevrouw. „Het is ook veel te koud. Maar waar is hij dan?”

„Hij moet in de feestzaal zitten,” beweerde Aline die zich nu opeens herinnerde den aap een half uurtje te voren te hebben hooren piepen. Dat was de doods-kreet van Chico geweest, maar Aline had gedacht dat hij voor zijn plezier float, zooals hij wel meer deed.

Madame Brulot begreep er niets van, want zij had de deur der feestzaal gesloten gevonden. Voor meerdere zekerheid ging zij nu tóch nog eens kijken, noemde Chico met zijn zoetste naampjes en zinspeelde nogmaals op de suiker, die hij krijgen zou als hij zich vertoonen wilde.

Bij den schoorsteen viel haar blik op den ketting die uit het vuur hing.

Madame Brulot bleef een oogenblik staan met een naar gevoel in de maag en een siddering in de beenen. Toen rukte zij den ketting, die hare hand verzengde, uit het vuur. Het andere eind zag wit gloeiend en de schok vermengde de asch van Chico met die van de brandstof.

Nu madame Brulot begreep wat er met haar lieveling gebeurd was, sloeg zij aan 't gillen.

Louise en Aline kwamen toesnellen en vonden haar bij den haard staan, met den halsketting in de hand.

„Hij is dood,” snikte mevrouw.

„Wie?” vroeg Aline, met nog een sprankel hoop dat het misschien mijnheer Brulot was, die bedoeld werd.

„Wie? Wie?” stiet mevrouw uit. „Durf je nog vragen wie? Verbrand is hij. Lieve Heer, levend verbrand!”

„Mais madame,” waagde Aline nog.

„Ah! laissez-moi!” verzocht mevrouw Brulot met een troosteloos gebaar. Hare smart dwong ontzag af en de meisjes lieten haar alleen.

„En dat ik hem niet eens kan laten opzetten,” snikte zij.

Naarmate de kostgangers thuis kwamen werden zij door mevrouw van Chico's tragischen dood in kennis gesteld, en het verveelde haar niet telkens en telkens weer hetzelfde verhaal opnieuw te beginnen. En om hare woorden aanschouwelijker te maken, legde zij den ketting weer in het vuur en kwam de kamer binnen, alles zooals het in werkelijkheid gebeurd was.

Allen voelden met haar mede en ieder had een troostend woord voor haar leed.

Mejuffrouw de Kerros overtuigde haar dat de onmogelijkheid van het opzetten veeleer een zegen was dan een straf. Hare moeder had eens een angorakat laten opzetten, waarvan zij vreeselijk veel gehouden had. Een spierwitte, met zóó'n staart. Maar reeds na een week had zij het opgevulde beest in den tuin begraven, omdat het beeld van die roerlooze kat met die glazen oogen, haar dag en nacht vervolgde.

„Ja juffrouw,” zuchtte madame Brulot, „het is eigenlijk waar. Een kind wordt ook niet opgezet.” Zij richtte anders slechts hoogst zelden het woord tot mejuffrouw, want zoodra het wat drukker werd op de Villa, wilde madame Brulot haar verzoeken elders haar intrek te nemen, omdat zij zoo'n onappetijtelijken indruk aan tafel maakte. En opdat het minder hard zou zijn, hield madame Brulot zich met haar op een afstand en trachtte haar reeds nu door stilzwijgendheid voor te bereiden.

Tot den notaris die den aap alleen bij het vuur had gelaten, wat nochtans sedert jaar en dag gedaan werd, en die dus voor het gebeurde verantwoordelijk was, verwaardigde madame Brulot zich niet het woord te richten, toen hij binnen kwam met een gezicht alsof hij zijn proces gewonnen had. Madame

Dumoulin, die medelijden met hem kreeg, bracht hem met een paar stille woorden en een handdruk op de hoogte.

En Brulot, die ten volle beseftte wat hij misdaan had, hield zich ontsteld achteraf, hoe zwaar het zwijgen hem ook viel.

Dien avond putte men zich aan tafel uit in duizenderlei gissingen omtrent de juiste toedracht van het drama, en men kwam tot de slotsom dat de aap door een of ander toeval in het vuur geraakt was en zóó den dood had gevonden.

„Ja,” zinspeelde madame Brulot, „wanneer groote menschen suf worden en handelen als ontoerekenbare kinderen, dan is het maar raadzaam geen dieren te houden.”

Oud en jong voelde dien steek onder water en aller oogen vestigden zich op den notaris, die deed alsof hij gemorst had en aandachtig zijn vest afveegde. Maar raak was het, want Brulot zijn puntbaard krulde van verbeten ergernis.

„Ziet u, mijn vriend, dat komt ervan,” zei madame Gendron en al het genot dat de wraak schenken kan lag in hare woorden opgesloten.

XVIII.

MADAME CHARLES.

Het was een naar geval en Louise tobde en dacht zonder verpoozing om uitkomst te vinden. Zij had toch zóó goed opgepast. Zij liep in zichzelf te spreken en van 's morgens vroeg tot 's avonds laat bekeek zij zich in den spiegel, nu eens van voor en dan weer van ter zijde, om te zien of het reeds merkbaar werd. En al viel er nog niets van te merken, toch verbeelde zij zich dat iedereen het zag en dat de menschen erover spraken. Gesteven boezelaars droeg zij niet meer, omdat zij vond dat die het nog erger maakten en haar corset sloot zij zoo vast, dat zij bijna niet eten kon en het soms naar beneden moest duwen om beter adem te kunnen scheppen. Op straat keek zij al de vrouwen aan die zij ontmoette en nu pas zag zij hoe vreeselijk veel er zwanger liepen.

Louise had er geen oogenblik over gedacht haren toestand aan Richard te openbaren, want zij was een

echt kind van haar volk en schaamde zich te bekenen, hoe onbeholpen zij zich als minnares gedragen had. Ook vreesde zij hem tot last te zullen worden indien zij hem kommer bracht door klagen en gezanik. Zij hadden het nu eenmaal met elkander aangelegd en indien zij getroffen werd, aan den lijve of in de ziel, dan moest zij maar zien hoe zij hare wonden eigenhandig geheeld kreeg. Dat wist Louise maar al te goed. Maar toch merkte Richard wel dat er iets niet in den haak was, want hij had haar reeds een paar maal gevraagd of zij aan hoofdpijn leed.

In den beginne was Louise van plan geweest te laten komen wat komen wilde. Maar toen had zij zichzelf in een droom gezien zooals zij worden zou, haar dorp binnenkomend waar zij werd opgewacht door hare ouders en door Lucien, die lachen moest om hare zwaarlijvigheid. Ook dacht zij terug aan het meisje met het kind, dat op hunne bank was komen zitten.

Op een avond, toen mevrouw haar een opmerking had gemaakt en Richard naar de Deutsche Club was, had zij lust gevoeld om zich te gaan verdrinken. Zij had reeds een afscheidsbrief geschreven, zooals wijlen Brizard, doch op 't laatste oogenblik had zij er toch maar van afgezien.

Sedert Louise haar dorp verlaten had en vooral

sedert hare nadere kennismaking met Grünewald, ging zij nog slechts zelden naar de kerk. Nu echter was zij opnieuw aan Onze Lieve Vrouw gaan denken en op een Zondag-morgen was zij naar de kapel op den hoek geloopt en had daar drie gewijde kaarsen gekocht. Het was alleen vervelend dat zij met Aline op eene kamer sliep. Toch had zij drie avonden achter elkaar telkens een der kaarsen aangestoken en Jezus, Maria en den Heiligen Lodewijk, haren patroon, om hulp gebeden. En toen Aline haar vroeg of zij mal was, vertelde zij iets van Lucien die met roodvonk lag. Maar al haar bidden baatte niet, dat voelde zij wel, want den ganschen dag had zij honger.

Nu Jezus en zijn moeder haar in den steek lieten, begon zij aan een juffrouw te denken. Zij had er echter een heiligen afschrik van en daarom wilde zij toch eerst eens een drankje probeeren. Maar omdat zij er het fijne niet van wist riep zij, ten einde raad, Aline ter hulp, die veel ondervinding had. Veertien dagen lang duurde het vóór zij den moed vond om er over te spreken. Al dien tijd toonde Louise zich bijzonder lief en hulpvaardig. Zij hielp Aline bij 't schoonmaken van de keuken en gaf haar in alles gelijk. Eindelijk, op een avond, terwijl Aline bij 't fornuis stond en haar den rug toekeerde, vroeg Louise

of zij geen remedie kende. Het was voor een vriendin.

Aline antwoordde dat de vriendin niet opging, dat Louise haar waarachtig wel mocht vertrouwen en dat zij in de buurt een apotheker wist wonen die een uitstekend middel verkocht. Men moest maar zeggen dat het voor maagpijn was. Het kostte drie frank en dan had men genoeg om tweemaal in te nemen. Zij vroeg ook of het van „den Duitscher” was.

Nog dienzelfden avond ging Louise op weg om het te halen. Zij bleef aan den overkant der straat op een stoep staan wachten tot er geen enkele klant meer in den winkel was. Maar toen zag zij weer een jongen, zeker een zoontje van den apotheker, die, tusschen de twee toonbanken in, diablo stond te spelen. Eindelijk kwam er een man buiten die de apotheker zelf moest zijn, of een bediende, want hij was blootshoofds. Hij hield de hand voor de oogen tot bescherming tegen het gaslicht en keek op de stadsklok die aan den overkant der straat hing. Toen ging hij de luiken halen en begon den winkel te sluiten.

Louise trad te voorschijn, trok den shawl dien zij had omgeslagen goed dicht en ging den winkel binnen.

„Mejuffrouw?”

En de man zette een langen staaf in den hoek, die dienen moest om de luiken tegen de winkelruit te bevestigen.

„Mijnheer, men heeft mij gezegd dat u zoo'n goed middel tegen maagpijn verkoopt.”

Zonder te kijken deed de man een greep onder de toonbank en reikte haar een pakje toe.

„Drie frank. Een beetje koel van avond, niet waar?”

Louise, die het geld gereed hield, betaalde en vertrok. Om den hoek maakte zij het pakje open. Het bevatte gedroogde dennenaalden of althans iets dat er net zoo uitzag.

Met de helft van den inhoud zette Aline thee die den ganschen nacht trekken moest. 's Morgens zou Louise het brouwsel nuchter innemen en zij mocht niet eten vóór 's middags. En indien alles twee dagen later niet in orde was, dan moest zij met de andere helft nog maar eens opnieuw beginnen.

En zoo geschiedde het. Louise deed er veel suiker bij om het scherpe van den smaak te verzachten en Aline, met de handen op de heupen, volgde belangstellend het heele toedieningsproces.

Het drankje had niet meer uitwerking dan het bidden en nu zat er niets anders meer op dan naar een juffrouw te gaan. Aline wist er in de buurt een vijftal wonen, maar aangezien Louise tóch geen preferentie had, moest zij maar naar madame Charles gaan, Boulevard Pereire, want van haar werd veel goeds verteld. Voor zoover Aline wist was de prijs overal

vijf en twintig frank tot drie maanden en vijftig frank voor meer gevorderde gevallen. Louise moest zeggen dat zij door haar gezonden was, want Aline kreeg van madame Charles twintig percent commissie op al de dames die zij aanbracht. Dat maakte in dit geval wel is waar slechts vijf frank uit, maar het was toch te veel om weg te gooien. Aline wilde echter aan hare vriendin niets verdienen en zij zou het geld weer aan Louise geven. Madame Charles was elken dag te spreken van twee tot vier en 's avonds na achten. Men moest vooruit betalen.

Louise zag er vreeselijk tegen op en legde de innerlijke belofte af, de vijf frank van Aline – indien alles gezegend afliep – te zullen offeren ten bate der Missie voor het vrijkopen van Chineesche kindertjes, die anders door hunne moeders tot voedsel aan de varkens worden voorgeworpen.

Zij besloot tot Zondag te wachten, want zij wilde eerst nog een paar prettige dagen met Richard beleven, nu het toch geen kwaad meer kon.

Toen het donker was ging zij er heen, omdat zij het overdag nog vervelender vond.

Zij was bedroefd.

Het huis zag er gewoon uit, zooals de heele buurt, maar toch maakte het op haar een zeer ongunstigen indruk en zij hoopte van harte dat zij madame Char-

les niet thuisvinden zou. Naamplaatjes waren er in de gang niet te zien, zoodat Louise bij den portier aanklopte. De man zat te eten.

„Madame Charles als 't u belieft?”

„Vijfde verdieping, derde deur aan de rechterhand,” riep de man, zonder van zijn aardappelen op te kijken.

Tusschen de vierde en de vijfde verdieping ontmoette zij een jonge vrouw die er niet wel uitzag en voorzichtig de trap afkwam.

Louise dacht „die komt er vandaan” en zij sprak „passez madame,” zich tegen den muur aandrukkend om haar door te laten. De onbekende ging zwijgend langs haar heen en verdween naar beneden.

Bij de derde deur rechts stond zij nog in twijfel. Zij keek door het sleutelgat doch kon niets onderscheiden. Opeens hoorde zij dat er binnen iemand op de deur toetrad. Om geen mal figuur te maken belde zij gauw en werd dadelijk opengedaan door een aardig meisje van een jaar of twintig, dat gereed stond om uit te gaan.

„Madame Charles?”

„Oui, madame. Wil u even binnenkomen?”

Daarop riep het meisje „moeder er is volk” en liet haar alleen.

Louise bevond zich in een kaal vertrek dat als wachtkamer was ingericht. In 't midden stond een tafel met

een lang kleed, waarop een roodfluweelen album lag. Aan den muur hingen twee geteekende portretten in vergulde lijst, een man en een vrouw. Tusschen die twee in hing een crucifix dat eveneens verguld was.

De deur van een aangrenzende kamer werd opgeduwd, zeker om te voorkomen dat zij nog heen zou gaan, en Louise ontwaarde de vrouw van het portret die met opgestroopte mouwen bezig was hare handen te wasschen. Er hing een lucht van créoline.

„Ik kom dadelijk bij u,” stelde de vrouw haar gerust.

Een oogenblik later kwam zij binnen, hare handen afdrogend aan haar voorschoot.

Zij was mager, maar had een innemend gezicht dat getuigde van goedhartigheid.

De gecompliceerde inleiding welke Louise onder 't wachten nog eens had opgezegd, bleek geheel overbodig te zijn, want madame Charles keek dadelijk naar haren buik.

„Gaat u even zitten, mejuffrouw. En zeg mij nu maar eens hoe lang het reeds is.”

„Twee maanden,” zei Louise.

„En hebt u al iets geprobeerd?”

Louise vertelde van het drankje.

„Zeker van dien apotheker uit de rue de Longchamp?”

Zij durfde niet te liegen en antwoordde bevestigend.

„Kind, kind!” zei madame Charles vriendelijk verwijtend, „begin dáár toch nooit weer mee. Alles kwakzalverij. Goed om uzelf levenslang ongelukkig te maken. Zet uw hoed af en kom u maar even in de keuken. Het kost vijf en twintig frank en het is een gebruik in ons vak dat steeds vooraf betaald wordt. Ik vertrouw u nochtans ten volle, want ik zie gauw genoeg met wie ik te doen heb, maar dat is nu eenmaal zoo de gewoonte.”

Louise betaalde, keek even in den spiegel en volgde madame Charles in de keuken die tevens als operatiezaal dienst deed.

„Ik ben gezonden door mejuffrouw Aline van de Villa des Roses,” zei Louise, „en zij heeft mij verzocht het u te zeggen.”

„Wel wel. En hoe maakt zij het? Is zij nog altijd tevreden in hare betrekking? Een goede ziel, die juffrouw Aline.”

Madame Charles nam een handvol groene zeep, deed water in een bakje en begon zeepsop te maken. Onderwijl gaf zij Louise technische ophelderingen omtrent de voordeelen en de grootere securiteit der zeepsopmethode, de eenige welke zij toepaste. Van de chirurgische methode, en van de wijven die haar

toegedaan waren, had zij een afschuw. Wat zij deed was de eenige goede manier en al het overige was gevaarlijk. En zij beklagde de sukkels die zoo maar bij de eerste de beste feeks terecht kwamen. Trouwens, waarom vond de zeepsopmethode zoo weinig aanhangers? Heel eenvoudig, omdat men met zeepsop nooit zeker was reeds dadelijk succes te hebben en dikwijls twee, drie, ja tot vijf en zesmaal toe opnieuw moest beginnen. En dat vonden die wijven te veel gevergd voor vijf en twintig frank, dat was de heele kwestie. Leeken gaven zich daar geen reken-schap van, maar zij was bijna twintig jaar in 't vak en wist ervan mee te praten.

Toen alles afgeloopen was deed madame Charles haar uitgeleide tot aan de deur. Indien zij nu over drie dagen geen nieuws had, dan moest zij terugkomen. En mocht zij soms zelf niet thuis zijn, dan zou Louise geholpen worden door hare dochter, die reeds verbazend knap was voor een meisje van pas negentien. Ook op haar kon Louise zich ten volle verlaten. Ten slotte verzocht zij haar Aline te groeten en te bedanken. En indien ooit familieleden of kennissen van haar in nood waren, dan moest zij ze maar zenden en zij zou dezelfde commissie krijgen als Aline.

„Eh bien?” vroeg Aline.

„Eh bien, je ne sais pas encore,” zei Louise.

Nog viermaal moest zij naar madame Charles toe en telkens vond Louise haar iets minder vriendelijk wanneer zij vroeg „nou nóg niks?” Het speet haar nu dat zij het volle bedrag vooraf betaald had, in plaats van bijvoorbeeld de helft.

God zij dank, na het vijfde bezoek kon zij eindelijk te bed gaan liggen.

XIX.

MRS. WIMHURST.

Er was in de laatste dagen heel wat voorgevallen op de Villa.

In de eerste plaats had de post een doodsbericht gebracht dat als drukwerk ongelezen onder den voet geraakt was. Toen madame Brulot het na een paar dagen toevallig in handen kreeg, bij 't zoeken naar een stuk papier om 't waschgoed op te noteeren, bleek er uit dat de heer Maurice Victorien Dupuis, na een langdurige en pijnlijke ziekte, in den ouderdom van vier en zeventig jaar en zes maanden in den Heer ontslapen was. Maurice Dupuis was de eigenaar van de Villa des Roses.

„Zeg, heb je dat gezien?” vroeg madame Brulot aan haren man.

„Tiens tiens,” zei Brulot. „De oude Dupuis is dood. Een mooie ouderdom.”

Madame Brulot schreef nog gauw een briefje van

deelneming aan de familie, waarop zij spoedig het bezoek ontving van den heer Bernard, rentmeester van wijlen den heer Dupuis, die om de drie maanden het geld der huishuur in ontvangst kwam nemen. Hij had gehoopt dat de kinderen Dupuis alles bij het oude zouden laten en dat zij voort zouden gaan hem het vertrouwen te schenken dat de oude heer zoo veel jaren in hem had gesteld. En dat zouden zij ook wel gedaan hebben, want zij hadden paardje gereden op zijn knie, maar de jongste zoon die met spelen en brassen schulden maakte, wilde geen oogenblik langer in den boedel blijven en nu stond men op het punt de Villa uit de hand te verkoopen aan een bouwmaatschappij. En die zou de oude woning ongetwijfeld sloopen en in de plaats ervan een „maison de rapport” optrekken. Speculeeren was het, anders niets. De bouwmaatschappij in kwestie begreep maar al te goed dat vroeger of later de Avenue Carnot zou doorgetrokken worden en aangezien de smalle rue d'Armaillé in 't verlengde der breedere Avenue lag, moest over eenigen tijd de heele straat beslist onteigend worden. En of zoo'n onteigening een goed zaakje was voor de grondbezitters? Nee maar. Indien zij het huis behielden dan bracht het hun drie maal zooveel op vóór men tien jaar verder was. Hij had de heele zaak uiteengezet, maar met dien razen-

den gek van een Georges viel niet te redeneeren. Die snuiter had hem, Bernard, zelfs toegevoegd dat hij zijn bek moest houden of dat hij anders al dadelijk gaan kon. Wat natuurlijk zeggen wilde dat het in elk geval niet lang met hem meer duren zou, ook al *hield* hij zijn mond. En dáárvoor was hij nu grijs geworden in dienst der familie Dupuis.

Het gebeurde alles werkelijk zooals de heer Bernard verteld had, en reeds veertien dagen later wist madame Brulot dat de Villa des Roses over een jaar ontruimd moest zijn.

Het was een zware financieele tegenslag, want zeker was het dat er in deze buurt geen huis meer te huur was voor den spotprijs dien zij aan wijlen den heer Dupuis betaald had. Verder was het de vraag of hare kostgangers wel met haar mee zouden trekken, want die menschen doen dikwijls zoo gek en men kan zoo weinig staat op hen maken. Maar het ergste van al was dat niemand haar nieuw adres kennen zou, terwijl zich in de oude Villa des Roses steeds weer nieuwe kostgangers aanboden, ook wanneer madame Brulot niet in kranten adverteerde noch zich op eenige andere wijze uitsloofde om klanten te lokken. Er kwamen er dan wel niet te veel, maar er bleven er toch komen, van heinde en verre en uit eigen beweging. En wanneer madame Brulot al eens vroeg hoe

men aan haar adres gekomen was, dan noemde men dikwijls namen van personen die zij van haar noch pluim kende. Zoo was Aasgaard van Christiania naar Parijs gekomen met een strookje papier op zak, waarop duidelijk te lezen stond: „Villa des Roses, rue d'Armaillé”. Men had hem in de straat ontmoet terwijl hij liep te zoeken met het papier in de hand. Om trent de herkomst van het document kon hij slechts vage aanwijzingen geven en voor zoo ver uit zijn woorden af te leiden was, moest er een oom bij te pas komen en nog een paar andere personen. En dergelijke verdoken aanknoopingspunten had de oude Villa niet alleen met het hooge Noorden, maar ook met de meeste andere landen, zelfs met Peru en de Staten van het Balkan Schiereiland. Het spreekt vanzelf dat die cliëntele den prijs van het „fonds de commerce” had verhoogd, toen madame Brulot de Villa had overgenomen.

En dat alles ging nu verloren en zij kon weer van voren af aan beginnen als toen zij, zestien jaar geleden, met den ouden notaris op sleeptouw naar Parijs gekomen was.

Marie en hare moeder hadden na het feest van madame Dumoulin nog een week op de Villa verbleven en Louise had haar al dien tijd, met toestemming van madame Brulot, een deel van het eten ge-

bracht dat in de feestzaal overschoot en naar de keuken terugkwam. De twee vrouwen dorsten zich de eerste dagen niet te vertoonen en terwijl Marie in de stad naar een betrekking zocht, hield de moeder zich in de kamer schuil. Zij kwam slechts te voorschijn om het voedsel binnen te halen, dat Louise op discrete wijze voor de kamerdeur op den grond plaatste en verder om naar de W.C. te sluipen in de stille morgenuren of 's avonds laat als allen sliepen. En wanneer zij op een ongeschikt oogenblik zich verwijderen moest, dan wachtte zij soms uren lang, tot zij eindelijk de kans schoon zag om ongemerkt de gelegenheid der dienstmeisjes te bereiken.

Marie had zich reeds aangeboden als kantoorjongen, als coiffeuse de dames, als pédicure, als figurante, als gezelschapsjuffrouw en als model bij een fotograaf. Voor al die betrekkingen was zij echter of te oud, of te onhandig, of te weinig geleerd of te dik, al naar gelang van het vak. Ook ontbrak het haar geheel aan getuigschriften.

Eens had zij gemeend Martin te ontmoeten, maar hij was het niet geweest.

Eindelijk, na een week, toen de moeder zich weer in de gang begon te wagen en beiden voor het eerst sedert het vertrek van Martin, weer tot 's middags geslapen hadden, liet madame Brulot door Louise

zeggen dat de kamer verhuurd was en dat zij 's anderendaags, vóór het diner, de Villa moesten verlaten. Ja, het kon toch niet *blijven* duren. Op verzoek van juffrouw de Kerros zong Colbert bij het middagmaal een liedje en deed een collecte die elf frank twintig opbracht.

Zoo gingen zij heen. Marie droeg een gevulde hoedendoos en een bontje over den arm, de moeder een groot pak. Den koffer lieten zij achter omdat die niet kosteloos vervoerd kon worden.

Kort na Marie en hare moeder was ook de jongste der drie Hongaarsche dametjes vertrokken om bij een oom haar intrek te nemen. Zij droeg nu prachtige toiletten en sjouwde een schoothondje met zich mee. Drie of viermaal in de week kwam zij 's namiddags aan de Villa hare zusters per auto afhalen en die mochten dan mede uit rijden gaan.

Het wilde dus sedert eenigen tijd maar niet vlotten en madame Brulot was mistroostig. Eerst de vlucht van Martin, toen de tragische dood van Chico, toen het bericht dat zij verhuizen moest en eindelijk het vertrek der jonge Hongaarsche, die wel zorgen zou dat hare twee zusters nu óók spoedig aan een oom kwamen. En tegenover dat alles viel sedert vier maanden geen andere aanwinst te boeken dan die van Mrs. Wimhurst met zoontje en kindermeid. Een

bagatel, want reeds na twee dagen hadden zij de Villa weder verlaten. Later, toen hare nieuwe zaak was opgezet, vertelde madame Brulot nog gaarne hoe zij aan het drietal gekomen was. Zij had namelijk in de krant een advertentie gelezen die uitging van een Amerikaanse dame, welke ter kennis bracht van wie het weten wilde, dat zij van plan was met haar tweejarig zoontje en een kindermeid zes maanden in Parijs te komen doorbrengen en dat zij kamers zocht in een „net” familiepension. Madame Brulot die in de verste verte niet vermoedde dat hare Villa den vereischten graad van netheid niet ten volle bezat, verzocht Grünewald, van wien verteld werd dat hij Engelsch kende, een brief te schrijven aan het Londensch adres dat opgegeven werd. Grünewald stelde dus, met de hulp van een echten Engelschman die op zijn kantoor werkte, een pracht van een brief op, die met liefde werd dichtgemaakt en op de post gedaan en een paar dagen later kwam er een telegram: „Arriving to-night ten o'clock, prepare rooms, Wimhurst”. Van louter blijdschap gaf madame Brulot den jongen een dubbele fooi en zij verzocht Grünewald dien avond thuis te blijven om als tolk op te treden.

Zoo werd dus mevrouw Wimhurst in de feestzaal opgewacht door Richard, door mevrouw Bru-

lot en door den heer Brulot die zijn zwarte muts op had en een jas droeg waarop nog haar van Chico zat.

Om half elf hield voor de deur een rijtuig stil en de Amerikaansche trad binnen. De jonge Wimhurst sliep en werd door de meid gedragen.

Mama Wimhurst was een slanke verschijning en voor zoo ver men in de slecht verlichte gang onderscheiden kon, droeg zij een keurig reispak. Richard schatte haar op acht en twintig.

Toen zij over den drempel stapte scheen zij een oogenblik te aarzelen of zij wel verder gaan zou. Zij nam haar face à main en bekeek beurtelings mijnheer Brulot, madame Brulot en de muren der vestibule. Maar vooral de oude notaris scheen haar te interesseeren.

„Villa des Roses?” vroeg zij.

„Tot uw dienst, mevrouw,” zei Brulot, ja knikkend en tevens een joviaal gebaar makend dat beteekenen moest „u bent hier als kind in huis.”

Grünewald hielp de koffers van het rijtuig nemen.

Madame Brulot stak een kaars op en geleidde mevrouw Wimhurst naar hare kamer, langs dezelfde oude draaitrap die betreden werd door madame Gendron, door mejuffrouw de Kerros en door den heer Knidelius.

Naar gelang men vorderde scheen de verbazing der Amerikaansche te stijgen. Boven gekomen plaatste madame Brulot de kaars op de waschtafel, duwde op het bed zóó dat de veerkrachtigheid van de springmatras op het voordeeligst uitkwam en sloeg de dekens open om te toonen dat de lakens blank waren en dat er niemand in geslapen had. In de aangrenzende kamer klonk de schorre stem van mejuffrouw de Kerros, die blijkbaar goed gehumeurd was en een lied zong, op tafel trommelend bij wijze van accompagnement omdat zij boven geen piano had.

„Is this my room?” vroeg mevrouw Wimhurst, haar face à main weder opnemend.

„Zij vraagt of dit hare kamer is,” vertaalde Grünwald die met een zwaar valies kwam aansjouwen.

„Room?” antwoordde madame Brulot. „Yes. Heelemaal voor u en de baby. Meisje afzonderlijke kamer.”

„Oh, I see,” zei de Amerikaansche.

Toen verzocht zij Richard aan madame Brulot te vragen of zij en de meid nog iets te eten konden krijgen. Het antwoord luidde dat er in de feestzaal wat klaar stond en of zij maar naar beneden wilden komen. Baby, die door bleef slapen, werd in bed gelegd.

Het souper verliep zwijgend en nadat de honger

van mevrouw Wimhurst en hare meid gestild was, gingen zij slapen. Toen zij weer boven waren vroeg Grünwald aan de mooie Amerikaansche of hij haar nog met een of ander van dienst kon zijn. Deze zei dat zij zich nu verder wel zelf helpen zou en reikte hem een tweefrankstuk toe, als fooi voor het bovenbrengen van het valies en het lossen der koffers. Richard weigerde beleefd het geld en legde haar uit dat hij geen bediende was, maar een kostganger, net als zij zelf. Mevrouw Wimhurst moest er om lachen en nu pas keek zij hem voor het eerst aandachtig aan. Alles wel beschouwd was Richard een knappe jongen.

„Luister even, mijnheer,” sprak zij, „u begrijpt dat ik in dit huis niet blijven kan. Er heeft hier een misverstand plaats gehad. Zoudt u mij morgen willen helpen de vrouw van beneden te bedanken voor de genomen moeite en haar tevens verzoeken mijn rekening te willen opmaken?”

„Zeker mevrouw” zei Richard, „heel gaarne. Toen u binnen kwam zag ik dadelijk dat de Villa geen geschikte plaats voor u was.”

Hij legde haar nu de geschiedenis van den brief uit, zonder gewag te maken van den Engelschman die hem verbeterd had. Ten slotte gaf hij haar den raad nog een paar dagen te blijven, dan kon zij rustig naar een pension uitkijken, dat met haren stand over-

eenkwam. Hij zou haar daarbij gaarne behulpzaam zijn, indien zij 't goedvond. Mevrouw Wimhurst besloot dezen wijzen raad te volgen en zij bedankte Richard met een hemelschen glimlach voor zijn dienstvaardigheid.

Den volgenden namiddag vroeg Richard verlof op zijn kantoor „voor een ernstige familiezaak” en zij gingen er samen op uit. Mevrouw Wimhurst had allerlei mooie dingen aan en het was een plezier naast haar door de stad te loopen, want vele heeren keken haar na. Een geschikt pension was spoedig gevonden, waarna zij bij een eerste klasse pâtissier samen taartjes gingen eten. De Amerikaansche betaalde alles. Zij vertelde Richard dat zij door haren man, die in Amerika verbleef, bedrogen werd, dat zij niets meer om hem gaf en dat zij alle dagen een bad nam. Wanneer zij in haar nieuw pension woonde, moest Richard haar af en toe eens komen bezoeken, want in heel Parijs kende zij geen levende ziel en zij hield niet van de eenzaamheid.

's Anderendaags verliet zij de Villa en nog dienzelfden avond besteedde Richard zijn zuur verdiende spaarpenningen aan een nieuwerwetsch pak, een panamahoed, een hoogen dubbelen boord en een dun wandelstokje, om daarmede den volgenden Zondag bij mevrouw Wimhurst zijn opwachting te gaan maken.

XX.

HET VERTREK VAN RICHARD.

De kamer der meisjes was van de straat gescheiden door de keuken en van den tuin der Villa door de kamer, waarin Martin en zijn dames gewoond hadden. Het was een naargeestig vertrek. Zelfs op den middag en in den zomer was het er bijna donker, want het daglicht vond enkel toegang door een klein venster, dat boven tegen het plafond in den keukenmuur was aangebracht.

Hier was Louise te bed gaan liggen, na het vijfde bezoek bij madame Charles. Zij lag afwisselend op de linkerzijde, op de rechterzijde en op den rug en van Aline kreeg zij citroenwater waarvan zij nu en dan een slokje nam.

's Morgens, 's middags en 's avonds luisterde zij naar de stappen van Richard en den tweeden dag hoorde zij hem aan Aline vragen of zij nog niet haast genezen was.

Hoe ongaarne Louise hem ook verteld zou hebben wat er nu eigenlijk aan scheelde, toch vond zij het jammer dat alles in zijn oogen door zou gaan voor een doodgewoon geval van influenza en dat hij niet eens vermoeden zou, hoe zij met koorts en felle buikpijn voor hare liefde lag te boeten.

Aline, die óók begreep dat het onbegonnen werk was onder dergelijke omstandigheden te moeten lijden, kon het in 't eind niet langer aanzien. En toen Richard den derden avond wéér in de keuken kwam, ditmaal om te vragen of er geen brieven voor hem gekomen waren, antwoordde zij, met een beweging van het hoofd in de richting der kamer waar Louise rustte, „dat dáár al drie dagen lang een brief naar hem lag te snakken” en dat hij een „sale mufle” was. Richard verzocht haar zich nader te verklaren, waarop Aline hem in een vloed van scheldwoorden alles verweet.

Grünwald keek naar de deur, vroeg haar wat minder luid te roepen en beweerde dat hij van de heele zaak niets afwist. Louise had hem steeds gezegd dat zij aan hoofdpijn leed.

Dát vond Aline toch te sterk. Zij kruiste van verontwaardiging hare armen op de borst en gaf hem de plechtige verzekering dat hij den Heer mocht danken niet met háár te doen te hebben. Waarop zij hare

kookpannen zoo woest begon te hanteeren, dat Richard zich in de keuken niet langer veilig voelde en naar de feestzaal retireerde. Intusschen vond Aline hem, sedert dat geval met Louise, knapper dan voorheen.

Grünwald voelde zich niets op zijn gemak bij de gedachte wat de gevolgen hadden kunnen zijn, indien Louise nu eens niet besloten had te doen wat zij gedaan had. Toch schonk het incident hem een zekere satisfactie en aan tafel, in de feestzaal, had hij de dames triomfantelijk aangekeken als wilde hij zeggen: „wees maar zoet, of jullie komen óók aan de beurt”.

Na het diner ging hij Louise bezoeken. Hij legde zijn cigaret op het nachttafeltje, nam een stoel en ging bij het bed zitten. Het was reeds zoo donker in de kamer, dat de zieke niet meer te onderscheiden was van het oorkussen. Louise stak een arm uit, trok hem tot zich en zij omhelsden elkander. Het bed voelde klam aan en in de kamer hing een groentenlucht die uit de keuken kwam.

„Hou je nog veel van mij?” fluisterde zij.

Richard haalde de schouders op.

„Dat spreekt van zelf. Anders zou ik immers hier niet zitten?”

„Heb je een nieuw pak aan?” vroeg Louise belang-

stellend. Zij kon in het donker niets onderscheiden, maar toen zij haren arm om hem heen sloeg, had zij cheviot gevoeld en hij bezat geen enkel cheviot kostuum.

„Maak je dáár maar niet ongerust over,” zei Richard die aan mevrouw Wimhurst dacht, „zorg jij maar dat je weer spoedig genezen bent. A propos, Louise, waarom heb je dat alles voor mij verzwegen? Was ik je vertrouwen dan niet waard?”

Hij nam zijn sigaret weer op.

„Och,” sprak zij, „alles is nu toch voorbij”.

Richard bleef nog wat zitten en stak toen de kaars op om te zien hoe laat het was. Louise streek vlug het haar uit haar gezicht en dekte zich toe tot aan de kin.

„Heeft mijnheer een rendez-vous?” vroeg zij lachend.

„Ja, eigenlijk wel,” zei Grünewald en hij loog haar een verhaal voor van een nieuwe betrekking die hij op 't oog had.

„Zorg dan maar dat je niet te laat komt,” zei Louise.

„Ik kan nog best vijf minuten blijven,” verzekerde Grünewald.

Bij het licht der kaars werd alles nu duidelijker zichtbaar. Zooals zij daar lag, zag Louise er niet erg best uit.

„Ben ik niet vermagerd?” vroeg zij.

„Niet erg,” zei Richard. „Ik vind dat je verfijnd bent.”

„Dat is nu óók maar gekheid,” vond Louise. Maar toch deed het haar genoegen.

„Wat is dat?” vroeg Richard.

„Citroenwater.”

„En dàt?” Hij wees op een pakje, in krantenpapier, dat op de nachttafel lag.

„Niets,” zei Louise, en zij stak er de hand naar uit.

Hij was haar echter voor.

„Hoezoo niets?” vroeg hij nieuwsgierig en wilde het openmaken.

„Richard! Laat dicht! Dan zal ik het zeggen.” Het klonk zoo streng en tevens zoo angstig dat hij gehoorzaamde.

Met een paar woorden wist hij alles.

„Ik geloof dat het weg zou moeten,” zei Louise.

„Natuurlijk moet het weg, Donnerwetter,” antwoordde Grünewald scherp, „en wel dadelijk. Hoe vreeselijk onvoorzichtig.”

Hij stak het bij zich en stond op.

„Kan ik nog iets voor je doen?” vroeg hij.

Hij gaf haar nog een zoen, sprak de hoop uit dat zij spoedig weer geheel hersteld mocht zijn, blies de kaars uit en liet haar alleen.

Hij ging langs een omweg naar het pension van mevrouw Wimhurst en onderweg, in een verlaten straat, gooide hij het pakje met het ding erin over een schutting.

Een paar dagen later was de zieke weer op de been en toen Richard voor den volgenden Zondag met de Amerikaansche niet kon afspreken, omdat hij niet anders durfde dan met de half herstelde uit te gaan, begon hij er over te denken de Villa des Roses te verlaten.

Het pleit was spoedig beslecht, want in alle opzichten moest Louise het tegen de andere afleggen. Met de Amerikaansche kon men zich met eere op straat en in gezelschap vertoonen, terwijl Louise den stempel harer nederige afkomst overal met zich meedroeg. Ook was mevrouw Wimhurst slanker, leniger en tóch zat zij beter in 't vleesch. Zij had ook streelende vingers en fijne handen, terwijl bij Louise de knoken der polsgewrichten zoo dik waren dat haar armband er niet over heen kon. Bovendien was Louise een harer oogtanden kwijt, zoodat er aan éénen kant een gat zichtbaar werd wanneer zij lachte.

Richard huurde tegen de volgende maand een kamer in een andere buurt en een paar dagen later stelde hij Louise en mevrouw Brulot van zijn aanstaand vertrek in kennis. Hij ging vier weken bij zijn

ouders in Breslau doorbrengen, waarna hij terugkeerde naar Parijs; en dat hij weer in de Villa des Roses zou komen wonen behoefde wel geen betoog. Louise antwoordde niet en met een angstig gevoel hielp zij op 't einde der maand zijn koffers pakken. Zij kon het niet helpen, maar steeds dacht zij weer aan de woorden van Perret, 25 rue Servette, Genève, die gezegd had: „geef den blonde geen gehoor”, en het speet haar reeds aan haar broer bekend te hebben dat Richard haar minnaar was.

Toen zij echter den laatsten avond met hem uit wandelen ging, kreeg zij weer hoop, omdat hij zoo rustig groote glazen bier dronk en ook verder zoo gewoon deed. Hij zong haar zelfs een liedje voor.

Bij de kapel op den hoek waar zij dien avond gestaan hadden, namen zij afscheid. Zij stond te huilen, maar hij sprak haar moed in en klopte haar gemoe delijk op den schouder.

Den volgenden middag kwam er een man met een karretje om de koffers te halen, zooals men met Brizard gedaan had. Richard had ook voor meerdere zekerheid een stevigen vriend uit de Deutsche Club meegebracht, want men kon nooit weten. Zij stonden samen in de gang bij de keukendeur Duitsch te praten en Louise luisterde. Maar zij kende niets anders dan „ich liebe dich,” „eins zwei drei” en „bis

zum Tode getreu" en niets van dat alles kwam voor.

De koffers waren weg en de vriend stond het stof van zijn hoed te borstelen, terwijl Richard afscheid nam van mijnheer en madame Brulot en van de kostgangers. Daarna kwam hij naar de keuken om de meisjes te groeten.

Aline, die in water bezig was, stak hem een pink toe om zijn handen niet nat te maken en vroeg of hij prentbriefkaarten sturen zou, wat Richard beloofde.

Toen gaf hij ook Louise nog een hand en ging heen.

Mijnheer Brulot, madame Brulot en Aasgaard stonden op de stoep en telkens als hij zich omkeerde staken zij de armen boven het hoofd.

Aline keek hem door het venster na, een bekende wijs neuriënd, en toen hij uit het gezicht was klapte zij met de tong, wat zeggen wilde „afgelopen.”

In den hoek der keuken zat Louise. Hare ellebogen rustten op de tafel en zij bedekte haar gelaat met hare handen.

„Misschien komt hij nog wel terug,” zei Aline, bij wijze van troost.

„Och zwijg, Aline,” antwoordde Louise.

's Namiddags was het warm en daar Richard zich op zijn kantoor verveelde, overviel hem een zwak-

heid. Hij was ook nog zoo jong. Als afscheidsgroet zond hij aan Louise een briefje dat den indruk maken moest alsof het geschreven was vóór hij in den trein stapte. Het begon met „liefste Louise” en eindigde met „ik heb je zoo lief.”

XXI.

DE AFTOCHT.

Na het heengaan van Grünewald bleef Louise leven en werken zonder tot iemand een woord te spreken en Aline vond dat zij onuitstaanbaar geworden was. Zij weende veel, had weinig eetlust en hoorde niet goed meer. Ook leed zij aan de nieren. Madame Brulot vond dat zij minder goed voldeed dan voorheen en maakte haar dagelijks opmerkingen, vooral sedert Aline, na een twist met Louise, haar verteld had wat er eigenlijk gebeurd was. Ja, zij herinnerde zich nu allerlei bijzonderheden waarop zij vroeger niet had gelet.

„Zoo iets had ik nooit van dat meisje gedacht,” zei madame Brulot tot haren man.

„Méfiez-vous de ces petites saintes,” antwoordde de oude notaris.

En madame Gendron, die er toch waarachtig geen schuld aan had, moest voor den Duitscher boeten, want Louise waschte haar minder zacht dan voor-

heen, en als zij aan één kant klaar was, deed zij de oude met een ruw gebaar rechtsomkeert maken.

Zoo gingen de vier weken voorbij en na die vier nog veel andere.

Louise schreef hem een brief waarop geen antwoord kwam. Kort daarop schreef zij er nog twee achter elkaar.

Hij heeft zich laten opstoken, dacht zij. Misschien wordt hij ook wel opgesloten gehouden.

En daar Richard met Aasgaard iets meer had omgegaan dan met de andere kostgangers, begon zij den Noor te verdenken en bespiedde zijn doen en laten met vijandige blikken. Dat bracht echter geen licht en nu trachtte zij hem met zoete woordekens te bepraten.

Maar toen zij na zes maanden nog steeds zonder nieuws van Richard was, moest zij in 't eind wel gaan gelooven wat Aline haar reeds honderd maal gezegd had.

Hare verontwaardiging was even groot als hare smart en zij besloot te sparen tot zij geld genoeg had om hem in Breslau te gaan opsporen.

Het was voor haar een heele toer om een reisplan op te maken, want zij was nooit verder geweest dan Rambouillet en daar deed de trein nog geen uur over.

Het spoorboek met zijn bergen van cijfers en met

zijn landkaart waar Breslau niet op voorkwam, maakte haar radeloos. Dag aan dag zat zij er uren lang in te bladeren en hoe meer zij zocht, hoe meer het haar voor de oogen schemerde.

Op zekeren dag, toen Aline voor het eerst na die ruzie weer vriendelijk was, vertelde Louise haar wat zij van plan was. Maar Aline beweerde dat men in Duitschland geen Fransch verstond en dat zij gevaar liep in de bosschen door beren en andere wilde dieren verslonden te worden. Zij wist er alles van, want zij had het eens in de comédie gezien. Louise werd wel een beetje huiverig, maar toch liet zij zich niet afschrikken en toen zij bleef aandringen, nam Aline het boek ter hand en zocht op hare beurt. Zij was een jaar of tien geleden met hare moeder eens naar Rouaan geweest en dat was ook een heele reis. Rouaan werd spoedig op de kaart gevonden en ook Creil, waar nog een tante van Aline woonde die veel geld had en van haren man gescheiden was, maar van Breslau geen spoor.

„Wil ik je eens wat zeggen,” sprak Aline, „ik geloof dat het niet bestaat.”

Maar Louise gaf het nog niet op en toen er een paar weken later een wagen van de spoor stil hield, vroeg zij aan den bediende, die een pakje voor madame Dumoulin binnenbracht, of hij niet wist waar

Breslau lag. De man deed de vraag herhalen en antwoordde daarop ontkennend. Toen Louise hem echter uitgelegd had dat het een stad was, ergens in Duitschland, en dat zij er heen wilde, gaf hij haar den raad zich op een der stations tot het bureau voor inlichtingen te wenden.

Den volgenden Zondag trok zij er op uit. Niet beter wetend, ging zij naar het station van Sceaux, van waar zij altijd vertrok wanneer zij naar haar dorp moest. Op het bureau voor inlichtingen was echter niemand anders te zien dan een man die aan 't stoffen was. Kloppen vond zij nog al brutaal, en zij bleef dus voor het loket staan wachten tot men het woord tot haar richten zou. Toen de man zag dat zij tóch niet wegging, trad hij naderbij en vroeg met gefronste wenkbrauwen wat zij begeerde.

Louise antwoordde dat zij gaarne weten wilde hoe zij te Breslau komen kon, waarop de stofman zei dat de bediende was gaan eten en over een uurtje terug zou zijn. Louise bedankte hem en ging een eindje loopen. Na drie kwartier keerde zij terug en plaatste zich weer voor het loket in postuur.

Eindelijk verscheen er een mannetje met een kantoorjas aan die haar vroeg wat zij begeerde.

Louise antwoordde dat zij gaarne wilde weten hoe zij te Breslau komen kon.

„Welke stad zegt u?”

„Breslau.”

„Breslau, Breslau,” herhaalde het ventje, door het venster naar buiten turend. Toen kreeg hij een dik boek uit een kast, sloeg het op en begon te zoeken, met den wijsvinger langs de bladzijden op en neer gaand.

„Ha,” hoorde Louise hem zeggen.

„Madame, u moet u richten tot het bureau voor inlichtingen op het Ooster- of Noorderstation. Misschien kunt u wel van beide vertrekken, maar in uwe plaats zou ik toch eerst naar het Oosterstation gaan. Ik denk dat u dáár nog het meest kans hebt.”

Louise bedankte hem en begaf zich naar het Oosterstation, dat anderhalf uur van daar lag.

Zij ging voor het loket staan tot er een man uit zijn boeken opkeek en vroeg wat zij begeerde.

Louise antwoordde dat zij wilde weten hoe zij te Breslau komen kon.

„U reist zeker derde klasse?”

„Ja mijnheer.”

Ook deze man sloeg een boek op, zocht een heelen tijd, ging iets aan een collega vragen die hem spelend een duw in den rug gaf en trad toen weer op haar toe.

„Wij geven slechts een kaartje tot Chemnitz en

dat kost frs. 93,90 retour. Overstappen in Heidelberg, Würzburg en Neurenberg. Vertrek 10.15 's avonds.”

„En in die stad, mijnheer?”

„In Chemnitz? Ja, daar zal men u wel verder helpen. U neemt daar natuurlijk een kaartje voor Breslau. Er zal ook wel een bureau voor inlichtingen zijn.”

„En van daar naar Breslau mijnheer? Hoeveel kost dat?”

Dat wist de man niet, maar niet meer dan vijftig frank retour, dacht hij. In Duitschland was er ook vierde klasse.

„Dank u, mijnheer. Waar moet ik ook weer overstappen?”

„Heidelberg, Würzburg . . . wacht, ik zal het even voor u opschrijven,” zei de man, want Louise had nog al een aardig gezicht.

Hij bracht haar een papiertje en wenschte haar goede reis. Louise bedankte hem nogmaals en ging heen. Op de trap vouwde zij het briefje open en las:

Parijs (Oost)	V	10.15 n.m.
Carlsruhe	A	10.32 v.m.
Heidelberg	A	11.29 v.m.
		overstappen
	V	12.38 n.m.
Würzburg	A	4.54 n.m.
		overstappen

	V	5.04 n.m.
Furth	A	6.48 n.m.
Neurenberg	A	6.58 n.m.
		overstappen
	V	8.47 n.m.
Bayreuth	A	10.42 n.m.
Chemnitz	A	4.08 v.m.

Overstappen en kaartje voor Breslau nemen.

„Viermaal overstappen,” overwoog zij weemoedig.

Intusschen stond de tijd niet stil en eindelijk brak de dag aan waarop madame Brulot zich verplicht zag hare kostgangers mede te deelen dat de Villa over een maand ontruimd moest zijn. Zij was vast besloten zoo spoedig mogelijk een nieuw pension te beginnen, maar totnogtoe had zij niets gevonden dat haar paste. Zoodra dit echter wél het geval zou zijn, hoopte zij al de dames en heeren onder de cliënte harer nieuwe inrichting te mogen rekenen. Haar nieuw adres konden zij vinden in „Le Journal”, waarin zij drie of vier Zaterdagten achter elkaar een bericht plaatsen zou, wanneer alles in orde was.

De eene voor en de andere na verlieten de kostgangers de Villa. Aasgaard en mejuffrouw de Kerros waren reeds een paar maanden vroeger vertrokken, Aasgaard omdat zijn verloftijd om was, en mejuffrouw de Kerros was heen moeten gaan omdat zij

sedert het vertrek van den Noor aan vallende ziekte leed en de gekste dingen uithaalde. Ook kon men haar werkelijk aan tafel niet langer dulden, want met de vlekken in haren hals was het zoo erg geworden dat zij steeds een shawl droeg, hoe warm het ook was. De twee nog overblijvende Hongaarsche dametjes namen haren intrek in het pension „Sweet Home” en Knidelius was vertrokken zonder te zeggen waar hij heen ging.

Madame Brulot had erover gedacht mevrouw Gendron bij zich te houden en haar mede te nemen naar het pension, waar zij met den ouden notaris zou gaan wonen tot zij hare nieuwe zaak had opgezet. Met de achttien frank der oude konden zij alle drie toekomen en madame Gendron kon best doorgaan voor de moeder of iets dergelijks van mijnheer Brulot, zoodat de hospita niet eens vermoeden zou dat zij haar uit de tweede hand herbergde.

De zoon van madame Gendron beschikte er echter anders over en een paar dagen voor het einde der maand kwam hij persoonlijk zijn moeder met een rijtuig halen, om haar naar een ander pension over te brengen. Hij had de zaak vanuit Duinkerken per brief afgesloten voor twaalf frank per dag en wilde haar nu even gaan voorstellen.

Toen de dame van het nieuwe pension de oude

voor zich zag, maakte zij de opmerking dat er in de briefwisseling wel sprake geweest was van een „bejaarde” dame, doch dat zij geen oogenblik verondersteld had dat mevrouw zóó stokoud en versleten was.

„U overdrijft,” verzekerde haar de zoon, „moeder is nog flink ter been.”

„Dat zou men toch op ’t eerste gezicht niet zeggen,” merkte de vrouw op.

„Vindt u? Nu, dat zal u meevallen.”

En zich met luide stem tot zijn moeder wendend en tot verduidelijking op zijn beenen slaand:

„Loop eens een eindje, Ma.”

Ma stond op en begon in de kamer heen en weer te loopen, van waar haar zoon en de hospita zaten tot aan den anderen muur en terug.

„Genoeg, genoeg,” zei mijnheer Gendron, haar lachend tegenhoudend, want de oude scheen niet van plan te zijn uit eigen beweging weer te gaan zitten.

„Nu wat zegt u ervan mevrouw?”

„Ja,” zei de hospita spijtig, „dat gaat nog wel. Maar trappen op en af, mijnheer! En mijn trap is nog al ongemakkelijk.”

„Trappen, stoepen, wát u maar wilt, zij komt er wel op. Niet waar Ma, dat je best alleen een trap op kan?”

„Ja, kind,” zei madame Gendron.

„Enfin,” sprak de vrouw, „wij zullen zien hoe het gaat, mijnheer. Ik bericht u dan nog wel nader.”

De weduwe Antoinette Dumoulin huurde ergens een kamer en ging in restauraties eten tot het nieuwe kosthuis van madame Brulot gereed zou zijn, want in een ander pension haar intrek te nemen, dat wilde zij niet doen, hoe zwaar het haar ook viel met niemand aan tafel te kunnen praten.

Wat madame Brulot betreft, die had op ’t einde der maand nog steeds geen geschikte woning gevonden. Zij gaf daarom de meubelen van de Villa in bewaring en ging met den notaris voorloopig in het pension „Belle Vue” wonen. Zoo waren zij dus, na zeventien jaar lang de Villa des Roses bestuurd te hebben, zelf kostgangers geworden. Uit gewoonte bleef madame Brulot acht slaan op alles wat er omging en wanneer een of ander niet in den haak was, dan stiet zij den ouden notaris met den elleboog aan. En Brulot schudde dan het hoofd en zei: „Quel service!”

En nu die Louise.

Voor haar was de aanstaande ontruiming der Villa een zware slag. Kon zij maar blijven waar zij was, om op hem te wachten, tot zij geld genoeg had om zelf naar Breslau te gaan. Maar nu! Als hij eens terug-

keerde, wie weet met welke goede voornemens, en kijken kwam naar de plaats waar de Villa gestaan had, terwijl zij zelf op haar dorp vertoefde en er dus niets van weten zou! En als zij dan over enkele maanden die reis ondernam, terwijl hij misschien in Parijs naar haar liep te zoeken!

Zij besloot daarom een laatste maal te beproeven of zij hem niet schriftelijk vermurwen kon, vóór zij naar Chevreuse moest, en schreef den volgenden brief:

„Mijn liefste Richard,

„Ik kan vannacht niet slapen en kom weer met je „spreken want dat is mijn eenige troost, zonder hoop „maar omdat ik je niet kan vergeten. Dit is nu reeds „de vierde maal dat ik schrijf sedert je vertrek, maar „nog steeds heb ik geen antwoord ontvangen.

„Laat ik je eerst zeggen hoe het mij gaat, hoewel „het je maar weinig kan schelen. Ik ben ziek en suk- „kel met mijn nieren en ik heb veel pijn. Kort nadat „je weg was heb ik het bed van madame Gendron „alleen willen verplaatsen, je weet wel voor het on- „gedierte, en door het lichten is een nier losgegaan „en nu ben ik onder behandeling van den dokter. „Het verveelt madame Brulot mij zoo te zien suk- „kelen en zij zegt dat het mijn eigen schuld is, want

„ ik had Aline moeten roepen om te helpen. En dan „altijd bedroefd zijn en schreien. Zij zou al lang een „ander kamermeisje genomen hebben, maar het is „niet meer de moeite waard nog te veranderen, want „over veertien dagen wordt de Villa afgebroken. Toch „is zij anders goed voor mij want zij betaalt den „dokter. Zij verwijt mij nu mijn slecht gedrag in haar „huis, iedereen wijst mij met den vinger na en Aline „verheugt zich in mijn tegenspoed. Voor de minste „kleinigheid zegt zij: Nu, waar blijf je met je mooie „Richard? Hij heeft je toch maar fijn laten zit- „ten!

„Mijn God, was ik maar dood, dat was nog de „beste uitkomst. Ik heb je te lief gehad, Richard. „Maar vroeger of later zal je wel berouw krijgen „of misschien op jouw beurt ondervinden wat je mij „nu doet lijden. O, wat ben je hard voor mij. Als „het zoo voortgaat, zal ik er nog toe komen zelf een „eind te maken aan al mijn lijden. En ik heb toch „een zoontje waar ik *even veel* van houd als van „jou. Maar hij wordt daar goed verzorgd, want zij „kunnen het doen. Welnu, zij moeten hem maar aan- „nemen, want zelf hebben zij er geen, en dan weet „ik zeker dat het hem aan niets ontbreken zal.

„Waarom ben je niet teruggekomen, Richard? „Ik heb het je in al mijn brieven toch zóó gevraagd

„en als je het nu niet dadelijk doet dan is het te laat,
 „want op het einde der maand moet ik hier weg.
 „Maar als je later terug mocht keeren, schrijf mij
 „dan gerust aan 't adres van mijn vader, den heer
 „P. Carton te Chevreuse, Seine et Marne, Frankrijk.
 „Ik zal den brief daar wel in handen krijgen, of
 „anders moeten zij hem maar doorzenden naar Parijs
 „indien ik hier intusschen een andere betrekking
 „mocht gevonden hebben.

„Liefste Richard, ik ben van plan geweest u in
 „Breslau te komen bezoeken. Ik heb mijnheer Aas-
 „gaard gesmeekt en bedreigd, maar hij heeft niets
 „willen zeggen. Ik weet van niets, beweert hij, want
 „ook hij is een leugenaar. Maar al ben ik dom, toch
 „ben ik alles te weten gekomen. Ik moet aan het
 „Oosterstation vertrekken en in Heidelberg, Würz-
 „burg, Neurenberg en Chemnitz overstappen en de
 „reis kost 150 frank retour derde klasse. Ik heb alleen
 „niet genoeg geld en dat is de reden waarom je mij
 „in Breslau nog niet hebt ontmoet. Hoop echter maar
 „niet dat je mij nooit meer zien zult, want dat zou je
 „kunnen tegenvallen. Als ik niet te lang zonder betrek-
 „king blijf, zal ik aan 't eind van het jaar een sommetje
 „van 200 frank bij elkaar hebben.

„Liefste, wij zien elkaar terug, dat zweer ik je. Wij
 „zijn toch vijf maanden lang alles voor elkaar geweest

„en voor mij was het jaren. En dat je van „La Douce
 „Colombe” zingen kon, waar ik bijstond, den avond
 „vóór je vertrek. En weet je nog wel, in het bosch
 „van Saint Cloud, wat je me daar geleerd hebt?
 „Trouw tot aan den dood! Richard, het jaar dat nu
 „gaat aanbreken zal je niet licht vergeten. Ik doe mijn
 „best om mij goed te houden, met al mijn verdriet en
 „mijn ellende. De dokter heeft mij gezegd een band
 „te dragen en ik zal zuinig leven en sparen om mij
 „naar je toe te slepen en ééns zal je mij vinden op
 „den drempel van je deur, dood of levend.

„Ik heb te veel vertrouwen gehad in je goedheid,
 „om deze scheiding, zoo in stilte bedacht en toen vol-
 „trokken, te kunnen dragen en beken maar dat ik
 „niet zonder reden twijfelde en stond te weenen, toen
 „je beweren kwam dat een van beiden altijd het *meest*
 „lief heeft en dat jij dat was. Ja, je hebt het bewezen!
 „Mijn liefste Louise, ik heb je zoo lief,” je laatste
 „brief met de pneumatiek dien ik iederen avond zit
 „te lezen. O wat heb je mij bedrogen!

„Richard, ik ben tóch niet boos op je. Kom spoedig
 „terug of schrijf mij een brief, tot op 't einde der
 „maand naar de Villa en later aan 't adres van mijn
 „vader, den heer P. Carton, te Chevreuse, Seine et
 „Marne, Frankrijk. Denk niet dat ik het doe om met
 „je te trouwen of zoo iets. Neen Richard, vrees niets,

„maar laat ons weer zijn zooals vroeger, meer vraag „ik je niet.

„Ik omhels je duizendmaal. Schrijf spoedig.

Je diepbedroefde

LOUISE

rue d'Armaillé 71.”

Grünwald had instructies gezonden aan den directeur van het postkantoor te Breslau, zoodat hij al die brieven in zijn nieuw kosthuis ontving, dat maar op een kwartier loopens van de Villa des Roses gelegen was, waar Louise vol hartzeer, tot den laatsten dag der laatste maand, tevergeefs op den uitkijk bleef zitten.

Toen er dan niets gekomen was, noch Richard, noch brief, maakte zij ten slotte haar pakje en keerde terug naar haar dorp. Ik had aan Perret het velletje moeten zenden dat op een brandende kaars geleek, dacht zij.

Rond den middag kwam zij aan.

Zij wandelde langzaam van het station naar haar ouders woning en bij de eerste huizen werd zij ingehaald door een vriendin die met haar school had gegaan en achter een kruiwagen liep.

„Tiens, la Louise. En hoe gaat het in Parijs?” zei de vrouw spottend, zooals boeren doen wanneer zij van de stad spreken.

„Goed, Marie, goed,” antwoordde Louise met bitteren mond.

Zij keek den weg op en zag den bakkerswinkel en de witte letters boven de deur van het postkantoor.

Het was wel degelijk haar dorp.

Colofon

Deze heruitgave van Willem Elsschot's debuutroman *Villa des Roses* uit 1913 volgt wat het binnenwerk betreft zo getrouw mogelijk de tekst en de vormgeving van 100 jaar geleden.

Het lettertype is de Hollandse Mediæval, ontworpen door S.H. (Sjoerd) de Roos in 1912.

In 1944 is een druk verschenen met op de boekband een illustratie (linosnede) van Henri van Straten. We danken Jan Baes dat we zijn fraaie originele afdruk van deze lino mochten reproduceren en voor zijn toestemming om een afdruk hiervan op te nemen in deze heruitgave.

www.ganzenweide.nl

Deze uitgave verschijnt in losse katernen, bestemd voor handboekbinders en bibliofielen opdat zij dit boek naar eigen wens en smaak kunnen (laten) binden.

Het drukwerk is van Wilco PRINTING & BINDING te Amersfoort; het papier is 90 grams Munken Premium Cream.

In 2001 is *Villa des Roses* opnieuw uitgegeven door ATHENAEUM–POLAK & VAN GENNEP, te Amsterdam. De tekst in deze uitgave is bezorgd door dr. Peter de Bruijn, onder auspiciën van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. De tekstcorrecties uit deze editie hebben wij in de voor u liggende uitgave overgenomen.

- © teksten: Erven A. de Ridder (Willem Elsschot) en Athenaeum–Polak & van Gennep.
- © tekstbezorging: Peter de Bruijn/Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (KNAW).
- © illustratie Henri van Straten: c/o Jan Baes en Sabam – 2013

ISBN: 978-90-77837-00-9

In deze uitgave zijn, overeenkomstig de kritische editie van *Villa des Roses*, de volgende correcties aangebracht. Na het paginacijfer en het regelnummer wordt eerst de verbeterde versie gegeven; na de 'slash' (/) volgt de oorspronkelijke foutieve lezing.

3.10	dîners/diners
4.9	dîners/diners
5.1	kamermeisje, dat/kamermeisje, die
28.19	Czn.”./Czn.”
30.16	mieux, /mieux
30.24	„Passez/— Passez
32.5	Moyenmoutier/Moyenmoutiers
37.3	dat/die
43.10	maar,/maar.
48.16	vasthouden.”/vasthouden,”
49.7	over giet./overgiet.
50.17	Moyenmoutier/Moyenmoutiers
57.21	Moyenmoutier/Moyenmoutiers
67.18	blijven.”/blijven.
70.17	middel/midden
71.9	vlijend/vleiend
75.18	Rijsel/Rijssel
76.10	Tuileries/Tuilleries
79.7	ontsteltenis in,/ontsteltenis, in
86.16	oom/ook

87.15 hij:/hij;
107.2 Martin/Martin
109.23 vinden./vinden,
110.4 Marie./Marie,
113.6 Mai./mai.
113.9 Ris/Riz
113.12 Hongroise/Hongroise.
113.13 Javanaise/Javanaise.
113.20 Bretonne"/Bretonne";
114.2 indruk,/indruk.
114.21 verbazing:/verbazing.
116.2 afsterven van/afster- [regeleinde] van
120.2 enkele/enkele,
126.13 verdeeld:/verdeeld;
129.4 „ik/„Ik
131.19 Gendron,/Gendron,"
135.6 d'elle? Maar/d'elle?" „Maar
138.4 kent/ken
138.8 vleide/vleidde
144.21 gemeenschappelijke/gemeenschappe-
[regeleinde] pelijke
144.25 frankstukjes/frankstukjes,
147.26 Chico/Chicot
148.22 zei/zeide
151.14 brengen./brengen."
153.7 dégoûtes/dégoutes

157.24 eins/ein
158.2 woordje."/woordje.
158.15 zum — ."/zum — .
159.20 wel," zei Richard./ wel, zei Richard."
165.20 vent?"/vent!"
170.25 wijselijk/wijselijk,
186.5 maakte/maakt
195.16 fonds de commerce/fond de commerce
199.19 een joviaal/joviaal
209.26 eins/ein
215.8 Sceaux/Seaux
215.9 van waar zij altijd vertrok wanneer zij
naar haar dorp moest./van waar zij naar
haar dorp moest.
217.14 overstappen?"/overstappen!"
220.23 ongemakkelijk."/ongemakkelijk.
224.5 Marne,/Marne.

Deze uitgave van VILLA DES ROSES is tevens
Koppermaandagboek 2015!

Wat is Koppermaandag?

Koppermaandag is een eeuwenoude traditie waarbij
drukkersgezellen de straat opgingen om een proeve
van hun drukwerk te verkopen. Dat gebeurde vanouds
op de eerste maandag na Driekoningen (6 januari).
Toen het handmatig drukken werd opgevolgd door de
grootschalige mechanische en latere geautomatiseerde
en digitale productieprocessen, raakte dit gebruik
snel uit de mode. In de wereld van de ambachtelijke
thuisdrukkers heeft het echter in de tweede helft van
de twintigste eeuw een nieuw leven gekregen.

Koppermaandag valt op de eerste maandag na het
feest van Driekoningen, mits daartussen een Dag
des Heren (zondag) valt, anders wordt het de tweede
maandag na Driekoningen.

Stichting 't Ambachthuys te Den Haag is een oplei-
dingsinstituut voor handboekbinders. Ter stimulans
van het actief beoefenen van dit ambacht organiseert
't Ambachthuys jaarlijks een boekbindevenement op
Koppermaandag.

Voor Koppermaandag 12 januari 2015 heeft 't Ambachthuys deze uitgave van *Villa des Roses* geselecteerd. Boekbinders uit België en Nederland worden uitgenodigd de katernen van deze uitgave te binden tot een fraai en origineel handgebonden boek. Deelname staat open voor beginners, gevorderden en professionals.

Op 12 januari 2015 start op feestelijke wijze een expositie van de ingezonden boeken in 't Ambachthuys. De hele maand januari zullen de boeken daar te zien zijn, nadien volgt een expositie van de boeken in de Openbare Bibliotheek te Den Haag.

Voor meer informatie, kijk op www.ambachthuys.nl

onder copyright